

eEkolist

ISKREN PRIJATELJ PRIRODI I ČOVEKU

ENERGETIKA

„Uzmi ili ostavi” situacija za zelenu tranziciju u Evropi

ZELENI PULS DANSKE

Zelenim znanjem
ka održivom proizvodu

KLIMATSKE PROMENE

Veliki koraci u smanjenju emisija,
ali nedovoljni za ciljeve iz Pariza

ZAŠTITA PRIRODE

Foto izložba – Viki
voli Zemlju

Poštovani čitaoci,

Svetski dan životinja obeležavamo 4. oktobra u senci turbobne vesti o maloj lavici, koja je pronađena kako luta kraj puta... Mučena je i izgladnjivana ceo svoj mali život. Kostu su joj slomljene, organi nenavikli na hranu polako otkazuju... Veterinari subotičkog zoovrta nisu optimistični. A nama je potrebna neka dobra vest, neki preokret - život je pobedio nepravdu, Kikica se oporavlja, uhapšeni su svi oni koji su je doveli u stanje na ivici smrti...

U kom društvu je sasvim normalno imati mladunče životinje, zanemarivati ga i hraniti otpacima, a onda - kada ti dosadi - izbaciti iz auta kraj puta? Lav, pas ili mačka, sasvim je svejedno, jer teško je poverovati da u ljudima koje svakodnevno srećemo na ulici postoji takva neosetljivost.

Priča, naravno, nikada nije tako jednostavna... Mala lavica žrtva je švercera egzotičnim životinjama, koji imaju i klijente i profit. Nameće se niz pitanja, od onog najjednostavnijeg - ko je neposredni izvršilac zločina, do onog komplikovanijeg - kada će početi da se primenjuju zakoni i kada će se pred licem pravde naći svi oni koji učestvuju u ovim groznim zločinima.

Iskreno vaša,
urednica magazina „eEko list”
Marica Puškaš

Marica Puškaš

eEkolist

Izdavač: Institut za održivi razvoj i zaštitu životne sredine „Zeleni krug”
Jovana Hranilovića 34, Novi Sad
Telefon: 021/780-537; 065/888-08-57
E-mail: ekolist@yahoo.com;
Uređuje redakcijski kolegijum
Direktorka izdanja: Jadranka Marčok
Urednica: Marica Puškaš
Novinari-saradnici:
Dragana Ratković, Nada Budimović,
Sandra Iršević, Majda Adlešić
Graphic design: smartart-studio.com
Marketing i plasman: Jan Marčok;
Servis i usluge: „ASPRESS” d.o.o.
Bački Petrovac

Izdanje je besplatno i distribuira se u PDF formatu ili putem elektronske pošte.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Matice srpske, Novi Sad
502

Eko list/glavni i odgovorni urednik Vierka Marčok.
-2007, brl- . Bački Petrovac:
Zeleni Krug.
2007.-Ilustr.; 30 cm

Dvomesечно

ISSN 1821 - 4134
COBISS.SR-ID 222710279

eEkolist broj 28. • zaključen 30. septembra 2023. godine
Internet prezentaciju izdanja možete da vidite na adresi:

www.ekolist.org

Fotografija naslovne strane: Unsplash

Sadržaj

Foto fokus

Vesti

Zelena lista Srbije

■ **OBUKA O KLIMATSKIM PROMENAMA**

Zeleni puls Danske u Srbiji

■ **PIONIRSKA REŠENJA ZA SVETSKE KLIMATSKO IZAZOVE**

Kompanije-Vojvodinašume

■ **TRANSLOKACIJA I SPASAVANJE RIBE I RIBLJE MLAĐI**

Zaštita prirode

■ **FOTO IZLOŽBA – VIKI VOLI ZEMLJU**

Puls Evrope – medijske posete EU

■ **POKRET ZELENIH ZAJEDNICA PROTIV KLIMATSKIH PROMENA**

■ **ZELENA REŠENJA U PRAGU**

Zeleni puls Danske u Srbiji

■ **ZELENIM ZNANJEM KA ODRŽIVOM PROIZVODU**

Future Western Balkan Leaders

■ **ZELENI KRUG SARAJEVA**

Energija

■ **OSIGURAVAJUĆE KUĆE I DALJE „VOLE” UGALJ**

■ **„UZMI ILI OSTAVI” SITUACIJA ZA ZELENU TRANZICIJU U EVROPI**

Klimatske promene

■ **VELIKI KORACI U SMANJENJU EMISIJA, ALI NEDOVOLJNI ZA CILJEVE IZ PARIZA**

■ **KOLIKO JE STARA MIKROPLASTIKA U TIHOM OKEANU?**

POKRAJINSKI ZAVOD ZA ZAŠTITU PRIRODE

Radnička 20a, Novi Sad
Telefon: 021/4896-301
Faks: 021/6 616-252
E-mail: novi.sad@pzzp.rs
Web: www.pzzp.rs

Prijatelji eEkolista

AP Vojvodina
Pokrajinski sekretariat za urbanizam i zaštitu životne sredine

Svetski dan i nedelja životinja

Svetski dan životinja, kao i svake godine, obeležili smo 4. oktobra, kako bi se podigla svest o njima kao osećajnim bićima o čijoj dobrobiti moramo konstantno da vodimo računa. Prvi koji je ovo shvatio je bio Hajnrih Cimerman još početkom 20. veka, kada je organizovao proslavu u njihovu čast u Sportplastu u Berlinu. U svetu se obeležava počev od 1931. godine, kada se održala konvencija biologa u Firenci.

Četvrti oktobar proslavljen je kao dan svetog Franje Asiškog, sveca zaštitnika životnja i životne sredine, ali je vremenom izgubio versko obeležje i odavno predstavlja praznik ljubitelja i zaštitnika životinja bez obzira na veru i naciju. Na ovaj dan se svuda u svetu organizuju informativno-edukativne radionice, prikupljanje donacija i razne druge aktivnosti koje za cilj imaju podizanje svesti o važnosti brige o životinjama. Istovremeno se obeležava i nedelja posvećena akcijama za dobrobit životinja.

Svetski dan čistog vazduha

Svetski dan čistog vazduha širom sveta obeležava se 3. novembra, kao podsetnik da je vazduh za nas uslov života i kao upozorenje na opasnosti usled svakodnevnog prekomernog emitovanja štetnih materija u atmosferu. Ovaj dan, postavlja pitanje i na koji način možemo da se oslobodimo štetnih materija emitovanih u atmosferu.

U svetu je preko 90% populacije izloženo zagađenom vazduhu, 9 od 10 ljudi udiše zagađen vazduh, upozoravaju podaci Svetske zdravstvene organizacije.

Procena je da čak oko 93% dece mlađe od 15 godina udiše zagađen vazduh. Suspendovane čestice, azot-dioksid i prizemni ozon su zagađujuće materije u vazduhu koje su odgovorne za većinu slučajeva prevremenih smrti.

Svetski dan klimatske akcije mladih

Vremenski ekstremi i izveštaji o katastrofama jasno pokazuju: klimatske promene dramatično se ubrzavaju. U isto vreme, zabrinutost zbog klimatskih promena tera ljude širom sveta da se pridruže i izađu na ulice. Tako je stvoren globalni klimatski pokret. Mnoge grupe iz različitih zemalja učestvovala su na Danu klimatske akcije mladih 23. oktobra 2021. i 22. oktobra 2022. Sadile su drveće, slikale postere, učestvovala u međunarodnim online radionicama, organizovale kampanje odvoza smeća, gradile kućice za insekte i kreativno vodile kampanju za zaštitu klime. Sledeći Dan klimatskih akcija mladih održaće se ove godine. Pogotovo sada, postavljanje kursa za zaštitu klime je izuzetno važno - a time i posvećenost svih nas. Globalni koordinator akcije <https://climateactionday.org> poziva na međunarodni online događaj, ali i da prijavite svoje akcije. „Započnite vlastitu akciju i umrežite se s mladima širom sveta! Zašto bismo prepustili političarima da odlučuju o budućnosti naše planete Zemlje?“, pitaju mladi aktivisti.

Ove godine, Dan klimatske akcije mladih ponovo se fokusira na angažman mladih ljudi za klimatsku pravdu i teme kao što su posledice tekstilne industrije na ljude i prirodu, nestašica vode i korporativna odgovornost, te sigurnost i suverenitet hrane, između ostalih, biće u fokusu malih i velikih globalnih akcija. 21. oktobar 2023. - 10,30 do 13,30h: Digitalni događaj „Youth Climate Action Day - Međunarodna razmjena o klimatskom aktivizmu“ s tematskim fokusom na klimatske promene, vodu, hranu i tekstilnu industriju, između ostalog (na engleskom jeziku). Takođe, biće ispraćeni i svi ostali prijavljeni događaji aktivista širom sveta.

Photo by <https://www.rawpixel.com>

STANJE LAVICE SVE LOŠIJE

Lavica je još uvek u postoperativnom toku i njeno zdravstveno stanje je i dalje nestabilno, kažu za Danas iz Zoološkog vrta na Paliću. Nakon što je mlada lavica operisana u prošli ponedjeljak, jer su rendgen-ski snimci pokazali da ima slomljenu butnu kost na levoj nozi, a na desnoj nozi delimični prelom.

“Ponašanje ukazuje da je doživela veliki stres, povremeno joj pada temperatura tela, skaču otkucaji srca i teško diše”, objašnjavaju za Danas iz Zoo vrta na Paliću.

Iako je bilo ohrabrujuće to što je nedavno počela samostalno da pije vodu, dok se ishrana odvijala otežano zbog toga što ranije nije jela meso i organi za varenje nisu funkcionisali, iz Zoo vrta kažu da je lavica sada prestala samostalno da uzima hranu i vodu, te da je ponovo na infuziji.

“Postoji sumnja da joj otkazuju bubrezi i jetra, na osnovu biohemijskih nalaza analize krvi koje su rađene od 21.

septembra do 1. oktobra četiri puta. Korišćena je terapija po savetima veterinara iz međunarodnih organizacija koje se bave oporavkom velikih mačaka (posebno lavova u južnoj Af-

rici i Holandiji), tako da su izbegnuti svi lekovi koji bi mogli da dodatno oštete ove organe kod lavova”, objašnjavaju iz Zoo vrta na Paliću.

Dodaju i da posle dugotrajnog izglednjivanja i slabosti, njeno opšte stanje je vrlo loše.

Nakon ovog slučaja sa mladom lavicom, iz Zoo vrta podvlače da svi treba da postanemo svesni da ovakve životinje ne mogu da se drže kao ljubimci, jer to nije u njihovoj prirodi. “Jako je sebično, neodgovorno i bahato smatrati da je nekoliko meseci razonode vredno ovoliko patnje i stresa koje sada trpi ovo jadno stvorenje.

Zato apelujemo na sve građane da ne kupuju egzotične životinje i da prijave svakog ko drži takve vrste i bavi se njihovom trgovinom. Nadamo se da mala lavica može da se vrati sa ivice smrti, nakon svog maltretiranja koje je doživela od strane ‘ljudi’ koji žive među nama”, poručuju iz Zoološkog vrta na Paliću. Podsetimo, lavica stara svega nekoliko meseci pronađena je na Čantavirskom putu kod Subotice 21. septembra, kada je prevezena u Prihvat za divlje životinje Zoološkog vrta na Paliću.

Izvor: Danas

Zatvoreno najveće nalazište prirodnog gasa u Evropi

Holandija je obustavila proizvodnju sa gasnih polja u regionu Groningen, gde je gas eksploatisan poslednjih 60 godina. Proizvodnja na polju Groningen zvanično je okončana u nedelju 1. oktobra. Za slučaj oštrem zime ostavljeno je 11 otvorenih bušotina, a ovi preostali sistemi biće trajno zatvoreni do oktobra 2024. Podzemna gasna polja u blizini Groningena na severu Holandije najveća su nalazišta ovog prirodnog energenta u Evropi. Prirodni gas se ovde eksploatisao od šezdesetih godina. Ispumpano je oko 2.300 milijardi kubnih metara. Procenjuje se da 450 milijardi kubnih metara još leži pod zemljom i tamo bi trebalo i da ostane, prenosi Deutsche Welle.

Solarna elektrana Petka do 2024. godine

Solarna elektrana Petka imaće instalisanu snagu od 9,75 megavata i planiranu godišnju proizvodnju od 15,6 gigavat-časova. Ona je prvo fotonaponsko postrojenje u EPS-ovom ogranaku Termoelektrane i kopovi Kostolac, i gradiće se na spoljašnjem odlagalištu Površinskog kopa “Ćirikovac”.

Očekuje se da SE Petka bude na mreži krajem 2024. godine.

POZIV DRUŠTVENO ODGOVORNIM KOMPANIJAMA
DA UZMU UČEŠĆE U AKCIJI
OZELENJAVANJE ŠKOLSKIH DVORIŠTA POD NAZIVOM

Kako raste drvo?

ŠKOLSKA GODINA 2023/2024.

Cilj akcije „KAKO RASTE DRVO” je podizanje novih zasada i stvaranje novog pejzažnog ambijenta u obrazovnim ustanovama. Samom akcijom, aktivnim radom učenika - sadnjom sadnica utiče se na podizanje ekološke svesti kod dece. Brigom i staranjem o posađenim sadnicama, učenici u svojim školama će posmatrati „KAKO RASTE DRVO?”.

Zašto je ovaj projekat bitan za našu zajednicu?

- zato što podizanjem novih zelenih zasada - sadnjom sadnica - oplemenjujemo školska dvorišta u kojim borave naša deca,

- podižemo ekološku svest o značaju zaštite i očuvanja životne sredine,
- zajedničkim naporima ulažemo u lepšu i zdraviju životnu sredinu,
- cilj akcije je jačanje duha zajedništva među decom školskog uzrasta.

U proteklim godinama posađeno je više od 6.000 sadnica u preko 100 obrazovnih ustanova.

Zainteresovane kompanije mogu da se jave redakciji „Ekolista” na e-mail: ekolist@yahoo.com

ODRŽANE DVE PANEL DISKUSIJE NA TEMU KLIMATSKIH PROMENA

Energetska tranzicija je presudna za zdravlje građana i mora biti brža i efikasnija, istaknuto na „Nedelji klime”, koju Nemačka ambasada organizuje uz podršku GIZ-a

Srbija je uspostavila neophodnu zakonsku i stratešku osnovu za energetska tranziciju i zaštitu zagađenja vazduha, ali primena novouvedenih rešenja ide veoma sporo. Taj proces se mora ubrzati i poboljšati, pre svega na nivou lokalnih samouprava i u pogledu uključivanja građana

- zaključak je panela Zagađenje vazduha

i zdravlje stanovništva i Energetski sektor i klimatske promene, koji su održani u Kulturnom centru GRAD u Beogradu.

Klimatski razgovori su organizovani u sklopu Nedelje klime, koja se realizuje uz podršku Ambasade Savezne Republike Nemačke. Jedanaest panelista, eksperata iz ove oblasti, i veliki broj posetilaca panel diskusija, pozdravio je Kristijan Šiling, šef Odseka za međunarodnu saradnju Ambasade Savezne Republike Nemačke.

„Nemačka ambasada prvi put organizuje Nedelju Klime tokom koje, uz podršku GIZ-a, organizujemo niz događaja širom Srbije. Klimatski razgovori su neophodni za podizanje svesti građana Srbije o važnosti ove teme i načinima na koji svako od nas može da doprinese klimatskim promenama”, rekao je Šiling i podsetio da godinama unazad Nemačka podržava Srbiju u zaštiti životne sredine, energetske efikasnosti i uvođenju obnovljivih izvora energije.

Na prvom panelu posvećenom odnosu klimatskih promena i zdravlja stanovništva, Dejan Lekić, autor platforme i aplikacija xEco - Ekstremna ekologija, uka-

zao je da su rasprave o tačnosti podataka o zagađenju vazduha u Srbije nepotrebne: „Zvanični podaci sa 80 državnih stanica pokazuju da je na svim mernim mestima u Srbiji vazduh 3. kategorije, to jest najlošije kategorije, pre svega zbog prekoračenja koncentracije suspendovanih čestica”.

Prof.dr Andreja Stojić, profesor na Univerzitetu Singidunum i stručni saradnik na Institutu za fiziku, podsetio je da atmosfera sadrži 10 hiljada zagađujućih čestica, a da u Srbiji pratimo samo 8, dok u Americi prate 100. Ognjan Pantić, iz Beogradske otvorene škole (BOŠ), dopunio je njihovo izlaganje podatkom da u Srbiji ima 200 stanica na kojima građani mere kvalitet vazduha, ali da još uvek postoje gradovi sa preko 50 hiljada stanovnika u kojima se ne sprovodi merenje.

Dr Elizabet Paunović, penzionisana direktorka Evropskog centra za životnu sredinu i zdravlje SZO, konstatovala je da zagađenje vazduha izaziva 50 odsto oboljenja i da sredstva uložena u kvalitet vazduha nisu trošak: „Prema podacima SZO, Srbija i zemlje u okruženju jednu trećinu nacionalnog bruto dohotka troše na zdravstvene posledice nastale usled zagađenja vazduha.”

Jasminka Young, suosnivačica i program-ska direktora RES fondacije, ukazala je da je prema nacionalnom Programu zaštite vazduha potrebno da Srbija do 2030. godine u ovoj oblasti uloži 2,6 milijardi evra, a do je do sada je uloženo tek 26 miliona.

U fokusu druge panel diskusije bio je uticaj energetskog sektora na

klimatske promene, a panelisti su prisutnima pružili detaljniji uvid u proces energetske tranzicije u Srbiji. Mirjana Jovanović, programska menadžerka BOŠ istakla je da Srbija 70% električne energije proizvodi iz uglja, da su značajni zagađivači ložišta u domaćinstvima i da dekarbonizacija apsolutno mora biti prioritet. Maja Vukadinović, pomoćnica ministra u Ministarstvu rudarstva i energetike, naglasila je da je za energetska efikasnost 50.000 domaćinstava u Srbiji obezbeđeno 50 miliona evra. „Najveći izazovi energetske tranzicije u Srbiji su finansije i svest građana. Činjenica je da Srbija, koja nije članica EU, nema pristup svim EU fondovima, kao i da se pokazalo da je građanima veoma važan ekonomski aspekt energetske tranzicije na njihov kućni budžet. Zato ćemo u narednom periodu sprovesti kampanju kojom ćemo pokušati da podignemo svest građana o ekonomskim benefitima ovog procesa za njih”.

Dejan Stojadinović, ekspert za energetiku, ukazao je da je veoma važno da se građanima omogući da učestvuju u procesu energetske tranzicije i da je taj proces demokratizacije započet usvajanjem regulative za kupce-proizvođače solarne energije to jest prozjumeru u Srbiji. „Nažalost ova rešenja ograničavaju i osujećuju građane čak i da proizvode onoliko energije koliko im je potrebno za njihove potrebe. To, i mnoge druge stvari u energetske tranziciji u Srbiji, ukazuju da će građani u tom procesu samo plaćati, a ne i učestvovati.

Značaj demokratizacije i opšteg konsenzusa oko ne-

ophodnosti energetske tranzicije za građane i privredu istakao je i dr Davor Končalović, vanredni profesor na Fakultetu inženjerskih nauka u Kragujevcu i član energetske zadruge Elektropionir. „Pre nego što pričamo o problemima poput skladištenja električne energije iz obnovljivih izvora, trebalo bi da razgovaramo o problemu naše percepcije realnosti. Promene postoje, ali još nema dokaza da smo ozbiljni u namerama za dekarbonizaciju. Sve može i brže i lakše”.

Učesnici panela konstatovali su da izvan energetske tranzicije ne smeju ostati socijalno najugroženije kategorije stanovništva koje nemaju sredstva da pokriju svoj deo u sufinansiranju. Hristina Vojvodić, pravna savetnica u RERI-ju, na to se nadovezala ukazivanjem na problem velikog broja ljudi koji sada rade u toplinama i rudnicima uglja i delatnostima vezanim uz tu industriju. „Ako želimo opštu podršku za energetska tranziciju moramo shvatiti da ona mnoge ljude plaši, jer će zbog nje ostati bez posla. Zato im, uz planove za energetska tranziciju, moramo ponuditi i rešenja za opstanak njihovih porodica”, rekla je Vojvodić.

Miodrag Gluščević, programski direktor u Stalnoj konferencija gradova i opština, zaključio je da je budućnost energetske tranzicije u demokratizaciji i decentralizaciji: „Pitanje je samo koliko su lokalne samouprave kadre i koliko imaju kapaciteta da donesu i sprovedu javne politike koje su proaktivne, a ne reaktivne. Konkretno, svi moramo da shvatimo da energetska tranziciju ne sprovodimo zbog drugih nego zbog nas.” ■

PONOVO MANJI BUDŽET „ZELENOG” MINISTARSTVA

Rebalansom budžeta za 2023. godinu smanjen je ukupan budžet Ministarstva zaštite životne sredine za 4 milijarde dinara, i sada iznosi 14,13 milijardi dinara umesto prvobitno usvojenih 18,34 milijardi. Podsetimo se, i rebalansom budžeta 2022. godine smanjen je budžet ovog Ministarstva, a umesto objašnjenja zašto su neopravdano smanjene određene budžetske stavke prošle godine, dobili smo novo drastično smanjenje. Da li to znači da su realni problemi svih građana Srbije u oblasti zaštite životne sredine zanemareni, kao i preporuke Evropske komisije?

Krajem prethodne godine svedočili smo vestima da je povećan budžet Ministarstva zaštite životne sredine na osnovu Zakona o budžetu RS za 2023. godinu, kako bismo prethodne nedelje saznali da je Narodna skupština usvojila Izmene i dopune zakona o budžetu za 2023. godinu. Zanimljivo je da su ovim rebalansom povećani ukupno planirani prihodi, a ministar finansija Siniša Mali, gostujući u Dnevniku RTS-a izjavio je da je dobra vest za građane Srbije je što su nam

prihodi za 2023. godinu veći od planiranih za više od 60 milijardi dinara, a da će se taj novac usmeriti na povećanje životnog standarda građana Srbije, odnosno na povećanje plata i penzija.

KORAK NAPRED, NAZAD DVA

Kada se radi o pitanjima zaštite životne sredine, budžetska stavka smanjenje zagađenja vazduha iz individualnih izvora je sa 170 miliona smanjena na nešto više od 99 miliona dinara, a ni u oblasti otpada situacija nije pozitivnija. Integrirano upravljanje otpadom, otpadnim vodama, hemikalijama i biocidnim proizvodima pretrpelo je smanjenje za više od 4,5 milijardi dinara, dok je usluga izmeštanja i trajnog zbrinjavanja opasnog otpada sa 900 na 600 miliona dinara.

Kao što je Koalicija 27 i ranije naglašavala - smanjenjem budžeta u ovim oblastima ne ispunjavaju se ciljevi propisani Programom upravljanja otpadom u RS za period od 2022 - 2031. godine, i ne samo da su ove mere u suprotnosti sa postavljenim ciljevima, već

se nastavlja i praksa neadekvatnog odlaganja otpada bez uslova kontrole na nesanitarnim deponijama.

DA LI VEĆINA GRAĐANA SRBIJE IMA EKOLOŠKA VOZILA, ILI JE REALNOST DRUGAČIJA?

Ukupno smanjenje budžeta bilo bi još veće, da se novim rebalansom nisu povećale određene prihvatljive, ali i one manje prihvatljivije budžetske stavke. Pored povećanja budžeta za sanaciju i zatvaranje nesanitarnih deponija i za realizaciju projekata izgradnje sistema upravljanja otpadom, iznos je povećan i za: podsticaje za kupovinu ekološki prihvatljivih vozila sa 300.000.000 na 444.000.000 dinara, a identično povećanje odnosi se i na subvencije privatnim preduzećima. Uzimajući u obzir da ovakav tip automobila u Srbiji sebi može da priušti relativno mali broj ljudi, kao i da je njihov doprinos zagađenju vazduha neuporediv u odnosu na industriju i energetiku, Koalicija 27 smatra da postoje mnoge zabrinjavajuće i svrsishodnije oblasti, koje zahtevaju povećanje budžeta. Ne treba zanemariti ni to da se struja za ekološki „prihvatljiva” vozila u Srbiji za sada najvećim delom dobija iz ekološki „neprihvatljivih” izvora - sagorevanjem fosilnih goriva. Rebalans budžeta doneo je i druga smanjenja sredstava, ali i potpuno brisanje određenih stavki iz dokumenta kao što je deo Zelena agenda - iz koga

O Koaliciji 27

Koalicija 27 zagovara i podstiče učešće javnosti u procesu pristupnih pregovora Republike Srbije sa Evropskom unijom i predlaže rešenja koja će doprineti zaštiti i unapređenju životne sredine i kvalitetu života građana. Koaliciju 27 osnovale su organizacije civilnog društva 2014. godine sa ciljem da prate i doprinose procesu usklađivanja i primene politika i propisa Republike Srbije sa pravnim tekovinama Evropske unije u oblasti životne sredine i klimatskih promena (Poglavlje 27 u pregovorima o pristupanju EU). Izveštaj iz senke simboličnog naziva „Korak napred, nazad dva”, obuhvata period od januara 2021. do marta 2022. godine i sadrži detaljne preporuke za svaku oblast Poglavlja 27. Izveštaj možete preuzeti [OVDE](#).

su u potpunosti izbačene stavke podrška projektima civilnog društva u oblasti zaštite životne sredine u visini 50 miliona dinara, ali i edukativne aktivnosti u implementaciji Zelene agende u saradnji sa obrazovnim institucijama u visini 15 miliona. Koalicija 27 zagovara i podstiče učešće javnosti u procesu pristupnih pregovora naše zemlje sa Evropskom unijom u poglavlju 27 i predlaže rešenja koja će doprineti zaštiti i unapređenju životne sredine i kvalitetu života građana/ki. Koalicija 27 izdaje godišnji Izveštaj iz senke koji prati objavu Izveštaja Evropske komisije i napredak reformi u oblasti zaštite životne sredine, ali koji daje i pregled najvažnijih preporuka za svaku oblast Poglavlja 27. ■

WE MAKE BALANCE

USPOSTAVLJAMO RAVNOTEŽU

EGYENSÜLYT TEREMTÜNK

**KORZO 15/13, SUBOTICA,
SERBIA**

Tel/Fax: +381 24 523 191

E-mail: djnatasa@yahoo.com

Web: www.ckor.org

NOVA OAZA ZA LJUBITELJE PEŠAČENJA NA VLASINI

Turistička ponuda zaštićenog područja Vlasine bogatija je za 47 kilometara obnovljenih i urednih planinarskih staza, zahvaljujući inicijativi „Vlasina – čista ljubav“, koju zajednički realizuju Coca-Cola sistem i Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u saradnji sa partnerima. Cilj ove inicijative je unapređenje ekonomskog i društvenog razvoja područja Vlasine, uz očuvanje životne sredine.

Značaj inicijative „Vlasina – čista ljubav“ za razvoj lokalnog kraja prepoznali su i institucionalno podržali Opština Surdulica, Turistička organizacija opštine Surdulica, kao i Kabinet ministra za razvoj nedovoljno razvijenih opština.

„Projekat ‘Vlasina – čista ljubav’ je primer kako se udruženim snagama može unaprediti prirodna lepota i ekonomska održivost jednog regiona. Coca-Cola sistem, UNDP, lokalna samouprava Surdulice, Turistička organizacija Surdulice, Planinarski savez Srbije, uz podršku Ministarstva na čijem sam čelu, rade na unapređenju ekosistema Vlasine, pružajući podršku

lokalnim preduzetnicima i omogućavajući turistima da uživaju u ovoj predivnoj destinaciji. Vlasina je oduvek bila dragulj ovog kraja i naše zemlje, ali danas, zahvaljujući ovom projektu, ona sjaji svetlije nego ikada pre“, poručio je resorni ministar za unapređenje razvoja nedovoljno razvijenih opština Novica Tončev.

U saradnji sa Planinarskim savezom Srbije obnovljene su postojeće planinarske staze koje vode ka vrhovima Čemernik i Vrtop, a napravljena je i jedna nova, turističko-edukativna staza. Postavljeno je više od 80 informativnih tabli, koje na prijemljiv i interaktivan način posetioce upoznaju sa retkim, zaštićenim i autohtonim vrstama biljaka i životinja na području Vlasinskog jezera. „Ovih 47 kilometara staza su mnogo više od mogućnosti za šetnju i rekreaciju. Uveren sam da ovim stazama zajedno otvaramo mogućnosti za brži i snažniji ekonomski razvoj Vlasine. Kada vidim ovoliko zaljubljenika u prirodu na jednom mestu, više sam nego uveren da zajedno možemo dostići svaki vrh, prevazići svaki izazov i podržati lepšu budućnost za ovaj izvanredni predeo“,

poručio je generalni direktor kompanije Coca-Cola HBC Srbija Svetoslav Atanasov.

V.d. zamenica stalnog predstavnika UNDP-a u Srbiji Bojana Balon istakla je da održivi, odnosno domaćinski tu-

rizam, podstiče lokalni ekonomski razvoj, vodeći računa o zaštiti prirode i očuvanju lokalne kulture i tradicije.

„Renovirane staze će privući više posetilaca na Vlasinu, što će podstaći i razvoj malih i srednjih preduzeća – od ugostitelja do proizvođača autentičnih suvenira. Unapređenjem turističke ponude Vlasinskog jezera na održiv način, zajedno sa Coca-Cola sistemom u Srbiji, nacionalnim i lokalnim partnerima, doprinosimo daljem ekonomskom i društvenom razvoju ovog dela Srbije i poboljšanju kvaliteteta života ljudi“, rekla je Balon.

O projektu Vlasina – čista ljubav

Coca-Cola sistem pokrenuo je 2021. godine projekat „Vlasina – čista ljubav“, sa ciljem da osnaži turističke potencijale ovog kraja, gde se nalazi punionica Rosa vode. U prvoj godini inicijative obezbeđena je edukacija za 11 ugostitelja iz vlasinskog kraja, kako bi postali konkurentniji i profesionalizovali svoju turističku ponudu. U 2022. godini, partnerstvom sa UNDP, započeta je druga faza inicijative – uređenjem planinarskih staza na Vlasini.

Više informacija o projektu možete naći na sajtu: www.vlasina-cistaljubav.rs, kao i na oficijelnim stranicama Vlasina – čista ljubav na mrežama Facebook i Instagram.

Istovremeno sa otvaranjem staza, na Vlasini je održan i centralni događaj najveće pešačke manifestacije u Srbiji, Rosa Dan pešačenja. Stazama Vlasine danas je, u organizaciji Planinarskog saveza Srbije, šetalo više od 500 posetilaca i zaljubljenika u prirodu, među kojima je bilo 350 devojčica i dečaka školskog uzrasta iz gradova jugoistočne Srbije. Ovogodišnji Rosa Dan pešačenja, pod sloganom „Korak bliže zdravlju“, pokrenuo je na fizičku aktivnosti blizu petnaest hiljada građana, na ukupno 93 lokacije širom Srbije.

„Rosa Dan pešačenja je dan kada želimo da inspirišemo i pokrenemo Srbiju da živi zdravije i da kod građana podignemo svest o aktivnom i redovnom pešačenju kao osnovnom preduslovu neophodnom za očuvanje zdravlja, i kao takav naišao je na podršku i Instituta za javno zdravlje Srbije. Pored toga, cilj manifestacije je i socijalizacija i razvoj turističkih potencijala kroz uređenje i eksploataciju urednih pešačkih puteva u Srbiji“, rekao je predsednik Planinarskog saveza Srbije Iso Planić. Staze na Vlasini će u narednom periodu biti digitalizovane, i posetioци će moći da ih istraže putem onlajn platforme „Staze Srbije“. ■

ODRŽANA ZATVARAJUĆA KONFERENCIJA ECOBIKENET-A

U Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode održana je zatvarajuća konferencija projekta pod nazivom „Zajednički razvoj prekogranične biciklističke mreže koja ima pristup prirodi - EcoBikeNet“ koji se realizuje u okviru Interreg - IPA programa prekogranične saradnje Mađarska - Srbija, koju je organizovao Pokrajinski sekretarijat za urbanizam i zaštitu životne sredine. Cilj projekta je razvoj međunarodnog biciklističkog koridora „Eurovelo 11“ kroz izradu projektno-tehničke dokumentacije za izgradnju biciklističke staze u pograničnom području Mađarske i Srbije i turističke signalizacije ka zaštićenim područjima u AP Vojvodini. Ukupna vrednost projekta je 353 hiljade evra, od čega je 85 odsto učešće Evropske unije. Vodeći partner je Pokrajinski sekretarijat za privredu i turizam, a projekat je realizovan u saradnji sa Pokrajinskim sekretarijatom za urbanizam i zaštitu životne sredine i NIF kompanijom za razvoj nacionalne infrastrukture iz Mađarske. Na konferenciji je govorila podsekretarka Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam i zaštitu životne sredine Brankica Tabak, koja je istakla da je ova biciklistička staza projekat od evropskog značaja i da pokazuje lepote Vojvodine.

„Pokrajinski sekretarijat za urbanizam i zaštitu životne sredine je omogućio sve što je potrebno da se kroz projektno-tehničku dokumentaciju, gledajući sedam opština i gradova na teritoriji AP Vojvodine, ukaže na postavljanje neophodne signalizacije koja upućuje na zaštićena područja“, izjavila je podsekretarka Tabak i naglasila da je u saradnji sa partnerima iz Mađarske ovaj projekat završen profesionalno. Ovaj program pomaže razvoj i stabilnost pograničnog regiona, unapređuje opšti kvalitet života u njemu, omogućava ekonomsku saradnju organizacija iz ove dve zemlje, neguje zajednički identitet, kulturno i istorijsko nasleđe pograničnog regiona i doprinosi njegovoj ekološkoj održivosti i sigurnosti. Zamenik pokrajinskog sekretara za privredu i turizam Palimir Tot rekao je da je ova biciklistička staza naročito značajna jer povećava dostupnost turističkih potencijala AP Vojvodine. „Turisti vožnjom kroz prirodu i prirodne lepote Vojvodine vide usput i turističke potencijale, što je jako bitno. Kao kreatori javne politike u oblasti turizma, konstantno ulažemo sredstva i svake godine dobijamo povećanje domaćih, ali i stranih turista. To je očigledan znak da je turistička ponuda dobra“,

izjavio je Tot i dodao da je cilj da turisti prolaze međunarodnim biciklističkim koridorom „Eurovelo 11“, ali takođe i drugim rutama i drugim vidovima prevoza. Na završnoj konferenciji su predstavljeni ciljevi, projektna ideja, aktivnosti i rezultati projekta. Biciklistička staza dužine 221 kilometar u Vojvodini prolazi kroz Horgoš, Kanjižu, Sentu, Adu, Bečej, Novi Bečej, Zrenjanin, Perlez, Opovo i nastavlja dalje ka Beogradu. ■

15 GODINA PROGRAMA „ZA ČISTIJE I ZELENIJE ŠKOLE U VOJVODINI“

Povodom obeležavanja 15 godina realizacije programa „Za čistije i zelenije škole u Vojvodini“, u Kongresnom centru „Master“ Novosadskog sajma, održana je konferencija koju je organizovao Pokrajinski sekretarijat za urbanizam i zaštitu životne sredine.

Cilj programa je da se podigne svest i lična odgovornost za brigu o životnoj sredini u vaspitno-obrazovnim ustanovama i lokalnim zajednicama na teritoriji AP Vojvodine. Na konferenciji se obratio pokrajinski sekretar za urbanizam i zaštitu životne sredine Nemanja Erceg, koji je rekao da se ulaganja u zaštitu

životne sredine u okviru ovog projekta mere znanjem koje je preneto deci u osnovnim i srednjim školama.

„Preko 600 vaspitno-obrazovnih ustanova učestvovalo je u projektu tokom ovih 15 godina, a oko 14.000 dece steklo je znanje o selekciji otpada, pošumljavanju, ozelenjavanju, klimatskim promenama, upravljanju komunalnim i drugim vrstama otpada, o tome šta znači zdrava životna sredina i čist prostor oko nas – da to prvenstveno znači zdravlje svih nas“, izjavio je Erceg i istakao da edukacija i sistem vrednosti u pogledu zaštite životne sredine prihvaćen u ranom uzrastu jesu najveća korist.

Programom „Za čistije i zelenije škole u Vojvodini“ značaj zaštite životne sredine deci se približava na zanimljiv i zabavan način kroz igru i različite radove.

Podsekretarka Pokrajinskog sekretarijata za urbanizam i zaštitu životne sredine i koordinatorka programa Brankica Tabak rekla je da je najveći značaj u saradnji između Pokrajine i vaspitno-obrazovnih radnika koji nastoje da približe sve obaveze i aktivnosti i skrenu pažnju svojim lokalnim zajednicama.

„Ove godine je i Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja dalo smernice školama na koji način mogu u svoje programe i redovan rad da uključe i neke do sada neprimenjene aktivnosti. Mi smo se zbog toga obratili vaspitno-obrazovnim ustanovama sa teritori-

je AP Vojvodine i preporučili da u svoj postojeći program rada uvrste i učešće u našim aktivnostima“, objasnila je podsekretarka Tabak i dodala da je kao nedostatak uočena nezvanična uključenost jedinica lokalne samouprave, te da ove godine nastoje da ozvaniče saradnju kako bi se opštine i gradovi obavezali da pomažu vrtićima, osnovnim i srednjim školama u zaštiti prirode. Neki od predstavnika vaspitno-obrazovnih ustanova rekli su da veliki broj škola učestvuje u ovom projektu, i da su neke od njih veoma uspešne i nagrađene za svoje kreativne programe. Istakli su značaj ovog programa i osvešćivanje mladih o očuvanju životne sredine na čemu se radi od najranijeg uzrasta.

Partneri u programu „Za čistije i zelenije škole u Vojvodini“ su Pokrajinski sekretarijat za urbanizam i zaštitu životne sredine, Pokrajinski sekretarijat za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, Pokrajinski sekretarijat za energetiku, građevinarstvo i saobraćaj, Pokrajinski sekretarijat za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo, Pokrajinski sekretarijat za privredu i turizam, Pokrajinski sekretarijat za sport i omladinu, Grad Novi Sad – Gradska uprava za zaštitu životne sredine, JP „Vojvodina šume“, Pokret gorana Vojvodine, predstavnici lokalnih samouprava i vaspitno-obrazovnih ustanova sa teritorije AP Vojvodine. ■

„JOBFAIR – KREIRAJ SVOJU BUDUĆNOST!“

Tradicionalno, svakog prvog ponedeljka i utorka u novembru, ove godine 6. i 7. novembra, održaće se Sajam poslova i praksi „JobFair – Kreiraj svoju budućnost!“ u Zgradi tehničkih fakulteta (Bulevar kralja Aleksandra 73) i na Mašinskom fakultetu (Kraljice Marije 16) u Beogradu.

Organizatori događaja su dve neprofitne i apolitične studentske organizacije: Udruženje studenata tehnike Evrope, BEST Beograd i Udruženje studenata elektrotehnike Evrope - EESTEC LK Beograd.

Davne 2005. godine, grupa studenata je došla na ideju da smanji nezaposlenost u državi i spreči drastičan odliv mozgova, pa je kao rezultat nastao Sajam, koji ove godine slavi devetnaesti rođendan. Vrata Zgrade tehničkih fakulteta su otvorena za sve studente i diplomce prirodno-matematičkih i tehničko-tehnoloških fakulteta, koji će zajedno sa mnogobrojnim kompanijama upotpuniti ovogodišnji Sajam.

Na Sajmu će studenti imati priliku da se bolje upoznaju sa predstavnicima kompanija, i saznaju kakve poslove i prakse nude. Pored toga, JobFair pomaže studentima da razviju svoje veštine kroz dodatne sadržaje:

- „LevelUp – Podigni nivo svojih veština!“ – seminar besplatnih radionica na kojima će predstavnici kompanija pokazati studentima kako da unaprede svoje meke veštine za brži i lakši pronalazak posla i prakse, koje će se održati 21. i 22. oktobra na Mašinskom fakultetu.

Za ovu radionicu se možete prijaviti putem sajta do 11.10. - „Panel diskusija – Podi pravim putem!“ – ima za cilj da učesnicima pruži odgovore na značajna pitanja koja će im pomoći na početku karijere i u daljem profesionalnom razvoju, a ove godine će se održati 26. oktobra na Tehnološko-metalurškom fakultetu.

- TechTalk – kroz neformalnu atmosferu, studenti će diskutovati sa zaposlenima kompanija o aktuelnim temama iz inženjerske branše, 6. i 7. novembra u Zgradi tehničkih fakulteta. Biće realizovan u vidu predavanja u trajanju od 45 minuta.

- Razgovor za posao – radionica na kojoj studenti imaju priliku da osete atmosferu intervjua za posao, oslobode se treme i tako poboljšaju svoje veštine komunikacije, održava se na Mašinskom fakultetu 6. i 7. novembra. Za ovu radionicu se možete prijaviti putem sajta do 21.10.

- CV baza – u bilo kom trenutku posetioci Sajma mogu

ostaviti svoj CV u bazi na našem sajtu, a on će biti dostupan svim kompanijama koje učestvuju u projektu. Svi sadržaji će se održati uživo i potpuno su besplatni, a za više informacija možeš posetiti sajt www.jobfair.rs, kao i društvene mreže: **Instagram**, **Facebook** i **LinkedIn** (JobFair - Kreiraj svoju budućnost!). ■

ODRŽANA DRUGA UČIONICA I PRVA RADIONICA INOVATIVNOG EKOLOŠKOG NOVINARSTVA

Istoimeni projekat ima za cilj jačanje lokalnih medija i obuku novinara o temama iz oblasti zaštite životne sredine i ekologije kao i upoznavanje novinara sa novim tehnikama i veštinama u pripremi objava uz pomoć digitalnih tehnologija. Projekat realizuje Institut za održivi razvoj i zaštitu životne sredine „Zeleni krug“ i magazin „Ekolist“ uz podršku fondacije „Journalismfund Europe“ iz Belgije. Nakon uspešne prve „Učionice inovativnog ekološkog novinarstva“, u kojoj su održana predavanja stručnjaka iz oblasti biodiverziteta, uticaja poljoprivrede na životnu sredinu, cirkularne ekonomije, upravljanja otpadom, o vodama i zaštiti voda i klimatskim promenama i u drugoj „učionici“ razgovano je o zanimljivim temama.

Mirjana Jovanović, programska menadžerka u Beogradskoj otvorenoj školi u oblasti - Energija, klima i životna sredina govorila je o - Javnim politikama u zaštiti životne sredine. Objasnjavajući definiciju ona je istakla da građani obično pomisle na politiku u smislu političkih partija, političkog sistema.

- Javne politike su javno iskazane namere organa vlasti o tome na koji način želimo da unapredimo

određenu oblast, u ovom slučaju, životnu sredinu. Da bi imale smisla, one moraju i da se sprovedu. Ono što je nezgoda kod nas jeste što taj sistem praćenja primene politika i izveštavanje o tome kako nam ide, izostaje. Bez informacije, da li je uspelo to što smo napisali, ako nije uspelo, zašto nije, mi se zapravo vrtimo u krug i ponavljamo iste mere, iste korake, iste ciljeve a ono što kao efekat vidimo je da životna sredina ne napreduje već nažalost nazaduje - kaže Mirjana Jovanović.

Osnovni cilj - Evropske politike u zaštiti životne sredine, najkraće rečeno, je da promoviše održivi razvoj i očuva životnu sredinu za sadašnje i buduće generacije izjavila je ekspertkinja za komunikacije na EU projektima Marina Rakić. Zemlje EU su svoj budući ekonomski razvoj bazirale kroz strategiju - Evropski zeleni dogovor. Taj dokument pruža mapu puta sa aktivnostima za jačanje efikasne upotrebe resursa prelaskom na čistu, kružnu ekonomiju i zaustavljanje klimatskih promena, povrat gubitka

biološke raznolikosti i smanjenje zagađenja a krajnji cilj je da Evropa do 2050. godine bude klimatski neutralna. Marina Rakić govorila je i projektu „Puls Evrope-medijske posete EU“ kroz koji je omogućeno novinarima da izveštavaju o primerima dobre evropske prakse, o svim aktuelnim pitanjima u zaštiti životne sredine, kao i fondovima za medije za izveštavanje o životnoj sredini.

- Životna sredina košta a mi ne možemo reći da novca imamo onoliko koliko je nama potrebno. Prema procenama, da našu životnu sredinu dovedemo do poželjnih standarda koji su u Evropskoj uniji, potrebno je oko 20 milijardi evra. Mi taj novac trenutno nemamo - izjavio je u svom izlaganju o Zelenom dinaru Dejan Maksimović, istraživač i saradnik Ekološkog centra „Stanište“ u Vršcu. Prema njegovim rečima problem je u tome što i ono novca što imamo i što naplaćujemo kao naknadu za zagađenje životne sredine, mi taj novac trošimo nenamenski.

- U studiji, o tome kako se troši novac od ekoloških naknada, u period od 2010. do 2022. godine, ustanovljeno je da su prihodi od naknada, koje se

naplaćuju privredi i građanima za zagađenje, veći od rashoda za oko 700 miliona evra. Da smo taj novac uložili npr. u modernizaciju toplana sada bi vazduh u gradovima u Srbiji bio znatno boljeg kvaliteta. Problem nenamenskog trošenja i ne ulaganja novca u životnu sredinu nije toliko finansijske, administrativne ili pravne prirode koliko je to problem vrednosnog i moralnog sagledavanja značaja zaštite životne sredine - zaključio je Maksimović.

S obzirom da svakodnevno raste broj onih koji koriste Internet kao izvor informisanja, njegova dominacija zahteva i novinare koji poznaju ovu vrstu novinarstva. O Internet ili web novinarstvu govorila je iskusna novinarka i medijska preduzetnica Violeta Jovanov Peštanac iz Pančeva. Prema njenim rečima nema suštinske razlike između web novinarstva u odnosu na tradicionalne medije.

- Sva osnovna novinarska pravila i načela bez izuzetka važe i na internetu ali pisanje i uređivanje na webu ima neke specifičnosti. Neophodno je da Web novinar poznaje veštine rada na računaru a sve češće i da zna da dizajnira web sajt, kreira multimedijalni sadržaj, sam snima i montira, uređuje društvene mreže. Svestranost i informisanost su jedne od osobina koju web novinar mora imati - naglasila je Violeta Jovanov Peštanac. Medijska ekspertkinja za izgradnju angažovane

zajednice, društvene mreže i preduzetničko novinarstvo Vladimira Dorčova Valtner, koja je osnivačica i odgovorna urednica dvojezičnog slovačko-srpskog portala Storyteller, govorila je kroz vlastito iskustvo i primere o "Pisanim i video medijima. Ono kaže da pisane i video medije, pored informacija povezuje - priča.

- Storytelling je jednostavno - pričanje priče. Digitalni storytelling je jednostavno pričanje priče u digitalnom okruženju uz pomoć digitalnih tehnologija. Upravo pričanje priče o temama iz oblasti zaštite životne sredine, kroz kombinaciju teksta i videa, povećava doseg novinarskog sadržaja jer su se navike publike promenile - kaže Vladimira Dorčova Valtner.

Koordinatorica projekta, Majda Adlešić najavila je da se, nakon stručnih predavanja, projekat nastavlja obukom novinara u redakcijama lokalnih medija. Prva radionica u okviru projekta „Učionica inova-

ativnog ekološkog novinarstva" koji realizuje Institut za održivi razvoj i zaštitu životne sredine „Zeleni krug" i magazin „Ekolist", uz podršku fondacije Journalismfund Europe iz Belgije održana je u prostorijama „Storyteller"-a, dvojezičnog slovačko-srpskog portala u Bačkom Petrovcu. Cilj projekta je jačanje lokalnih medija i obuka novinara o temama iz oblasti zaštite životne sredine i ekologije. Radionici su prethodila stručna predavanja iz raznih oblasti zaštite životne sredine - od biodiverziteta, uticaja poljoprivrede na životnu sredinu, cirkularne ekonomije, upravljanja otpadom, o vodama i zaštiti voda i klimatskim promenama, evropskim politikama i javnim politikama u zaštiti životne sredine kod nas, kako se troši zeleni dinar, evropskim fondovi za medije koji izveštavaju o životnoj sredini do internet novinarstva u ovoj oblasti.

U okviru radionice ekološke novinarkе, koje se ovim temama bave dugi niz godina, prenele su

kolegama, novinarima lokalnih medija, svoja iskustva u izveštavanju iz oblasti zaštite životne sredine. Dragana Ratković, urednica emisije RNS o zaštiti životne sredine i ekologije „Pod staklenim zvonom", ukazala je na značaj koji mediji imaju u podizanju ekološke svesti. Putem štampe, radija, televizije i interneta, društvenih mreža, ostvaruje se neformalno ekološko vaspitanje i obrazovanje. Prema njenim rečima teme iz ove oblasti nisu dovoljno zastupljene u medijima kod nas.

- Najčešće se izveštava u slučaju ekoloških katastrofa. U ovoj oblasti nema mnogo istraživačkog novinarstva jer često informacije nisu dostupne, nedostaju stručnjaci, nadležni nisu spremni da se o problemima u životnoj sredini otvoreno govori, ponekad ni novinari nisu dovoljno stručni i zbog toga je važna njihova edukacija - zaključila je Dragana Ratković.

Osnivačica i odgovorna urednica dvojezičnog slovačko-srpskog portala „Storyteller" Vladimira Dorčova Valtner govorila je o novim trendovima u novinarstvu koje je zasnovano na rešenjima - Solutions journalism SoJo. Istraživanja su pokazala da je zbog velikog broja „negativnih" vesti i zasićenost negativnim vestima, kao i nedostatak poverenja publike, sve je više onih koji su zainteresovani za pozitivno novinarstvo ili novinarstvo zasnovano na rešenjima za koje postoje dokazi da deluju.

Kao primer SoJo novinarstva Vladimira Dorčova Valtner navela je njihov rad zajedno sa Ekološkim pokretom EKOP iz Padine na priči o problemu divlje deponije u tom mestu koja ukazuje na rešenje problema a to je postojanje Centra za sakupljanje otpada - tzv. reciklažno dvorište koje se u praksi pokazalo da deluju na smanjenje otpada.

Mara Puškaš, urednica eEkolista i novinarka, govorila je o istoriji medija. Prema njenim rečima od samog početka razvoja medija postoji veza sa temama zaštite životne sredine. Ona je polaznicima radionice predstavila mogućnosti korišćenja modernih tehnologija ChatGPT-a i veštačke inteligencije AI koja je već generisala 80% sadržaja na internetu, kao i upotrebu komunikacije u medijima, pre svega QR codova.

Posle predavanja učesnici radionice su izneli svoje predloge za priče o ekološkim problemima u svojoj lokalnoj sredini i kroz razgovor i savete predavača tražili način kako da povežu informacije i priču u dobar tekst koji će biti zasnovan na principima SoJo novinarstva.

Novinari će u konsultacijama sa predavačima raditi na na izradi priloga, pisanju tekstova koji će na kraju projekta biti objavljeni u specijalnom izdanju „Ekolista". Sledeća radionica biće održana u Pančevu u redakciji nedeljnog lista na rumunskom jeziku „Libertatea". ■

REDSTAVLJEN PROJEKAT ZA OČUVANJE VODNIH RESURSA SRBIJE

Kompanija HEINEKEN Srbija i Nacionalna alijansa za lokalni i ekonomski razvoj (NALED) potpisali su danas u Gradskoj kući u Zaječaru dugoročni sporazum o saradnji, čime je pokrenut projekat REZERVOAR. Ciljevi projekta su podizanje svesti o važnosti očuvanja i oporavak prirodnih vodnih resursa Srbije i poboljšanje pristupa čistoj pijaćoj vodi za građane, a biće ostvareni obnovom javnih česama i arteških bunara sa fokusom na Novi Sad i Zaječar, prečišćavanjem otpadnih voda, edukacijom i studentskim posetama pivarama kompanije, kao i sprovođenjem brojnih volonterskih akcija za zaposlene. Ovom prilikom predstavnici kompanije HEINEKEN Srbija potpisali su i sporazum o nastavku saradnje sa Gradom Zaječar i Udruženjem „Za česme“, sa kojima će do kraja godine obnoviti tri česme i jedan arteški bunar na teritoriji ovog grada.

Neda Đokić, generalna direktorka HEINEKEN Srbija, istakla je posvećenost kompanije da ostane dugoročan kredibilan partner zajednici u kojoj posluje.

„Podaci Studije koju je NALED izradio pokazuju da Srbija, nažalost, nije zemlja bogata vodom, a briga o ovom resursu nije dovoljno prepoznata u javnosti kao važna tema. Upravo zato je neophodno da ulažemo u očuvanje i obnovu vodnih resursa i da konstantno radimo na podizanju svesti javnosti. U okviru naše kompanijske strategije „Svaka kap je bitna“, do sada smo obnovili četiri česme i rekonstruisali i revitalizovali više arteških bunara. Ove godine nastavljamo sa obnovom još tri česme i jednog arteškog bunara, a sve sa ciljem da svim sugrađanima omogućimo bolji pristup čistoj pijaćoj vodi, koja dolazi sa dubine od više stotina metara. Zahvalni smo našim dugoročnim partnerima i ostajemo posvećeni da i u narednim godinama svojim uspešnim poslovanjem i daljim ulaganjem u očuvanje vodnih resursa i obnovu javnih česama

Neda Đokić HEINEKEN Srbija REZERVOAR projekat

doprinosimo lokalnoj zajednici“, rekla je Đokić. Gradonačelnik Boško Ničić podvukao je ovom prilikom da je HEINEKEN Srbija veoma važan partner lokalnoj zajednici i uzor koji je važno slediti kada je reč o podršci i realizaciji društveno-odgovornih aktivnosti.

„Raduje me realizacija projekta REZERVOAR i nastavak ulaganja u lokalnu zajednicu i nadam se da ćemo, kao i do sada, i u narednom periodu sa kompanijom HEINEKEN nastaviti partnerski odnos i međusobnu saradnju po pitanju mnogih važnih tema za grad i očuvanje prirodnih bogatstava našeg kraja“, izjavio je Ničić.

Slobodan Krstović, direktor za održivi razvoj u NALED-u, rekao da će ova organizacija, zajedno sa kompanijom HEINEKEN Srbija, raditi na mapiranju

i registru lokacija, ali i uspostavljanju saradnje na lokalnim nivoima radi revitalizacije i obnove javnih česama i arteških bunara u nekoliko gradova Srbije i biti partner tokom celokupne realizacije projekta REZERVOAR.

„Srbija ima oko 1.500 metara kubnih vode po stanovniku, a minimum bi trebalo da bude 2.500. Nismo toliko bogati vodama i u 91 odsto slučajeva oslanjamo se na tranzitne, dok svoje izvore zapuštamo. Zato su od posebnog značaja inicijative poput projekta koji je pokrenula kompanija HEINEKEN Srbija i zadovoljstvo nam je što ćemo počevši od Zaječara inicirati obnovu česama i bunara i u drugim gradovima“, istakao je Krstović. Potpisivanjem sporazuma sa Gradom Zaječarom i Udruženjem „Za česme“ nastavljena je uspešna saradnja na obnovi javnih česama i arteških bunara u Zaječaru. Prema rečima predsednika Udruženja, Bobana Pogarčića, tokom prethodnog perioda obnovljene su tri česme na teritoriji grada i rekonstruisano je izvorište Trg izradom i postavljanjem replike originalne česme iz 1883. godine.

„Nastavak uspešne saradnje biće iskorak u odnosu na dosadašnje aktivnosti, jer ćemo osim revitalizacije i rekonstrukcije bunara i nadzemnih delova česama, promovisati javne arteške česme i kao važno kulturno istorijsko nasleđe Zaječara. Projektom je planirano da na obnovljenim česmama budu

Slobodan Krstović, Boško Ničić, Neda Đokić i Boban Pogarčić

postavljeni QR kodovi koji će voditi do web strana o svakoj česmi, gde će se osim informacija o kvalitetu vode i dubini bunara, nalaziti i podaci o istorijatu česme i delu grada u kome se nalazi sa naznačenim važnim građevinama i institucijama u neposrednom okruženju. Na ovaj način ćemo pozicionirati javne arteske česme kao novi turistički proizvod Zaječara“, zaključio je Pogarčić.

Cirkularna upotreba vode i obnova vodnih resursa jedan su od ključnih prioriteta HEINEKEN strategije Stvaramo bolji svet i inicijative Svaka kap je bitna! Projekat REZERVOAR doprineće sprovođenju pomenute strategije kroz podizanje svesti javnosti o značaju, očuvanju i obnovi prirodnih resursa, ali i brizi i pomoći lokalnoj zajednici u kojoj poslujemo i živimo. ■

Brine vas upravljanje otpadom?

Angažujte stručno lice!

GREEN GROUP

OTPAD - HEMIKALIJE - ADR

www.greengroup.co.rs

gde vi vidite
OTPAD
mi vidimo
AVANTURU

GREEN GROUP

PREDSTAVLJENO 28 INOVACIJA ZA DEKARBONIZACIJU PRIVREDE I SMANJENJE ENERGETSKOG SIROMAŠTVA

Ukupno 28 kompanija iz cele Srbije predstavilo je svoja inovativna rešenja za dekarbonizaciju, pravednu zelenu tranziciju privrede i podršku energetske ugroženim domaćinstvima. Ova rešenja imaju za cilj da doprinesu poboljšanju energetske efikasnosti, većoj upotrebi obnovljivih izvora energije i efikasnijem korišćenju prirodnih resursa, kao i da omoguće otvaranje „zelenih“ radnih mesta i smanjenje energetske siromaštva. Timovi koji su ih osmislili će raditi sa mentorima kako bi svoje ideje razvili za primenu u praksi, a najuspešniji će za to dobiti i sufinansiranje. Događaj je organizovao Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), uz podršku Vlade Japana i u partnerstvu sa Ministarstvom zaštite životne sredine i Ministar-

stvom rudarstva i energetike. Ambasador Japana u Srbiji NJ. E. Akira Imamura rekao je da rešenja ovih kompanija pokazuju značaj angažovanja poslovne zajednice, bez koje se ne može postići zelena transformacija i dekarbonizacija. „Njihovi predlozi su jedinstveni i pokazuju najrazličitija rešenja kada su u pitanju izvori energije, uključujući biomasu, solarnu i toplotnu energiju, pa čak i ljudsku snagu. Takođe, mnogi su osmišljeni tako da, kroz inovativne poslovne modele, budu od koristi ranjivim segmentima društva, uključujući mala preduzeća, lokalno stanovništvo i žene“, dodao je japanski ambasador u Srbiji. „Kako bi se osiguralo da zelena tranzicija bude i pravedna, uz

primenu inovacija je neophodno pružiti adekvatnu podršku najugroženijim pojedincima i grupama“, rekao je Jakup Beriš, stalni predstavnik UNDP-a. „Zajedno sa kompanijama ćemo raditi na tome da omoguće porodicama iz energetske ugroženih domaćinstava da zamene individualna ložišta na bazi fosilnih goriva i pređu na čistije i obnovljive izvore energije. Istovremeno ćemo mapirati energetske ugrožena domaćinstva u zemlji, kako bismo pomogli Vladi Srbije da na osnovu tih podataka donese nove mere i unapredi postojeće zakonodavstvo kako bi se smanjilo energetske siromaštvo“, pojasnio je Beriš. Državna sekretarka u Ministarstvu zaštite životne sredine Sandra Dokić navela je da je Srbija usvojila tri puta ambiciozniji Nacion-

alno određeni doprinos (NDC) u pogledu smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte (GHG) u odnosu na 2015. godinu, kao i Strategiju niskougljeničnog razvoja, iz koje se vide jasne smerice za dekarbonizaciju privrede, izrazivši očekivanje da će ovih 28 rešenja doprineti dekarbonizaciji privrede i ostvarenju zadatih ciljeva. „Veoma je značajno što su ova privatna i javna preduzeća, kao i jedinice lokalnih samouprava, predložili ideje koje idu u pravcu dekarbonizacije, ali i sveobuhvatne zaštite životne sredine. Važna nam je podrška međunarodnih partnera, kao i dobar odziv aktera kojima su ovi projekti namenjeni kako bismo uspeli u zelenoj transformaciji Srbije“, rekla je Dokić.

Među inovativnim rešenjima koja su predstavljena na događaju našla se i ideja Energetske zadruge „Elektropionir“ iz Beograda koja, zajedno sa organskom farmom „Organela“, planira korišćenje solarne energije u procesu proizvodnje organske hrane, a poseban značaj za sprovođenje ove ideje imaće umrežavanje energetske i poljoprivredne zadruge. Kompanija „Toyo Tire Srbija“ će reciklirati gume i od njih praviti ulični mobilijar, čime će smanjiti štetan uticaj otpada od guma na životnu sredinu. Porodična firma koja se bavi proizvodnjom uređaja za grejanje, hlađenje i ventilaciju „KGH Inženjering“ iz Zaječara planira ugradnju solarnih panela i njihovo povezivanje sa cvetnim plastenikom koji vode članice

domaćinstva, kao i toplotne pumpe „vazduh - voda“ za potrebe grejanja i hlađenja poslovnih prostorija.

Kompanija „Join“ iz Novog Pazara koja se bavi proizvodnjom tek-sasa planira izgradnju solarne elektrane, kao i montažu filtera za prečišćavanje dima iz dimnjaka kotlarnice, što će sprečiti da se zagađujuće čestice oslobađaju u atmosferu. Rešenje kompanije „Beo čista energija“ omogućava objedinjavanje zatvaranja i sanacije deponije u Vinči, kroz izgradnju postrojenja za energetske iskorišćenje otpada i deponijskog gasa.

Ovaj događaj je organizovan u okviru projekta „Inovativna i pravedna zelena tranzicija za obezbeđivanje sistemske energetske sigurnosti i smanjenje energetske siromaštva“, koji sprovodi UNDP u partnerstvu sa Ministarstvom zaštite životne sredine i Ministarstvom rudarstva i energetike, uz podršku Vlade Japana. ■

OBUKA O KLIMATSKIM PROMENAMA

Savez ekoloških udruženja „Zelena lista Srbije” organizovao obuku za svoje članice na temu „Klimatske promene i prilagođavanje izmenjenim klimatskim uslovima”, kao i skup na temu „Analize lokalnih politika klimatskih promena i nacionalne politike prilagođavanja izmenjenim klimatskim uslovima”

Savez ekoloških udruženja „Zelena lista Srbije” je od 22. do 24. septembra u Vrnjačkoj Banji u okviru projekta „Oplaneti se: Zeleni karavan za lokalni odgovor na klimatske promene” organizovao obuku za članice ZLS na temu „Klimatske promene i prilagođavanje izmenjenim klimatskim uslovima”, kao i skup na temu „Analize lokalnih politika klimatskih promena i nacionalne politike prilagođavanja izmenjenim klimatskim uslovima”. Pored pomenutog, održana je i šesnaesta

redovna sednica Skupštine ZLS na kojoj su usvojene izmene i dopune Strateškog plana ZLS i dogovoreni naredni koraci u delovanju Saveza. Pomenuti projekat se odvija kroz treći ciklus **EKO-SISTEM** programa podrške reformama u životnoj sredini, koji realizuju **Mladi istraživači Srbije**, a podržava Švedska i on se nadovezuje na ranije projekte, koje je Zelena lista realizovala, u okviru programa EKO-SISTEM.

U sklopu prvog dana obuke održane su radionice na temu klimatskih

promena u svetu i u Srbiji, gde su se učesnici upoznali sa osnovnim pojmovima vezanim za klimatske promene, uticajem klimatskih promena na različite sektorske aktivnosti u Srbiji, kao i web-platfomom Digitalni atlas klime Srbije koji prikazuje osmotrene i projektovane klimatske promene, različite indekse i zbirne podatke vezane za teritoriju naše zemlje. Pored toga, izvršeno je predstavljanje programskog i zakonodavnog okvira za prilagođavanje i mitigaciju klimatskih promena na globalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Predstavljani su nacionalni dokumenti koji uključuju pojam klimatskih promena, kao i oni koji ga do sada nisu razmatrali. U okviru

drugog dana obuke održane su prezentacije o lokalnim klimatskim politikama na području Vrnjačke Banje, Trstenika i Bora. Takođe je prikazana prezentacija o nacionalnom Programu prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove koji se trenutno nalazi na javnoj raspravi i obavljena je rasprava na temu sadržaja dokumenta, učešća organizacija civilnog sektora i mogućnosti doprinosa ovom dokumentu i srodnim dokumentima vezanim za klimatske promene. Nakon svake prezentacije održana je diskusija učesnika na predstavljene teme. U okviru skupa prikazane su ukupno četiri prezentacije. Prethodno su u okviru obuke učesnici bili upoznati sa osnovnim pojmovima vezanim za klimatske promene u svetu, a potom sa konkretnim predviđanjima koja se odnose na teritoriju naše zemlje i osnovnim klimatskim rizicima. Učesnici su upoznati sa veb-platfomom Digitalni atlas klime Srbije koja na osnovu meteoroloških i geoprostornih podataka omogućava uvid u trenutne i buduće promene klime na nivou cele

države, regiona ili svake pojedinačne opštine. Predviđeno je da se ovi podaci koriste za planiranje adaptacije na klimatske promene na lokalnom ili nacionalnom nivou u našoj zemlji, pa je prikazan primer upotrebe Digitalnog atlas klime u Akcionom planu adaptacije na klimatske promene sa procenom ranjivosti za grad Beograd. Pored toga, izloženi su procenjeni uticaji klimatskih promena na različite sektore u Srbiji, poput poljoprivrede, šumarstva, energetike, biodiverziteta i javnog zdravlja. Nakon prikazanih podataka, učesnici su primetili da, dok su u ranijem periodu za planiranje korišćene osmotrene dotadašnje promene klime, sada će se sve više prelaziti na upotrebu prognoza budućih promena klime u planiranju, kao i da Digitalni atlas Srbije može imati veliku ulogu u budućoj pripremi planova iz različitih sektora. Posebno je predstavljen programski i zakonodavni okvir za prilagođavanje i mitigaciju klimatskih promena na globalnom, regionalnom i nacionalnom nivou. Prikazani su osnovni globalni sporazumi vezani za klimatske promene. Predstavljani su i nacionalni dokumenti koji uključuju pojam klimatskih promena, kao i oni koji ga do sada nisu razmatrali. U diskusiji je istaknuto da su organizacije civilnog društva dale primedbu na Radnu verziju nacionalnog Programa prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove da se u tekstu nacionalnog Programa ne razmatra globalno značajni dokument Agenda održivog razvoja 2030., a naročito njegov poseban cilj 13 - Preduzeti hitnu akciju u borbi protiv klimatskih promena i njihovih

posledica. Ova primedba je uzeta u obzir i trenutna verzija ovog Programa, koja je na javnoj raspravi, sadrži poziv na ovaj dokument. Učesnici su takođe primetili da postoje određeni koraci ka definisanju klimatske politike u našoj zemlji, ali da su oni intersektorski neusaglašeni. Konstatovano je i da Zakon o klimatskim promenama nema usvojenih podzakonskih akata. Iskazana je potreba da šira javnost bude upoznata sa načinom merenja emisija gasova sa efektom staklene bašte u našoj zemlji, kao i pripremama za funkcionisanje EU sistema trgovine emisijama gasova sa efektom staklene bašte. Takođe, izneto je opažanje da, dok su državni planovi, programi i strategije u većoj ili manjoj meri usaglašeni sa klimatskom politikom, zakoni nisu, jer zakon o klimatskim promenama ne može pokriti sve aspekte, pa je neophodno ovaj pojam uvesti i u sektorsku zakonsku regulativu. Kao posebno važni primeri izdvojeni su Zakon o proceni uticaja, poljoprivredi, šumarstvu i vodoprivredi. Istaknuta je potreba da se u lokalnim zajednicama obrati mnogo veća pažnja na klimatske promene, jer se klimatske politike najpre sprovode na tom nivou. Uočene su slabe tačke vezane za kapacitete za sprovođenje ove politike i propisa u institucijama i na lokalnom nivou. Lokalne klimatske politike oprikazane su kroz analize i prezentacije za Vrnjačku banju, Trstenik i Bor. Svaka od ovih lokalnih sredina ima svoje specifičnosti kako u načinu funkcionisanja i problemima životne sredine, tako i pristupu prema klimatskim politikama. U diskusiji nakon prezentacija konsta-

tovano je da posebne mere koje uključuju aspekte klimatskih politika u Vrnjačkoj banji trenutno nisu na snazi, pa je neophodno u tom smislu ažurirati lokalna dokumenta dok ne dođe do usvajanja novih.

Nakon prezentacije o lokalnim klimatskim politikama u opštini Trstenik, primećeno je da, iako su klimatske promene zastupljene u većem broju dokumenata javne politike u Opštini Trstenik i kreirana je dobra osnova (uključujući predlog za izradu Akcionog plana adaptacije na klimatske promene sa procenom ranjivosti i klimatskim atlasom Opštine Trstenik), opština trenutno ima relativno nizak stepen prilagođavanja. On je u prvom redu izražen kroz povećanje energetske efikasnosti objekata i javnih usluga.

Izlagač je primetila da je glavni uočeni nedostatak nedovoljno ljudskih resursa u lokalnim institucijama, pre svega nedovoljan broj, loša obrazovna struktura, kao i demotivisanost osoblja za sprovođenje usvojenih dokumenata javne politike. Primećeno je da bi proučavanje nacionalnih strategija i smernica u oblasti klimatskih promena moglo koristiti Opštini Trstenik da se pripremi za konkurisanje za projekte iz oblasti klimatskih promena kod potencijalnih donora. Zaključeno je da organizacije civilnog društva na ovom području mogu da daju svoj doprinos ovoj temi kroz neformalno obrazovanje, obuke za nove veštine i podizanje svesti, kao i kroz kreiranje dokumenata javne politike u oblasti klimatskih promena. Prezentacija koja se odnosila na Opštinu Bor takođe je pokazala da

postojeći dokumenti ne uključuju klimatske promene i da je potrebno inkorporirati ih u dokumenta koja su u procesu izrade ili koja će biti doneta u narednom periodu. Neki od predloga za buduće korake u ovoj sredini odnosili su se na planiranje novih naselja sa nultom emisijom gasova sa efektom staklene bašte, kao i na planiranje remedijacije i rekultivacije degradiranih i zagađenih prostora rudničkim aktivnostima radi stvaranja ponora za gasove sa efektom staklene bašte. Potrebno je ponoviti predloge iz ranih konsultacija o Programu prilagođavanja vezane za uključivanje degradiranih površina iz oblasti rudarstva radi njihovog saniranja koje predstavlja meru prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove.

Nakon ovog dela skupa, moderator dr Dragana Randelović je održala prezentaciju o nacionalnom Programu prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove koji se trenutno nalazi na javnoj raspravi, a u čijoj se radnoj grupi za izradu dr Randelović nalazi kao jedan od predstavnika

organizacija civilnog društva. Druga organizacija koja je takođe u sastavu ove radne grupe takođe je imala predstavnika na ovoj obuci. Prisutnima su predstavljene opšti i posebni ciljevi dokumenta, način izrade i naročito tok procesa izrade dokumenta i postupak uključivanja organizacija civilnog društva u radnu grupu. Izdvojeni su posebni ciljevi i mere iz dokumenta koji predviđaju učešće organizacija civilnog društva i jedinica lokalnih samouprava. Pored ovoga, predstavljena je i strateška procena uticaja na životnu sredinu za ovaj dokument. Naposljetku, prikazani su mogući načini uključivanja organizacija civilnog društva u kreiranje javnih politika vezanih za klimatske promene kroz učešće u javnim grupama, izveštaje za Koaliciju 27, sprovođenje anketa, organizovanje tribina, okruglih stolova, panel diskusija i slično. Diskusija na temu sadržaja Programa prilagođavanja, učešća organizacija civilnog sektora i mogućnosti doprinosa ovom dokumentu i srodnim dokumentima vezanim za klimatske promene pokazala

Analizu lokalnih dokumenata o javnim politikama o klimatskim promenama u Opštini Trstenik pročitajte **OVDE**.

je da postoji potreba da uloga organizacija civilnog društva bude šire prepoznata u ovom dokumentu, kroz navođenje istih kao zainteresovanih strana u sektorskim i opštim ciljevima kao i kroz uključivanje organizacija civilnog društva u predviđene obuke za korišćenje Digitalnog atlasa Srbije. Organizacije civilnog društva složile su se da je neophodno brže uraditi smernice za lokalne samouprave o izradi dokumenata vezanih za klimatske promene, kako bi se što pre započelo sa aktivnostima na lokalnom nivou. Pored toga, organizacije su izrazile zainteresovanost za funkcionisanje koncepta "zelenih rashoda", posebne budžetske linije za finansiranje aktivnosti čije se opredeljenje pominje u Programu prilagođavanja. Izneseno je opažanje da u Strateškoj proceni uticaja nije navedeno postojanje organizacija civilnog društva koje se između ostalog bave aktivnostima u oblasti klimatskih promena, već samo da ne postoje organizacije civilnog društva koje se bave isključivo ovom tematikom. U diskusiji su izneti i primeri konkretnih aktivnosti vezanih za prilagođavanje i mitigaciju klimatskih promena koje organizacije civilnog društva mogu sprovesti na terenu, npr. kompostiranje, saniranje divljih deponija i bolje upravljanje otpadom. Ovaj deo skupa imao je karakter učešća OCD članica Zelene liste u javnoj raspravi o Predlogu nacionalnog programa prilagođavanja na izmenjene klimatske uslove.

U okviru ovog teksta, predstavimo i deo analize usklađenosti lokalnih javnih politika u oblasti klimatskih promena u Gradu Boru koju je za

potrebe projekta izradio Toplica Marjanović, predstavnik Društva mladih istraživača Bor. Zakon o klimatskim promenama promena uređuje sistem za ograničenje emisija gasova staklene bašte i za prilagođavanje izmenjenim klimatskim uslovima. Cilj zakona je smanjenje emisija GHG i prilagođavanje na izmenjene klimatske uslove usvajanjem i sprovođenjem dokumenata javnih politika. Za dostizanje ciljeva ovog zakona, državni organi i organizacije treba da usvoje odgovarajuće sektorske politike i mere iz delokruga svoje nadležnosti. Za dostizanje ciljeva ovog zakona, državni organi i organizacije treba da usvoje odgovarajuće sektorske politike i mere iz delokruga svoje nadležnosti.

Zakon o planskom sistemu Republike Srbije uređuje planski sistem Republike Srbije, odnosno:

- upravljanje sistemom javnih politika i srednjoročno planiranje,
- vrste i sadržina planskih dokumenata koje u skladu sa svojim nadležnostima predlažu, usvajaju i sprovode svi učesnici u planskom sistemu,
- međusobna usklađenost planskih dokumenata,
- postupak utvrđivanja i sprovođenja javnih politika i
- obaveza izveštavanja o sprovođenju planskih dokumenata, kao i shodna primena obaveze sprovođenja analize efekata na propise i na vrednovanje učinaka tih propisa.

Javne politike jesu pravci delovanja Republike Srbije i pravci delovanja autonomne pokrajine i jedinice lokalne samouprave, odnosno lokalnih

vlasti, u određenim oblastima, radi postizanja željenih ciljeva. One se realizuju donošenjem planskih dokumenata. Planski dokument jeste akt kojim učesnik u planskom sistemu postavlja ciljeve, utvrđuje prioritete javnih politika, odnosno planira mere i aktivnosti za njihovo dostizanje, u okvirima svojih nadležnosti i u vezi sa svojim funkcionisanjem.

Vrste planskih dokumenata su:

- dokumenti razvojnog planiranja: plan razvoja lokalne zajednice i prostorni planovi,
 - dokumenti javnih politika: strategije, koncepti javnih politika, programi, akcioni planovi,
 - ostali planski dokumenti koje jedinica lokalne samouprave donosi i druga planska dokumenta u skladu sa ovim zakonom i statutom jedinice lokalne samouprave.
- Zakon o klimatskim promenama ne propisuje obavezu lokalne samouprave da donese strateški dokument javne politike o klimatskim promenama već sama lokalna samouprava procenjuje da li je potreban takav dokument. Strateška dokumenta JLS (prostorni i urbanistički planovi, strategija razvoja, lokalni ekološki akcioni plan, plan razvoja i sl.) treba da sadrže analizu uticaja klimatskih promena, procenu ranjivosti, mere i aktivnosti za ublažavanje efekata i prilagođavanje na klimatske promene.

ZAŠTO JE POTREBNO DA DOKUMENTI JAVNE POLITIKE BORA SADRŽE OBLAST KLIMATSKIH PROMENA

Osnovne privredne delatnosti su rudarstvo i metalurgija. Ove

privredne grane su veliki emiteri gasova staklene bašte. Rudarenje se odvija upotrebom eksploziva koji emituju okside azota a radom mašina sa unutrašnjim sagorevanjem nastaje ugljen dioksid. Metalurgija za svoje tehnološke procese koristi velike količine fosilnih goriva te je se iz njih emituje ugljen dioksid i azotni oksidi. Napušteni površinski kopovi, odlagališta rudarskog otpada i flotacijska jalovišta degradiraju velike površine zemljišta. Remedijacijom i rekultivacijom ovih prostora dobijaju se ponori ugljenikovih oksida. U toku je proces donošenja plana kvaliteta vazduha za aglomeraciju Bor za period 2023. do 2032. godina. U programu je dat proračun emisije azotnih i ugljenikovih oksida. Prema toj proceni emisija godišnja emisija ugnjenikovih oksida iz površinskih (individualno grejanje) i linijskih izvora (saobraćaj) iznosi 805,8 tona/godišnje. Nisu prikazane emisije iz rudarstva, industrije i toplane centralnog grejanja iz koje su višestruko veće u poređenju sa emisijama iz saobraćaja i individualnih ložišta.

Emisija azotnih oksida procenjuje se na 1.015,4 tona godišnje i to iz industrije, individualnih ložišta i saobraćaja. Nije procenjene emisije koje nastaju prilikom korišćenja eksploziva na površinskim kopovima bakra (Krivelj, Cerovo) u jamskim rudnicima (jama Bor, Čukaru Peki), Površinskim kopovima krečnjaka (Kriveljski kamen i Zagrađe) i kvarca (Donja BelaReka). Programom energetske efikasnosti Grada Bora sačinjen je proračun emisije ugljenikovih oksida iz javnih objekata i postrojenja JKP Vodovod uz sagledavanje emisionih faktora ugljenikovih oksida od potreosnje električne energije (emisija nije na teritoriji Grada Bora već iz termoelektrana). Grad Bor je suočen za visokim prizemnim koncentracijama sumpordioksida i suspendovanih čestica (PM 10 i PM 2,5) pa se dokumenti javne politike o zaštiti vazduha bave tim problemima dok se ne sagledavaju emisije ugljenikovih i ozonih oksida ili se to čini nepotpuno različitim metodologijama i pristupom. Od ukupno 40.779 ha poljoprivred-

nog zemljišta (47,6% ukupnih površina), jako oštećeno SO₂ prašinom i drugim agensima je oko 12.600 ha (30,9%), i to na području KO Bor 1, Bor 2, Bučje, Donja Bela Reka, Krivelj, Oštrej i Slatina, koje zahvataju 32,2% ukupne opštinske teritorije. Zahvaljujući ruži vetrova, poljoprivredna zemljišta u atarima naselja Brestovac, Metovnica i Šarbanovac, koji zahvataju oko 19% ukupne površine opštinske teritorije (ukupno 10.291 ha) i imaju relativno povoljne reljefne i pedološke uslove za razvoj poljoprivredne proizvodnje, samo su delimično oštećena. U brdskoplaninskim atarima (Gornjane, Zlot, Luka, Tanda, Topla) koji nisu izloženi aerogađenjima (oko 48,6% opštinske teritorije) nalazi se 17.886 ha poljoprivrednog zemljišta, uglavnog, slabog boniteta, što se ispoljava i kroz relativno visoku zastupljenost pašnjaka, livada i voćnjaka, odnosno nisku oranica i vinograda vinograda. Gotovo 60% poljoprivrednog zemljišta ja oštećeno sumpordioksidom, odnosno na svaki hektar skoro 60 ari.

Površinskim kopovima, deponijama rudarske raskrivke i flotacijskim jalovištima potpuno je uništeno preko 1000 ha, anansima piritu pored Borske reke i Velikog Timoka preko 2.000 ha najplodnijeg zemljišta. Rekultivacijom i remedijacijom zemljišta, pretvaranjem degradiranog u šumsko zemljište stvorili bi se uslovi za formiranje ponora ugljenikovih oksida. Područje Grada Bora poseduje značajne potencijale za korišćenje obnovljivih izvora energije.

Kompletnu analizu možete preuzeti sa ovog linka

Prosečna godišnja energija vetra procenjuje se na 100 metara visine na 1.800 - 2.700 kWh/m². Planira se izgradnja dva vetroparka na Crnom Vrh i Stolu i Velikom Kršu. Značajni su potencijali i za korišćenje solarne energije. Planira se izgradnja dve vetroelektrane manje snage. Serbia ZiJin copper na području Bora i Majdanpeka planira izgradnju solarne elektrane od 300 MW a Serbia ZiJin minning od 200 MW.

Bor se nalazi u Timočkoj eruptivnoj oblasti koja raspolaže značajnim potencijalima geotermalne energije koji nisu iskorišćeni. Brojne su pojave tremalnih i termomineralnih voda. Dosadašnja istraživanja su pokazala prisustvo termalnih voda ali katastar tih potencijala nije sačinjen. Ove vode se koriste u balneo terapiji u Gamzigradskoj i Brestovačkoj banji za rekreaciju u Nikoličevskoj banjici. Mora se posvetiti posebna pažnja istraživanju i korišćenju ovog obnovljivog izvora energije. Geotermalna energija se može koristiti u različitim aktivnostima i delatnostima građana Bora. Geotermalna energija treba da se koristi višenamenski. U zavisnosti od temperature podzemne vode i stena može se koristiti za dobijanje električne energije, zagrevanje industrijskih, komercijalnih, javnih i stambenih prostora, staklenika i plastenika, banjsko lečenje, rekreac-

Članice Zelene liste

Savez ekoloških udruženja „Zelena lista Srbije” je mreža lokalnih ekoloških organizacija koje javnim zastupanjem, obrazovanjem, informisanjem i podsticanjem aktivizma građana doprinose očuvanju prirodnih resursa i kvalitetu života građana Srbije. Otvoren je za sve koji prihvataju njegove principe i vrednosti, bez obzira na uzrast, pol, poreklo, nacionalnu, rasnu, versku i političku pripadnost. Savez OCD Zelena lista Srbija nastao je kao rezultat višegodišnjeg projekta koji je realizovan u desetak gradova Srbije u periodu od 2009. do 2013. godine u oblasti upravljanja otpadom. Potom, ZLS i njene članice prošle su kroz projekte jačanja kapaciteta i početnog osposobljavanja za zagovaračke aktivnosti. Razvijeni su i informativni kanali namenjeni javnosti – internet sajt ZLS i prisustvo na društvenim mrežama, objave u časopisu Ekolist i drugo.

Članice mreže su Eko klub „Zeleni putokazi” iz Raške, „Društvo mladih istraživača” iz Bora, Centar za održivu budućnost „Zelena zona” iz Knjaževca, Ekološki pokret „Moravski orašak” iz Trstenika, „Inženjeri zaštite životne sredine” iz Novog Sada, Odred izviđača „Zavičaj 1903” iz Vranja, „Porečje” iz Vučja, „Zeleni krug” iz Novog Sada, Udruženje građana „Zeleni ključ” iz Niša i „Village” iz Bora, „Timočki klub” iz Knjaževca, „Centar za decu i omladinu” iz Vrnjačke Banje, Planinarsko-ekološko udruženje „Ras” iz Novog Pazara, „Građanska čitaonica Evropa” iz Bora i „Evropski pokret u Srbiji – Valjevo” iz Valjeva.

Web stranica SEU „Zelena lista Srbije” nalazi se na adresi:

www.oplanetise.com

iju i turizam itd.

Značajne emisije azotnih i ugljenikovih i azotnih oksida iz rudarstva, metalurgije, saobraćaja i energetike, prostrane zagađene, oštčene i degradirane površine zemljišta, potencijali eolske, solarne i geotermalne energije, planovi povećanje energetske efikasnosti industrijskih postrojenja i javnih objekata, kao i planovi izgradnje solarnih i vetroele-

ktrana nameću potrebu da dokumenti lokalnih javnih politika (razvojni programi, prostorni i urbanistički planovi, sektorski programi) obavezno sadrže odredbe o klimatskim promenama u svim dokumentima a priritet je izrada posebnog plana prilogađavanja lokalne zajednice klimatskim promenama.

Marko Vukomanović

Predsednik Zelene liste Srbije

Program EKO-SISTEM podrška reformama u životnoj sredini

Program EKO-SISTEM nastao je s ciljem da podrži reforme u zaštiti životne sredine u Republici Srbiji aktivnijim uključivanjem organizacija civilnog društva (OCD) i drugih aktera u društvu u sprovođenju pravnih tekovina Evropske unije (EU). Program sprovode Mladi istraživači Srbije, a podržava Švedska.

Kroz realizaciju programskih aktivnosti, Mladi istraživači Srbije nastoje da ubrzaju promene u sektoru zaštite životne sredine u Srbiji kroz jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva i njihovo umrežavanje. Istovremeno, program se fokusira na pokretanje neophodnih promena u stavovima ka zaštiti životne sredine i praksama građana, lokalnih vlasti i državnih institucija.

TRANSLOKACIJA I SPASAVANJE RIBE I RIBLJE MLAĐI

JP „Vojvodinašume“ je u skladu sa programima upravljanja ribarskim područjima i u 2023. godini realizovala akcije spasavanja ugrožene ribe i riblje mladi iz razliva reka Dunava i Save...

Javno preduzeće „Vojvodinašume“ je korisnik šest delova ribarskih područja „Srem“, „Banat“ i „Bačka“ na rekama Dunav, Sava i Studva i četiri ribarska područja u okviru zaštićenih područja u ukupnoj dužini od 395 km. Kao odgovoran korisnik najvećeg broja ribarskih područja na teritoriji AP Vojvodine, JP „Vojvodinašume“ je u skladu sa programima upravljanja ribarskim područjima i u 2023. godini realizovala akcije spasavanja ugrožene ribe i riblje mladi iz razliva reka Dunava i Save. Razliv, odnosno poloj – plavni deo, jeste zaleđe reka (ru-

kavci, kanali, bare, depresije) koje se pune vodom iz glavnog toka reka i idealno su mesto za mrest ribe. Ukoliko dođe do naglog povlačenja reke u glavno korito, veliki broj, pre svega, riblje mladi i sitnije ribe ostaje zarobljen u barama i depresijama velikih reka. Akcija spasavanja ribe i riblje mladi i njena translokacija u glavne rečne tokove reka Dunava i Save simbolično je nazvana „Akcija spasavanje riblje mladi u 2023. godini na rekama Dunavu i Savi“. Prva ovogodišnja akcija spasavanja realizovana je 26. jula u razlivu reke Save, tačnije iz bara

istočnog dela „potkovice“ Obedske bare na području SRP „Obedska bara“. Obedska bara se nalazi u jugoistočnom Sremu između naselja Kupinovo, Obrež, Grabovci i reke Save na 40 km zapadno od Beograda. Uže područje Obedske bare čini korito, tj. „potkovica“ i viši deo terena Kupinske grede, tzv. „kopito“. Korito Obedske bare je ostatak napuštenog korita reke Save, čiji glavni tok sada teče južnije. Pre 6.000 godina je tu proticala preteča reke Save, a pre 4.500 godina njen sporedni tok, da bi se pre 2.000 godina formirala mrtvaja

od koje je nastala močvara kakva danas postoji. Obedska bara je povezana sa rekom Savom samo tokom visokih vodostaja kanalima Revenica i Vok. Tokom niskih vodostaja reke Save voda otiče kanalom Vok. Obedska bara se napaja vodom i dotokom podzemnih voda i slivanjem površinskih voda sa lesne zaravnj. Većina okolnih okana i manjih bara presuši u vreme sušnih godina i tokom leta u njima ostaje zarobljeno, a zatim i strada, značajna količina riblje mladi. Ovom akcijom ribočuvarske

službe JP „Vojvodinašume“, vraćeno je u korito reke Save i spašeno od sigurne smrti oko 10.000 komada ribe i riblje mladi. U akciji je učestvovao i direktor JP „Vojvodinašume“ Roland Kokai, koji tom prilikom napomenuo da je Obedska bara ostatak napuštenog korita reke Save čiji glavni tok sada teče južnije, te da je to drugo najstarije zaštićeno prirodno dobro na svetu, budući da je zaštitu proglasio Austrijski dvor 1874. godine, samo dve godine nakon što je Američki kongres stavio park Jelouston

pod zaštitu države. „Pri opadanju vodostaja dolazi do naglog povlačenja vode iz razliva reke Save – rukavci, kubici, bare, depresije kanali, koji su idealna mesta za mrest ribe. Povlačenjem vode riblja mlad ostaje zarobljena, a hvatanjem i translokacijom je spašavamo od gotovo sigurnog uginuća“, istakao je Kokai. Nakon akcije, oprema i ljudstvo je premešteno na nove lokacije. Javno preduzeće „Vojvodinašume“ 2. avgusta realizovalo je drugu ovogodišnju akciju spasavanja ribe i riblje mladi i

to u razlivu (zaleđu), tj. plavnom području reke Dunav. Iz bara Apatinskog rita (bara na Ferencovoj proseci, bara u Staklari i Markova bara) na području SRP „Gornje Podu-

navlje“ riblja mlad je prebačena u glavno korito reke Dunav. Spašavanje ribe i riblje mladi je realizovano sopstvenom radnom snagom, a upućen je poziv i udruženjima sportskih ribolo-

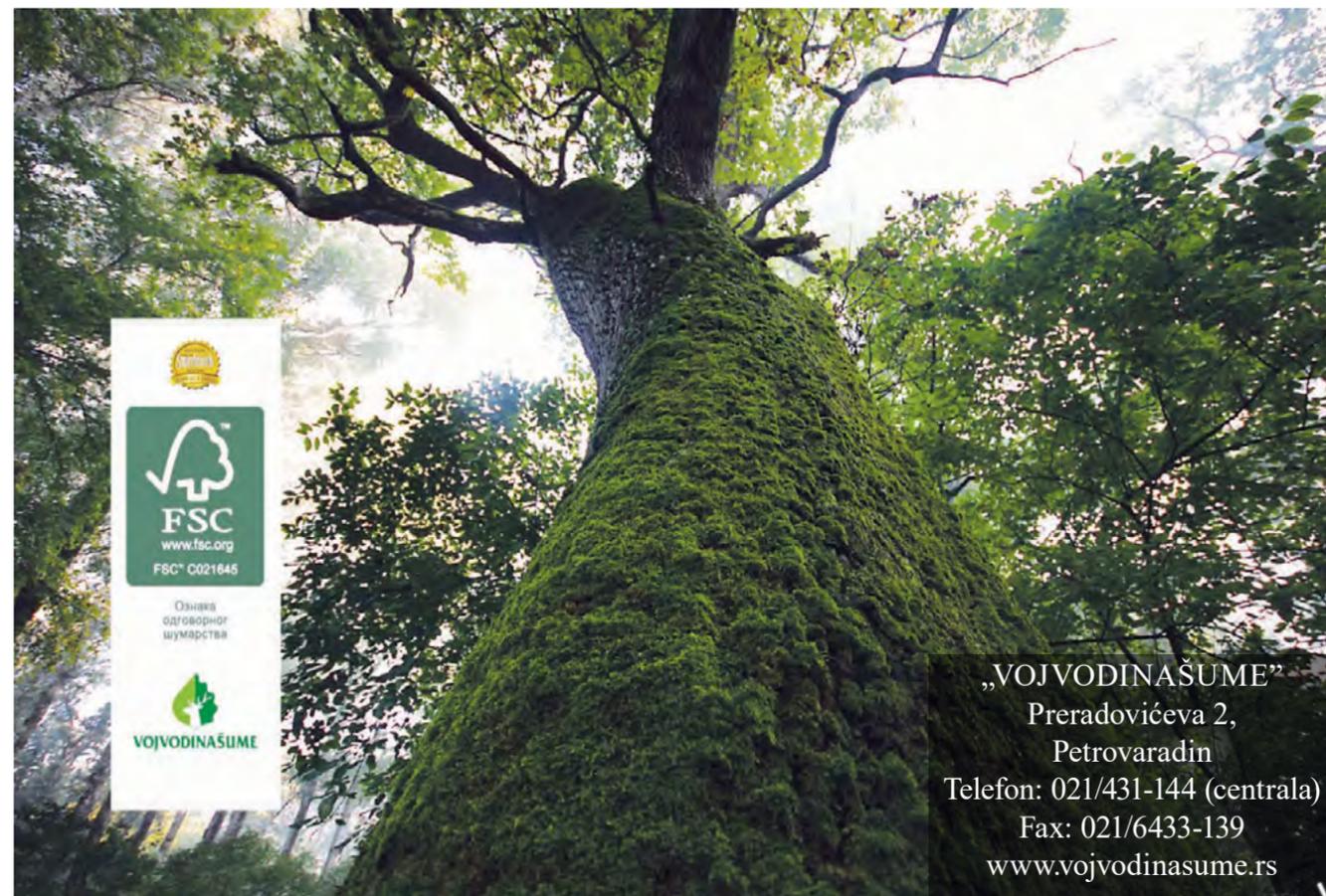
vaca sa navedenog područja da se uključe u ovu korisnu akciju. U akciji je učestvovao i direktor JP Vojvodinašume g-din Roland Kokai.

SRP „Gornje Podunavlje“ se prostire uz levu obalu Dunava, od granice sa Mađarskom (1.433 km) do mesta Bogojevo (1.367 km) i obuhvata brojne bare, depresije, rukavce, kanale, odnosno vodene, močvarne, livadske i šumske ekosisteme nastale u procesu neprestanog uticaja reke. Po katastru ribolovnih voda iz 2017. godine, Ribarsko područje „Gornje Podunavlje“ ima preko 20 različitih ribolovnih voda. Ukupna površina vodenog ogledala koja obuhvata stare tokove Dunava, bare, rukavce i kanale iznosi 3.204 ha (pri vodostaju 380 cm na vodomernoj stanici Apatin) i 1.568 ha samog toka Dunava. Oscilacije nivoa Dunava su njegovo glavno hidrološko obeležje. Visoki vodostaji su od izuzetnog

značaja za ovo ribarsko područje, jer u najvećoj meri utiču na riblji fond. Voda koja se akumulira i zadržava u inundacionoj zoni predstavlja ključni faktor za

produkciju riba na Gornjem Podunavlju, naročito u pojasu Apatinskog rita. Međutim, pri malim vodostajima reke Dunav ribe nemaju dovoljno prostora, pošto

stajanje vode sa niskim nivoima vodene mase ne dozvoljavaju da se riba slobodno kreće, već čine da ona bude zarobljena, što je uslovalo neodložnu intervenciju. ■

„VOJVODINAŠUME“
Preradovićeva 2,
Petrovaradin
Telefon: 021/431-144 (centrala)
Fax: 021/6433-139
www.vojvodinasume.rs

FOTO IZLOŽBA – VIKI VOLI ZEMLJU, SRBIJA 2023.

Izložba pobjedničkih fotografija međunarodnog foto-konkursa otvorena je u Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode...

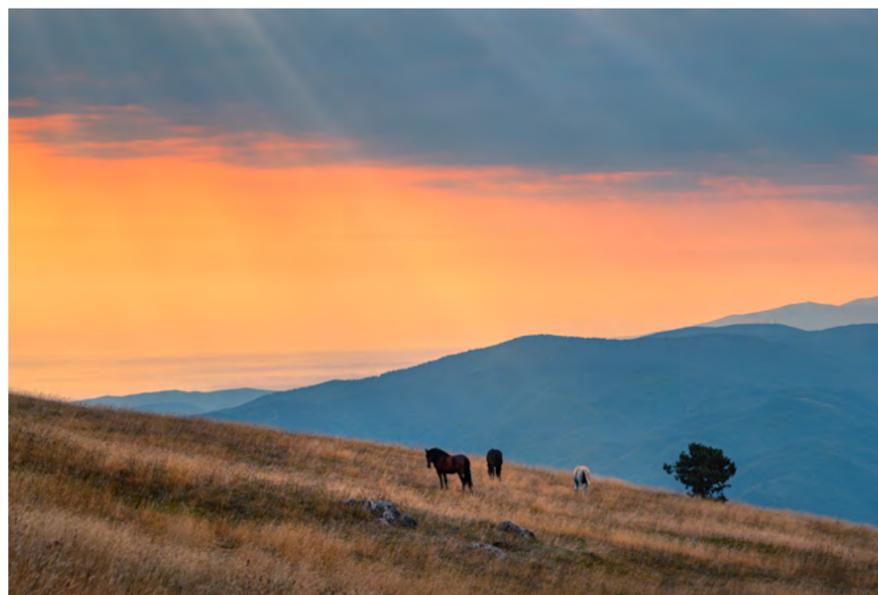
U Pokrajinskom zavodu za zaštitu prirode je u utorak 29. avgusta 2023. godine otvorena izložba pobjedničkih fotografija međunarodnog foto-konkursa „Viki voli Zemlju, Srbija 2023“. Ovaj foto-konkurs promovise zaštićena prirodna dobra Srbije, a cilj takmičenja je bio povećavanje javne svesti o našem prirodnom bogatstvu, njegova promocija i zaštita, prikupljanje slobodnih fotografija, promovisanje i popularizacija kulture deljenja slobodnog sadržaja.

Od ove godine organizator foto-konkursa „Viki voli Zemlju

2023“ priključio se akciji „Human rights and environment“ (#WikiForHumanRights) čiji je partner Zadužbina Vikimedije i Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za ljudska prava. Organizacioni tim je obezbedio vredne nagrade za pobjednike takmičenja, a najbolje fotografije šalju se na međunarodno takmičenje, gde su takođe obezbeđene vredne nagrade.

Na svečanom otvaranju foto izložbe prisutnima su se obratili Ivan Matejić, dipl geograf, ispred organizatora foto konkursa, Zorana Milićević, slikar i profesor likovne kulture, predsednica žirija za izbor najbolje fotografije i dr

Oliver Fojkar, dipl. biolog i filmski stvaralac, član žirija ispred Pokrajinskog zavoda za zaštitu prirode. Na foto-konkursu je učestvovalo više od 80 učesnika, profesionalnih fotografa, entuzijasta i ljubitelja prirode sa tačno 2.705 fotografija, čime je postavljen apsolutni rekord u dosadašnjim izdanjima takmičenja na prostoru Srbije! Konkurs je počeo 15. juna i trajao do 9. jula 2023. godine. Izložbu čini deset najboljih fotografija po oceni stručnog žirija. Ove fotografije nastavljaju dalje takmičenje na međunarodnom nivou. Među nagrađenima su autori Miloš Krstić, Gafče, Eovena87, Ivan Bukvić i Marko Dekić. Pobjednik ovogodišnjeg foto-konkursa „Viki voli zemlju“ u Srbiji, za 2023. godinu je autor Miloš Krstić sa fotografijom „Divlji konji na Stolovima“! Nagradu za drugo mesto dobila je fotografija „Pčelarice u Zemunu“, koja je delo Ivana Bukvića. Treće mesto osvojila je fotografija „Šarenilo Vojvodine“, autora Marka Dekića. Dodeljene su nagrade i u kategorijama Zavoda - najlepša fotografija strogo zaštićene vrste (Zavoda za zaštitu prirode Srbije) i najlepša fotografija sa prostora AP Vojvoda (Pokrajinski zavod za zaštitu prirode), obe autora

1. Divlji konji na Stolovima. Predeo izuzetnih odlika Stolovi. Autor: Miloš Krstić

2. Pčelarice u Zemunu. Zemunski lesni profil. Autor: Ivan Bukvić

3. Šarenilo Vojvodine. NP Fruška gora. Autor: Marko Dekić

4. Putokaz na Staroj planini. NP Stara planina. Autor: Marko Dekić

5. Lešinar leti iznad Uvca. SRP Uvac. Autor: Ivan Bukvić

6. Vodopad Beli izvorac. Spomenik prirode Bigrena akumulacija Beli izvorac. Autor: Gafče

7. Soko u krupnom planu. Specijalni rezervat prirode Koviljsko-petrovaradinski rit. Autor: Eovena87

Ivana Bukvića. Najlepšu makro-fotografiju poslao je takođe Ivan Bukvić, najviše fotografija na konkursu poslala je Jasna Knežević, a najviše različitih fo-

tografija zaštićenih vrsta delo su Stanislava Budisavljevića. Više informacija o samom takmičenju i izložbi može se videti na zvaničnom sajtu koji se

nalazi na **OVOM** linku i Instagramu foto konkursa Viki voli Zemlju.

dr Oliver Fojkar

Pokrajinski zavod za zaštitu prirode

8. Suva planina u oblacima. SRP Suva planina. Autor: Miloš Krstić

9. Veverica jede žir. NP Fruška gora. Autor: Vanja Kovač

10. Priroda stvara okvir oko labuda. Nacionalni park Fruška gora. Autor: Vanja Kovač

Najlepša fotografija AP Vojvodina (PZZP): Ostaci ribe u orlovom kljunu. Specijalni rezervat prirode Titelski breg. Autor: Ivan Bukvić

Najlepša fotografija strogo zaštićene vrste (ZZPS): Krstarenje iznad kanjona Uvca. SRP Uvac. Autor: Ivan Bukvić

Najlepša makro-fotografija: Orao belorepan jede ribu. Specijalni rezervat prirode Titelski breg. Autor: Ivan Bukvić

"Vratimo se prirodi"

SMEŠTAJ U DRVENOJ KUĆI

EKO APARTMANI****

BAČKI PETROVAC

AQUAPARK
PETROLAND
BAČKI PETROVAC

JEDINSTVENI AQUA PARK U SRBIJI
SA TOPLOM GEOTERMALNOM VODOM

GOSTIMA SU NA USLUZI:

- ŠESTOKREVNITNI LUX APARTMAN
- DVA PETOKREVNITNA APARTMANA
- PET DVOKREVNITNIH I TROKREVNITNIH STUDIA
- TV, A/C, WI-FI
- OGRAĐENO IGRALIŠTE ZA DECU
- OGRAĐEN I OSVETLJEN PARKING
- RAŽANJ, ROŠTILJ, SAČ, I KOTLIĆ KOJI GOSTI SAMI MOGU DA KORISTE

www.ekoapartmani.com

Ul. Šafarikova 14. Bački Petrovac

ekoapartmani@stcable.net

mob. +381 63 8338381

POKRET ZELENIH ZAJEDNICA PROTIV KLIMATSKIH PROMENA THE MOVEMENT OF GREEN COMMUNITIES AGAINST CLIMATE CHANGE

U okviru projekta „Puls Evrope - medijske posete EU“, novinarka eEkolista Majda Adlešić, istraživala je zelene infrastrukture Praga kao odgovor na klimatske promene

As a part of the project "Pulse of Europe - media visits to the EU", eEkolist journalist Majda Adlešić investigated Prague's green infrastructure for climate change response.

Zahvaljujući projektu Puls Evrope - medijske posete EU, novinarka Ekolista Majda Adlešić posetila je glavni grad Republike Češke, Prag. Grad koji je poznat po svojim izuzetnim kulturno istorijskim vrednostima takođe je prepoznatljiv i po svojim zelenim infrastukturama. Jedna od ideja koje su u razvoju već nekoliko godina i daju odlične rezultate je podizanje društvenih bašti i podsticanje kompostiranja. Nevladina organizacija odnosno socijalno preduzeće

Majda Adlešić i Anna Černa

Kokoza ima veoma značajno mesto u ovom procesu. Neobična ali zvučna reč, Kokoza u ovom slučaju nije kokos, ustvari je skraćenica nastala od triju ključnih reči iza kojih je sva suština onoga čime se bave: KOMunitní KOMpost a ZAhrada, (community compost and garden) ustvari društvo, kompost i bašta. To je jedna nesvakidašnja nevladina organizacija koja razvija socijalno preduzetništvo. Okupili su se pre 11 godina sa fokusom na ekologiju, osnivajući društvene bašte. Ali ono što je bilo u Kokozinoj DNK od samog početka je posvećenost ljudima sa određenim problemima i ograničenjima mentalnog zdravlja, za koje kompanija nudi smislen rad kao deo njihovog uključivanja u mainstream društvo. U okviru svog socijalnog preduzeća, oni zapošljavaju ljude u

Thanks to the project Pulse of Europe - Media trips to the EU, journalist of Ekolist Majda Adlešić visited the capital of the Czech Republic, Prague. The city, which is known for its exceptional cultural and historical values, is also recognizable for its green infrastructures. One of the ideas that has been in development for several years and is producing excellent results is to raise community gardens and encourage composting. The non-governmental organization and

social enterprise Kokoza has a very important place in this process.

An unusual but sounding word, Kokoza in this case is not a coconut, it is actually an abbreviation formed from three key words behind which is the essence of what they do: KOMunitní KOMpost a ZAhrada, (community compost and garden) actually society, composting and gardening. It is an unusual non-governmental organization that develops social entrepreneurship. They came together 11 years ago with a focus on ecology, establishing community gardens. But what has been in Kokoza's DNA from the very beginning is a commitment to people with some mental health issues and limitations, for whom the company offers meaningful work as part of their inclusion in

KOMunitní KOMpost a ZAhrada - društvo, kompost i bašta; community compost and garden.

radionici za izradu visokih greda i kompostera. Misija Kokoze bazira se na tri ključne teme: pre svega, ljudi sa iskustvom mentalne bolesti, znači najpre ljudi kojima rad u zajednici koristi, za to su odgovarajuće plaćeni, znači mogu živeti pristojan život, a Kokoza tim poslom koji oni obavljaju omogućava sebi održivost. Njihovo angažovanje je u čitavom procesu, bave se izradom proizvoda za baštovanstvo i kompostiranje ali izlaze i na teren da to postave, održavaju. Na to se znači prirodno nadovezuju baštovanstvo i kompostiranje, kao jednako važne teme. O svemu tom razgovarala sam sa Annom Černom i Janom Smetakom.

„Sa plastičnom bočicom koju više ne koristimo ili drugom vrstom otpada znamo šta moramo uraditi, biće odložena na za to određeno mesto. Međutim, građani Praga i drugih velikih gradova takođe imaju veliku količinu biološkog otpada koji ne treba da završi na

mainstream society. As part of their social enterprise, they employ people in a workshop to make high beams and composters. Kokoza's mission is based on three key themes: first of all, the people with experience of mental illness, they are properly paid for it, so they can live a decent life, and Kokoza enables its sustainability through the work they do. Their engagement is in the entire process, they are engaged in the creation of products for gardening and composting, but they also go out to the field to install and maintain it. Gardening and composting, as equally important topics, naturally follow on from that. I talked about all that with Anna Černa and Jan Smetak.

“We know what to do with a plastic bottle that we no longer use or another type of waste, it will be disposed of in a designated place. However, citizens of Prague and other large cities also have a large amount of biological waste that has not been proper-

deponiji već da ponovnom upotrebom dobije novu svrhu. Baštovanstvo je to koje omogućava da se taj krug hrane pametno organizuje”, slažu se u tome Anna i Jan.

Formiranjem društvenih bašti (community gardens) svuda po gradu omogućeno je da se ljudima koji su spremni da se organizuju i rade, da prilika za to. Te bašte su mesta gde se postavljaju komposter, koji služe direktno baštama ali i svima koji dolaze u bašte i donose biološki otpad od kuće. Kompostiranje je postalo posebno aktuelno kada je januara 2023. godine zakonom propisana obaveza da se biološki otpad mora posebno odlagati. Ali građani su ti koji moraju tražiti tehničku podršku grada, da dobiju braon kantu za biološki otpad ili da se organizuju u neku društvenu baštu. Društvene bašte nastaju tako što se ljudi iz komšiluka, kolege, prijatelji, rođaci organizuju i izaberu neki komad zemlje ili neke površine. „Zato aktivno podržavamo razvoj društvenih bašta, gde se ne uzgaja samo mirisni paradajz, već i dobrosusedski odnosi. Od 2012. godine, u Pragu i širom Češke uz našu pomoć izraslo preko 20 bašta, a mi smo obezbedili desetine sati konsultacija”, objašnjava Anna.

Zajedničke bašte donose mnogo radosti. U njima možete uzgajati svoje povrće, zaroniti ruke u zemlju i odmoriti se od svakodnevne gužve i vreve, upoznati svoje komšije i zajedno graditi zelenije okruženje. Preko 128 takvih bašti je poraslo u Češkoj u poslednjih 8 godina! Dolaze u mnogim oblicima - od nekoliko podignutih greda u dvorištu do malih zelenih parkova”. Anna je i započela svoju saradnju kao član društvene bašte Vidimova u Pragu 11, da bi u septembru 2016. postala novi i entuzijastičan član Kokoza tima i četiri godine koordinirala rad Vidimke. Uglavnom je njena energija i dugotrajan svakodnevni društveno korisni rad ono što ih održava.

U razgovoru smo se složili oko toga da su oni između

ly directed and used for a long time. Biological waste should not end up in a landfill, but should be given a new purpose through reuse. It is gardening that allows that food cycle to be organized intelligently,” agree Anna and Jan.

By forming community gardens all over the city, it is possible to give people who are ready to organize and work the opportunity to do so. Those gardens are places where composters are installed, which serve directly to the gardens but also to everyone who comes to the gardens and brings biological waste

from home. Composting became especially relevant when, in January 2023, the law stipulated that biological waste must be disposed of separately. But the citizens are the ones who have to ask for technical support from the city, to get a brown bin for organic waste or to organize a community garden. Community gardens are created when people from the neighborhood, colleagues, friends, relatives get organized and choose a piece of land or some area.

“That is why we actively support the development of community gardens, where not only fragrant

tomatoes are grown, but also good neighborly relations. Since 2012, over 20 gardens have grown with our help in Prague and throughout the Czech Republic, and we have provided tens of hours of consultation,” explains Anna.

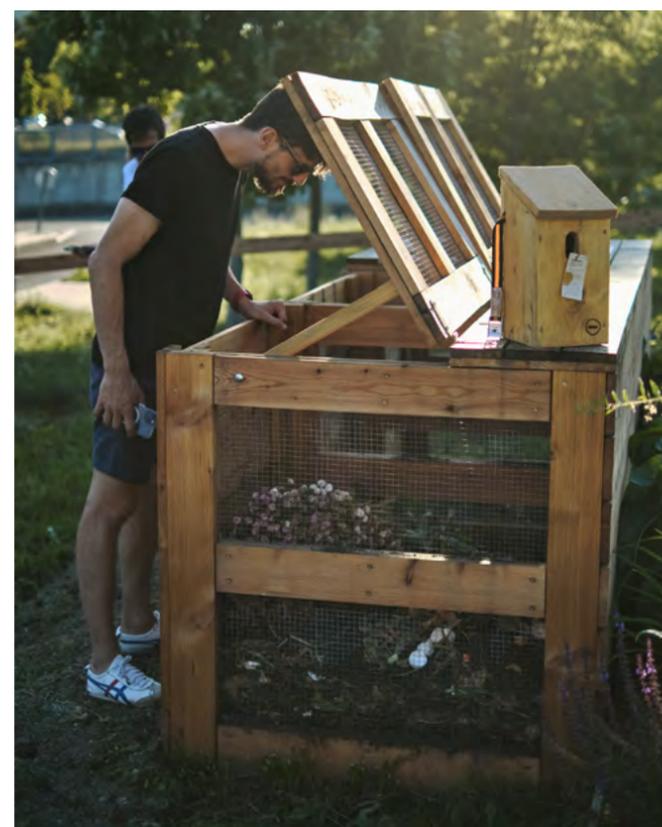
Community gardens bring a lot of joy. In them you can grow your own vegetables, sink your hands into the ground and rest from the daily hustle and bustle, get to know your neighbors and build a greener environment together. Over 128 such gardens have grown in the Czech Republic in the last 8 years! They come in many forms - from a few raised beams in the yard to small green parks.

Anna started her collaboration as a member of the community garden Vidimova in Prague 11, and in September 2016 she became a new and enthusiastic

Aktivno podržavamo razvoj društvenih bašta, gde se ne uzgaja samo mirisni paradajz, već i dobrosusedski odnosi.

We actively support the development of community gardens, where not only fragrant tomatoes are grown, but also good neighborly relations.

ostalog i savetodavci iz ovih oblasti, jer sve više ustvari motivisanjem i savetovanjem podržavaju pokretanje društvenih bašti i kompostiranja. U saradnji sa školama tek pokreću pilot projekte kojima su nabavili nekoliko visokih greda i kompostere, organizovali 7-8 sastanaka da nauče decu kako i šta treba raditi ali su u tom procesu shvatili da je najbolje raditi mentoring za učitelje jer će tako imati mnogo bolji učinak. Tu su saradnju ostvarili sa jednom drugom organizacijom koja sprovodi projekt Cirkularnih škola. Edukacijom o smanjenju otpada od hrane se još uvek ne bave, jedino su u saradnji sa organizacijom Zachraň jídlo,

member of the Kokoza team and coordinated Vidimka's work for four years. Now, from that experience, she continues to support the establishment and development of other community gardens in the Czech Republic, and takes care of the interns at Kokoza. It's mostly her energy and long-term day-to-day work and community service that keeps them going.

In the conversation, we agreed that they are, among other things, advisors from these areas, because more and more they actually support the initiation of community gardens and composting by motivating and advising. In cooperation with schools, they are just starting pilot projects where they acquired several high beams and composters, organized 7-8 meetings to teach the children how and what to do, but in the process they realized that it is best to do mentoring for teachers because that way they will have a much better performance. There, they collaborated with another organization that implements the Circular Schools project. They still do not deal with education about reducing food waste, only in cooperation with the organization Zachraň jídlo, which would mean save or save food, they supported their ideas of reusing food and creating recipes for recycled food. In this story, where gardening, composting and connecting people are constantly intertwined, we are back to composting. My question was about the willingness of people in the Czech Republic to compost. How interested they are and how they are motivated: "Our mission is to really teach people how to compost, to understand how biological waste is not waste for the landfill but a treasure, a resource of enormous value". That there are different possibilities for composting. There we created a huge database of information for everyone who uses our social networks and website, books, opportunities to contact us by email or in any other way. The same goes for gardening, that is, the process of establishing a community garden".

This way of working requires support, that's why Kokoza has a lot of partners, uses grant opportunities and has a built-in sales program. In addition, consultations are monetized for some client groups. But as they say, their business philosophy is not to sell

što bi značilo sačuvaj ili spasi hranu podržali njihove ideje ponovne upotrebe hrane i izrade kuvara reciklirane hrane.

U ovoj priči, u kojoj se stalno prepliću baštovanstvo, kompostiranje i povezivanje ljudi, vratili smo se kompostiranju. Moje pitanje odnosilo se na spremnost ljudi u Češkoj da kompostiraju. Koliko su zainteresovani i kako ih motivišu: „Naša misija je da zaista naučimo ljude kako da kompostiraju, da shvate kako biološki otpad nije otpad za deponiju već blago, resurs ogromne vrednosti. Da postoje različite mogućnosti za kompostiranje. Tu smo oformili ogromnu bazu informacija za sve koji koriste naše društvene mreže i web stranicu, knjige, mogućnosti da nam se obrate mailom ili na bilo koji drugi način. Isto tako i o baštovanstvu odnosno procesu zasnivanja društvene bašte“. Za ovakav način rada potrebna je podrška, zato Kokoza ima dosta partnera, koristi

something at any price, but to build a strong network of partnerships and connect actors at all levels. Among those partnerships there is also cooperation with companies. I was interested in how they solve green washing situations? "It is a very delicate issue. When we start a new partnership, as soon as we realize that we are not on the same path and that we do not have the same concepts of values and attitudes towards common goals, we do not enter into it any further. We simply have a clear code of ethics that we adhere to. We can survive because we have built a strong brand from what we do. But on the other hand, we have to be financially able to support the employees and the entire business system". I saw this for myself because in the entire network of contacts I had during my stay in Prague, in all structures from the City Administration to the media, through institutions and experts I talked to, Kokoza was mentioned

grant mogućnosti i ima izgrađen prodajni program. Pored toga i konsultacije su za neke grupe klijenata monetizovane. Ali kako sami kažu njihova poslovna filozofija nije prodati nešto po svaku cenu već izgraditi jaku mrežu partnerstva i povezati aktere na svim nivoima. Među tim partnerstvima ima i saradnje sa kompanijama. Interesovalo me je kako rešavaju situacije green washinga? „To je veoma delikatno pitanje. Mi kada krećemo u neko novo partnerstvo, čim shvatimo da nismo na istom putu i da nemamo ista poimanja vrednosti i odnosa prema zajedničkim ciljevima mi ne ulazimo dalje u to. Jednostavno imamo jasan etički kodeks kojeg se držimo. Mi možemo da opstanemo jer smo izgradili jak brand od ovoga što radimo. Ali s druge strane, moramo biti finansijski sposobni da izdržavamo zaposlene i čitav poslovni sistem“. To sam se i sama uverila jer sam u čitavoj mreži kontakata koje sam imala tokom boravka u Pragu, u svim strukturama od Uprave grada do medija, preko institucija i eksperata s kojima sam razgovarala, Kokoza je bila spominjana kao uzorni primer. Finansiraju se grantovima posebno

as an excellent example. They are financed by grants especially when they want to build a pilot project of a new idea. One of these is the “The Rocket (Raketa) ” composting plant, which is located in the Holešovice market complex. „The Rocket“ device enables large-scale composting, retaining up to 300 liters of biological waste per day. Therefore, it is an excellent solution for areas with various gastronomic contents where a large amount of organic waste is generated. If properly processed, they can be further used in the form of high-quality compost to enrich the soil. Thus, the biological waste that is generated every day at the green market and one day, perhaps, from local restaurants immediately processed for the surrounding community gardens. This project was carried out with the support of the Prague City Administration. It started as a pilot grant, but Kokoza now receives financial support from the city to maintain the work of this existence, and the most important thing for them is that they have proven the possibilities of the idea. The result they create is very important to them. As they say: “We develop the mechanism of numbers

kada žele da izgrade pilot projekat neke nove ideje. Jedna od takvih je postrojenje za kompostiranje „The Rocket“ (Raketa) koje se nalazi u kompleksu tržnice Holešovice. Uređaj Rocket omogućava kompostiranje velikih razmera, zadržavajući do 300 litara biološkog otpada dnevno. Stoga je odlično rešenje za područja sa različitim gastro sadržajima gde se stvara velika količina organskih ostataka. Ako se pravilno obrade, mogu se dalje koristiti u obliku visokokvalitetnog komposta za obogaćivanje tla. Tako se biološki otpad koji se svakodnevno stvara na pijaci i iz lokalnih restorana, odmah prerađuje za okolne društvene bašte. Ovaj projekt su izveli uz podršku Uprave grada Praga. Počeo je kao pilot grant, međutim Kokoza sada dobija finansijsku podršku grada da održava rad ovog postojenja a njima je najvažnije da su dokazali mogućnosti ideje. Veoma im je važan rezultat koji stvaraju.

Isto i sa baštovanstvom. „Kada se uđe jednom u proces proizvodnje sopstvene hrane, promeni se način razmišljanja o tome šta je sezona, šta je moguće sezonski gajiti, šta unutra šta isključivo napolju, kako da moja hrana bude zdrava i dobra... I vremenom počinješ da poštuješ hranu i da si zahvalan za sve što imaš. Počneš pametnije da razmišljaš šta je uopšte za bacanje a šta je sve jestivo i da to što se smatra korovima takođe može da se koristi u ishrani. Zato smo veoma srećni da možemo da podržimo ljude koji žele da pokrenu društvene bašte i svoje slobodno vreme, kroz hobi ili na bilo koji drugi način provode u kontaktu s prirodom, proizvodeći svoju hranu“, što su jako lepo rekli Anna i Jan.

Nakon razgovora s Annom i Janom, obišla sam zajedničku baštu Prazeleniny koja se nalazi u blizini tržnice Holešovice i metro stanice. Mali prostor koji je veoma iskorišćen za gajenje raznog povrća, cveća i začinskog bilja. Istovremeno mesto gde možete svratiti i popiti piće ili organizovati neko slavlje. Poenta zajedničkih bašti i jeste u tome da su zaista zajedničke. Možete koristiti prostor koji vam je potreban ali se morate domaćinski ponašati prema potpunom prostoru, ljudima, resursima i deliti obaveze. Odličan primer društvene bašte je Metro farm o čemu možete čitati u narednom tekstu. ■

to know what we do, we measure the solutions we create.” For example, how much can one family save a kg of food or process during the year. The scale of our work is wide and large, but the basis is education, learning. Composting is nothing new, we just went back a bit, into old habits. When you live in a city, in an apartment, you lose the feeling and touch of what you can do for nature”, this is very nice said.

There is a central composting plant in the city, but it is necessary to involve citizens and communicate with the service in charge of collection. Citizens must register to compost. But the city must give them information on how it works, bring it closer to the people. And in that space between construction and communal services, Kokoza has found its place. Change must go from family to family, from person to person, but as information spreads, people begin to come forward themselves. Same with gardening. “Once you get into the process of producing your own food, you change your way of thinking about what is in season, what can be grown seasonally, what is inside and what is exclusively outside, how to make my food healthy and good...And over time, you start to respect food and to be grateful for everything you have. You start to think more intelligently about what should be thrown away and what is edible, and that what is considered weeds can also be used in food. That’s why we are very happy to be able to support people who want to start community gardens and spend their free time, through a hobby or in any other way, in contact with nature, producing their own food.”

After talking with Anna and Jan, I visited the community garden of Prazeleniny, which is located near the Holešovice market and the metro station. A small space that is widely used for growing various vegetables, flowers and herbs. At the same time, a place where you can stop by and have a drink or organize a celebration. The point of shared gardens is that they are truly shared. You can use the space you need, but you must behave like a householder towards the entire space, people, resources and share responsibilities. An excellent example of a community garden is the Metro Farm, which you can read about in the following text. ■

ZELENA REŠENJA U PRAGU

GREEN SOLUTIONS IN PRAGUE

U okviru projekta Puls Evrope - medijske posete EU, kao novinarka Ekolista boravila sam u Pragu, glavnom gradu Republike Češke. Tema ovog istraživačkog putovanja su Zelene infrastrukture Praga kao odgovor na klimatske promene. Veoma kompleksna tema, na momente i apstraktna ali kada ste u gradu koji radi na konkretnim rešenjima i imate kvalitetne sagovornike, dobijate prave odgovore. U ovom uvodnom tekstu predstavicu neke od tema.

Istraživanje sam započela obilaskom Nacionalnog muzeja poljoprivrede koji zvanično postoji od 1928.

godina ali su prve izložbe postavljene još 1842. godine u lovačkoj kući u Ohradi, koja je danas deo mreže ove institucije. U današnjem objektu su od promena devedestih godina, centralni objekat je u Pragu a tematske izložbe se nalaze u još šest mesta širom Republike Češke. Prag je pre svega agrikulturni grad, kako mi je u uvodu rekla Jitka Taussiková, iz službe za odnose s javnošću, ove velike institucije.

Pored bogate istorije, specifičnost ovog muzeja su veoma moderne postavke stalnih i aktuelnih izložbi. Jedan od muzeja sa najmodernijom arhitekturom izložbe i velikim mogućnostima „oživljavanja“ sadržaja digitalnim tehnologijama. Međutim, ono što je, za temu koju sam obrađivala, bilo najzanimljivije je vrt na krovu objekta. Jedan od najzastupljenijih pristupa povećanju zelene efikasnosti objekata su svakako zeleni krovovi. Ovaj primer je jedinstven iz više razloga. Najpre sama zgrada u koju je 1994. godine smešten Poljoprivredni muzej bila je neodgovarajuća za potrebe postavki. Zahtevala je ogromna renoviranja ali je sve rađeno strogo kontrolisano jer je sam objekat pod zaštitom kao kul-

As part of the project Pulse of Europe - Media trips to the EU, as a journalist for Ekolista, I stayed in Prague, the capital of the Czech Republic. The topic of this research trip is Green Infrastructures of Prague in response to climate change. A very complex topic, at times abstract, but when you are in a city that works on concrete solutions and you have quality interlocutors, you get the right answers. In this introductory text I will introduce some of the topics.

I started my research with a tour of the National Museum of Agriculture, which has officially existed since

1928, but the first exhibitions were set up in 1842 in the hunting lodge in Ohrad, which today is part of the network of this institution. They are in today's facility since the changes of the nineties, the central facility is in Prague, and thematic exhibitions are located in six other places throughout the Czech Republic. Prague is primarily an agricultural city, as Jitka Taussiková, from the public relations department of this large institution, told me in the

introduction. In addition to the rich history, the specificity of this museum is the very modern settings of permanent and current exhibitions. One of the museums with the most modern exhibition architecture and great possibilities of "reviving" the content with digital technologies. However, what was most interesting for the topic I was working on was the garden on the roof of the building. One of the most popular approaches to increasing the green efficiency of buildings is certainly green roofs. This example is unique for several reasons. First of all, the building itself, in which the Agricultural Museum was housed in 1994, was inadequate for the needs of the settings. It required huge

Jedan od najzastupljenijih pristupa povećanju zelene efikasnosti objekata su svakako zeleni krovovi.

One of the most popular approaches to increasing the green efficiency of buildings is certainly green roofs.

turno dobro. Zbog toga je i prilikom podizanja vrta na krovu pronađeno rešenje u nadogradnji konstrukcije koja nosi vrt, umesto direktnog formiranja zelenog krova. Time je dobijena mogućnost za još neka rešenja koja su potpuno u skladu sa energetsom efiksanošću ali i inovativnim idejama čime muzej i treba da podstiče gradanje. Sada se na krovu nalaze ogledno demonstracione parcele tipičnih kultura žitarica koje se gaje u Republici Češkoj čiji se razvoj prati u skladu sa vremenskim ali i klimatskim promenama u cilju unapređenja kvaliteta ali i nalaženja novih vrsta i rešenja za proizvodnju. Biljke, kulture i travnjak, se navodnjavaju kišnicom koja se sakuplja i čuva u rezervoaru na krovu a deo prostora je namenjen urbanom pčelarstvu. Košnice su pod video nadzorom, lokalni pčelar je zadužen da prati razvoj pčelinje zajednice i nadzire ali je tako, takođe pokrenuta proizvodnja meda koji je odličnog kvaliteta. Ovaj jedinstveni prostor je otvoren za sve posetioce muzeja, tu se organizuju različite aktivnosti i odličan je

Majda Adlešić i Zdenek Entak

renovations, but everything that was done was strictly controlled because the building itself is protected as a cultural asset. For this reason, even when building a garden on the roof, a solution was found in upgrading the structure that supports the garden, instead of directly forming a green roof. This gave the opportunity for some other solutions that are completely in line with energy efficiency, but also with innovative ideas, which the museum should encourage building. Now on the roof there are sample demonstration plots of typical cereal crops grown in the Czech Republic, whose development is monitored in accordance with weather and climate changes in order to improve quality but also to find new types and solutions for production. The plants, crops and lawn are irrigated with rainwater that is collected and stored in a tank on the roof, and part of the space is intended for urban beekeeping. The beehives are under video surveillance, the local beekeeper is in charge of monitoring the development of the bee community and overseeing it, but also the production of excellent quality honey has been started. This unique space is open to all visitors to the museum, various activities are organized there and there is an excellent view of Prague, where you can actually see the agricultural structure of the city surrounded and sanded by vineyards, orchards and pastures. Very important content are educational exhibitions and content intended for both children and adults. Exhibitions on gastronomy - where children learn about the process of food production - from farm and field to table, the importance of consuming local food in terms of reducing costs and consuming resources. Also a very important segment on recycling and reuse of materials, an interactive exhibition on water as well. Institutions with such a strong educational concept and examples of good practice are very important for strengthening awareness and changing people's habits towards concrete changes. The green roof effect of the Agricultural Museum in Prague is certainly not crucial in the fight against climate change given its size, but it is certainly a very important path to concrete and consequential changes that Prague is making.

<https://www.nzm.cz/en>

pogled na Prag, gde se zapravo i vidi ta poljoprivredna struktura grada okruženog i ispesecanog vinogradima, voćnjacima i pašnjacima. Veoma značajan sadržaj su edukativne izložbe i sadržaji namenjeni jednako deci i odraslima. Izložbe o gastronomiji - gde deca uče o procesu proizvodnje hrane - od farme i njive do stola, važnost konzumiranja lokalne hrane u smislu smanjenja troškova i potrošnje resursa. Veoma važan segment o recikliranju i ponovnoj upotrebi materijala, interaktivna izložba o vodi takođe. Institucije sa ovako jakim edukativnim konceptom i primerima dobre prakse su veoma važne za jačanje svesti i promenu navika ljudi ka konkretnim promenama. Efekat zelenog krova Poljoprivrednog muzeja u Pragu sigurno nije ključan u borbi protiv klimatskih promena obzirom na svoju veličinu, ali je svakako veoma važan put ka konkretnim i rezultirajućim promenama koje Prag čini.

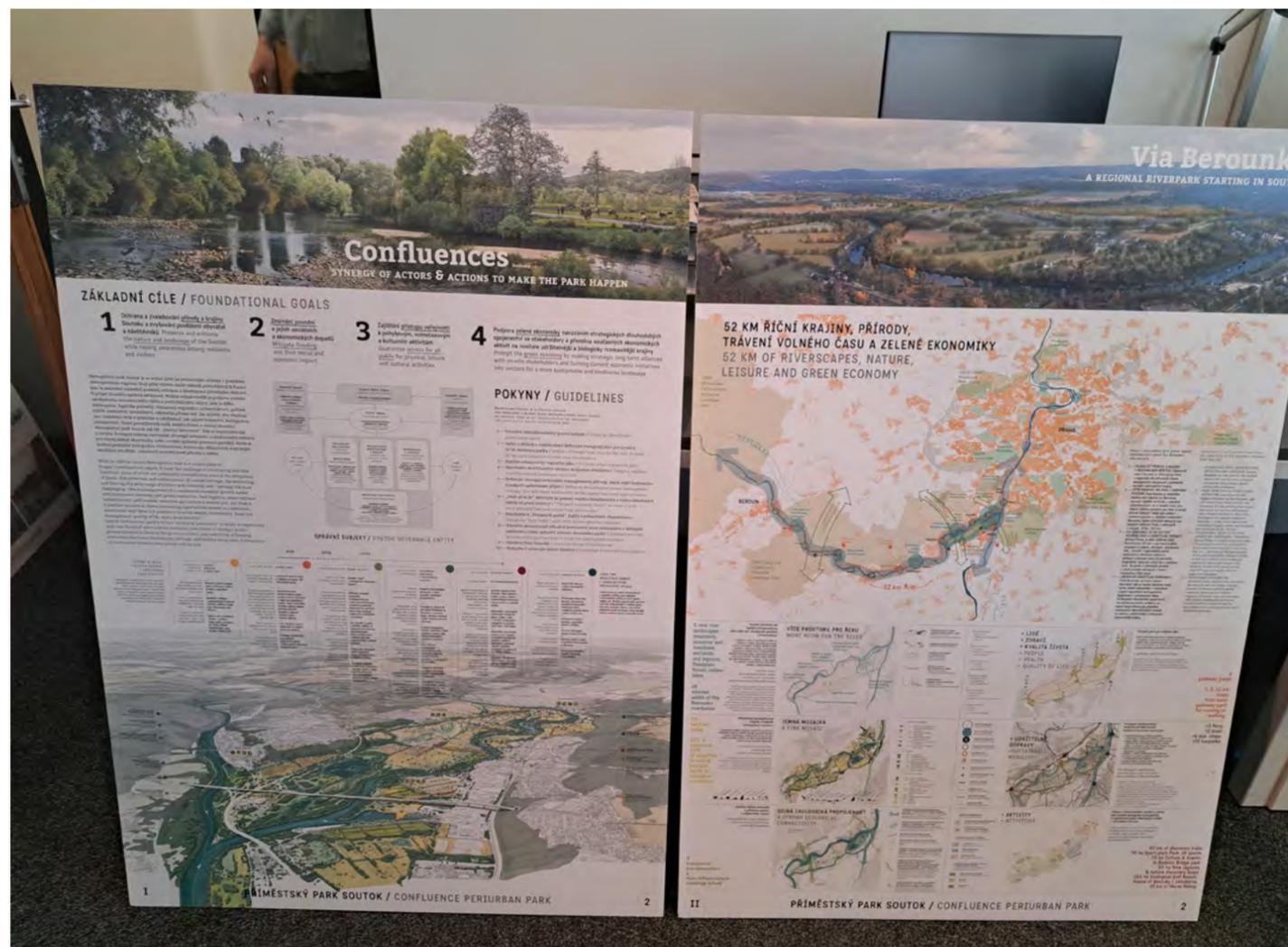
<https://www.nzm.cz/en>

On the other hand, the peri-urban park Confluence is a very specific project and activity which, while relying on the city's strategy, makes a concrete and clear undertaking that puts Prague in the fight against climate change. The impacts of climate change are becoming increasingly visible in Prague, including an increase in the frequency of extreme hydrometeorological events and floods, an increased prevalence of the heat island effect, and changes in soil moisture. The Prague Climate Change Adaptation Strategy (2016) prioritizes the sensitive development of the natural landscape through the establishment and management of peri-urban parks. This nature-based solution includes adaptation measures such as flood protection and control, floodplain reconstruction, surface water discharge management and solar radiation reduction. I talked about the project with the creator of the project, dia. Zdenek Entak from the Institute for Planning and Development in Prague. As he told me: "Periurban

S druge strane periurban park Confluence (Ušće) je veoma konkretan projekat i aktivnost kojim se, uz oslanjanje na strategiju grada, čini konkretan i jasan poduhvat kojim se Prag postavlja u borbi protiv klimatskih promena.

Utjecaji klimatskih promena postaju sve vidljiviji u Pragu, uključujući povećanje učestalosti ekstremnih hidrometeoroloških događaja i poplava, povećanu prevalenciju efekta toplotnog ostrva i promene u vlažnosti zemljišta. Praška strategija prilagođavanja klimatskim promenama (2016) daje prioritet osjetljivom razvoju prirodnog pejzaža kroz uspostavljanje i upravljanje periurbanim parkovima. Ovo rešenje zasnovano na prirodi obuhvata mere prilagođavanja kao što su zaštita i kontrola od poplava, rekonstrukcija plavnih područja, upravljanje ispuštanjem površinskih voda i smanjenje sunčevog zračenja. O projektu sam razgovarala sa idejnim tvorcom projekta, dia. Zdenekom Entakom iz Instituta za planiranje i razvoj Praga. Kako mi je rekao:

„Periurban Park Confluence će biti prvi te vrste ne samo u Pragu, već i u Češkoj. Ova poplavna oblast od 1.300 hektara priobalnog koridora oko ušća reka Berounke i Vltave pati od administrativne i imovinske fragmentacije. Postoji veliki rizik da će tekuće neosetljive i nekoordinisane intervencije dovesti do nepovratne štete po pejzaž i životnu sredinu. U okviru nastojanja da se park uspostavi i formalizuje, potrebno je prvo da ga koncipiramo – dogovorimo njegovu viziju, strateški okvir i konkretne mere implementacije. Rezultat projekta je izrada studije zoniranja i konceptualnih dokumenata koji će podržati rekonstrukciju plavnog područja i razvoj i upravljanje parkom, a sve to potpada pod plan vodiča, koji će služiti kao temeljni dokument. Međunarodno takmičenje za pejzažno rešenje, kao i partnerstvo sa Školom za arhitekturu i dizajn u Oslu (AHO) i EUROPARC federacijom su takođe deo projekta. Projekat se finansira iz grantova EEA i Norveške 2014-2021 - Program za životnu sredinu Republike Češke. Građani Praga i gradskog područja su glavni korisnici ovog projekta. Naš projekat 'CONFLUENCE PERIURBAN PARK - alat za klimatsku adaptaciju' je u fazi završetka konkursnih rezultata. U februaru 2024, zajedno sa

Park Confluence will be the first of its kind not only in Prague, but also in the Czech Republic. This floodplain of 1,300 hectares of the coastal corridor around the confluence of the Berounka and Vltava rivers suffers from administrative and property fragmentation. There is a high risk that ongoing insensitive and uncoordinated interventions will lead to irreversible damage to the landscape and the environment. As part of the effort to establish and formalize the park, we first need to conceptualize it - agree on its vision, strategic framework and concrete implementation measures. The result of the project is the creation of a zoning study and conceptual documents that will support the reconstruction of the floodplain and the development and management of the park, all of which fall under the guide plan, which will serve as a foundational document. An international competition for a landscape solution as well as a partnership with the Oslo School of Architec-

pobednikom takmičenja (EMF/ES + NORMA/CZ + PARETO/FR), završićemo konačne rezultate i proslediti ih predstavnicima Glavnog grada Praga da implementiraju rezultate projekta. Cilj je da se podrži Prag u njegovim naporima da smanji emisiju CO2 i poveća otpornost na klimatske promene. Pravljenje parkova u periurbanim područjima je jedna od strateških mera za ublažavanje klimatskih uticaja u Pragu, pri čemu će multifunkcionalni sistem zelene infrastrukture obezbediti koordinisano upravljanje i održivi razvoj ovih područja. Projekat Confluence to čini kroz:

- Korišćenje pristupa vođenog pejzažom, koji vrednuje sve aspekte zemlje kao kulturni, društveni i fizički resurs, istovremeno promovišući razumevanje i uživanje u posebnim kvalitetima regiona.
- Generisanje visokokvalitetnog, radikalnog razmišljanja i ubedljivih ideja za preispitivanje pejzaža kako bi se uključile lokalne zajednice na

ture and Design (AHO) and the EUROPARC federation are also part of the project. The project is financed by grants from the EEA and Norway 2014-2021 - Environment Program of the Czech Republic. The citizens of Prague and the city area are the main beneficiaries of this project. Our project "CONFLUENCE PERIURBAN PARK - a tool for climate adaptation" is in the stage of finalizing the competition results. In February 2024, together with the winner of the competition (EMF/ES + NORMA/CZ + PARETO/FR), we will complete the final results and forward them to the representatives of the Capital City of Prague to implement the results of the project. The aim is to support Prague in its efforts to reduce CO2 emissions and increase resilience to climate change. The creation of parks in peri-urban areas is one of the strategic measures to mitigate climate impacts in Prague, whereby a multifunctional system of green infrastructure will ensure coordinated management and sustainable development of these areas. The Confluence Project does this through:

- Prioritizing quality of life and environment by improving access to nature for physical, social and mental well-being, education and social networking.
- Improving biodiversity, clean air, clean water, social engagement, identity and self-confidence.
- Holistic work crossing boundaries to understand the bigger picture, spatially and visually.
- Cutting across institutional frameworks, disciplines and sectors, which is reflected in the use of innovative management and financial models, in accordance with international and regional obligations.
- Use of spatial visions, concepts and professional expression of ideas at all scales, design excellence, creativity and artistic sensibility.
- Supporting a sense of community pride and identity to improve community engagement and cohesion, particularly in relation to aspects of land, nature and health.
- Creating environmental and community resilience through landscape-based culture, identity and governance, and stimulating high-quality sustainable employment.
- Engaging all communities in the climate agenda and focusing on transformative action to address climate

njihovim teritorijama.

- Korišćenje prostornih vizija, koncepata i stručnog izražavanja ideja u svim razmerama, izvrsnosti dizajna, kreativnosti i umetničkog senzibiliteta.
- Podržavanje osećaja ponosa i identiteta zajednice radi poboljšanja angažovanja i kohezije zajednice, posebno u vezi sa aspektima zemlje, prirode i zdravlja.
- Stvaranje otpornosti životne sredine i zajednice kroz kulturu zasnovanu na pejzažu, identitet i upravljanje, i stimulisanje visokokvalitetnog održivog zapošljavanja.
- Angažovanje svih zajednica u klimatskoj agendi i fokusiranje na transformativnu akciju za rešavanje klimatskih vanrednih situacija.

Institut za planiranje i razvoj grada Praga, Akademija scenskih umetnosti i Ekonomski univerzitet u Pragu sprovode istraživački projekat pod nazivom „Tumačenje aspekata pejzaža kroz humanističke i umetničke nauke“. Ovaj projekat istražuje kako posredovati u dubljem doživljaju prirode i kako promeniti percepciju periurbanog pejzaža – sa fragmentirane, zanemarene i nedovoljno cenjene teritorije na periferiji grada u važno područje kome je potrebna briga, zaštita i vizija za smislenu razvoj. Projekat ispituje ovo područje kroz prizmu prirodnih i humanističkih nauka koje saraduju prateći potrebe prilagođavanja grada na klimatske promene.

Kroz projekat je kreirano pet interpretativnih centara i edukativnih programa. Koristeći interaktivne izložbe, performanse, pozorište specifično za lokaciju i druge umetničke forme, centri stvaraju intelektualnu i emocionalnu vezu između pejzaža, lokalnih zajednica i posetilaca.

Prenosiva metodologija opisuje kako tumačiti sociološke, ekološke, kulturne, istorijske i ekonomske aspekte područja. Ona odgovara na pitanje ‘kako možemo koristiti umetničke metode u okviru teritorijalnog razvoja, u kojoj fazi i koji drugi inputi su potrebni’. Ovaj projekat primenjene nauke deo je procesa uspostavljanja periurbanskog parka Confluence, a podržava ga Tehnološka agencija Republike Češke“.

Majda Adlešić

emergencies.

The Institute for Planning and Development of the City of Prague, the Academy of Performing Arts and the University of Economics in Prague are conducting a research project entitled “Interpretation of Landscape Aspects through Humanities and Arts”. This project explores how to mediate a deeper experience of nature and how to change the perception of the peri-urban landscape - from a fragmented, neglected and under-appreciated territory on the outskirts of the city to an important area that needs care, protection and a vision for meaningful development. The project examines this area through the prism of the natural sciences and the humanities that collaborate following the needs of the city’s adaptation to climate change.

Through the project, five interpretive centers and educational programs were created. Using interactive exhibitions, performances, site-specific theater and other art forms, the centers create an intellectual and emotional connection between the landscape, local communities and visitors.

A transferable methodology describes how to interpret the sociological, ecological, cultural, historical and economic aspects of an area. It answers the question “how can we use artistic methods within territorial development, at what stage and what other inputs are needed”. This applied science project is part of the process of establishing the peri-urban park Confluence, and is supported by the Technology Agency of the Czech Republic“.

Majda Adlešić

ekapija
Dnevna navika uspešnih
već 15 godina

**POVEZUJEMO —
POSLOVNI SVET
REGIONA**

www.ekapija.com

ZELENIM ZNANJEM KA ODRŽIVOM PROIZVODU GREEN KNOWLEDGE TOWARDS A SUSTAINABLE PRODUCT

*U okviru projekta „Zeleni puls Danske u Srbiji”,
razgovarali smo sa Draganom Prokićem,
Izvršnim direktorom DanVit d.o.o.
Piše: Majda Adlešić*

*As part of the “Green Pulse of Denmark in
Serbia” project, we spoke with Dragan Prokić,
CEO of DanVit d.o.o..
Written by: Majda Adlešić*

Danska kompanija DanVit nastala je pre samo trinaest godina sa namerom da se stvori bolja alternativa za tržište u

EMBASSY OF DENMARK
Belgrade

oblasti stočarske proizvodnje a zasnovana na interesovanju prema kompetentnim konsultantskim uslugama, dobrim sastojcima i zdravim mešavinama stočne hrane. Tokom godina, DanVit se širio te je tako pre pet godina oformljeno predstavništvo u Srbiji kao put za saradnju sa ljudima u istočnoj Evropi.

Konsultacije sa zaposlenima DanVit-a odvijaju se kao ravnopravan dijalog na farmama tako da su svaka odluka i rešenje zasnovani na autentičnom primeru. O tome kako predstavništvo ove danske kompanije posluje u Srbiji, u okviru projekta „Zeleni puls Danske u Srbiji” koji podržava Ambasada Kraljevine Danske u Srbiji, razgovarali smo sa Draganom Prokićem, Izvršnim direktorom DanVit d.o.o.

Koliko dugo danska kompanija DanVit posluje u Srbiji i kako je uopšte došlo do te poslovne ideje i saradnje?

- Možemo slobodno reći da je DanVit jedina danska kompanija registrovana na prostoru Srbije a ako ne i na Balkanu koja je svoju delatnost zasnovala u okviru poljoprivredne proizvodnje tj. sektora stočarstva. Rad kompanije se odnosi na rešenja za ishranu životinja, pružanje saveta i korišćenje sopstvenih proizvoda visokog kvaliteta kao i pravilnog postupka i tretiranja u odgajivanju životinja. Svima je opšte poznato da je Danska kao stočarska zem-

DanVit, the Danish company, was founded only thirteen years ago to create a better alternative for the market in the area of

livestock production, based on an interest in competent consulting services, good ingredients and healthy feed mixes. Over the years, DanVit expanded, and five years ago, a local office in Serbia as a way to cooperate with people in Eastern Europe.

Consultations with DanVit employees happen as an equal dialogue on farms, basing every decision and solution on an authentic example. As part of the “Green Pulse of Denmark in Serbia” project supported by the Embassy of the Kingdom of Denmark in Serbia, we spoke with Dragan Prokić, CEO of DanVit d.o.o., about how the subsidiary of this Danish company operates in Serbia.

How long has the Danish company DanVit been operating in Serbia, and how did this business idea and cooperation come about?

- We can safely say that DanVit is the only Danish company registered in Serbia, if not in the Balkans, which has based its activity within the framework of agricultural production, i.e. the livestock sector. The company's work is related to solutions for feeding animals, providing advice and using its high-quality products, and proper procedures and treatment in animal husbandry.

Everyone knows that Denmark, as a livestock country, is one of the leading countries in world agriculture. A great multi-decade approach, investing in knowledge in agricul-

Dragan Prokić, Izvršni direktor/ CEO of DanVit d.o.o.
Foto: DanVit

lja jedna od vodećih zemalja u svetskoj poljoprivredi. Ozbiljnim višedecenijskim pristupom, investiranjem u znanje u poljoprivredi kroz institute, inovativne centre, radom i trudom, Danska je uspela da izgradi imidž i reputaciju u svetu i svrsta na sami svetski vrh.

Ključ uspeha se očigledno ogleda u visokom nivou znanja i dobroj stručnoj praksi, koji su se odlično implementirali kroz tradicionalne vrednosti u poljoprivredi. Kompanija je sebe u Danskoj pozicionirala već duži niz godina na tržištu, od nedavno pripadamo Vestjylland Andel (VA.dk) korporacijskom sistemu koji je jedan od tri najveća zadružna sistema u zemlji, takođe smo jedna od članica Danish Pig Academy.

Poznajući naravno sve ovo, kroz prepoznatljivu paletu proizvoda i stručni tehnološki tim koji poseduje u Danskoj, za DanVit se zainteresovao mladi tim iz Srbije, koji ništa drugo nije imao nego da pokuša da isto primeni i u Srbiji i tako smo 11. oktobra 2018. godine zvanično registrovali kompaniju u Srbiji, pod nazivom DanVit d.o.o. u Badovincima, u Mačvi.

Da li je teško raditi u Srbiji koja je tradicionalno pol-

ture through institutes, innovation centres, work and effort, Denmark managed to build a world image and reputation and place it at the very top of the world.

The key to success is reflected in a high level of knowledge and good professional practice, excellently implemented through traditional values in agriculture. The company has positioned itself in Denmark for many years on the market. We belong to the Vestjylland Andel (VA.dk) corporate system, one of the three largest cooperative systems in the country, and also one of the members of the Danish Pig Academy.

Knowing all this, through the recognizable range of products and the expert technological team it has in Denmark, a young group from Serbia became interested in DanVit, trying to apply the equivalent in Serbia. We officially registered the company on October 11, 2018, under the name DanVit d.o.o. in Badovinci, Mačva.

Is it hard to work in Serbia, as it is traditionally an agricultural region where pig farming has a special place in meat production? As a company, you use modern technologies and methods of communication a lot. How does a Serbian farmer manage that, and how much compromise is necessary in that cooperation?

- It is well known that Serbia has a great tradition and history in animal husbandry. The Serbian farmer went through a transition period with many things that were inaccessible and unavailable to him in agriculture. I think, we are now in a situation where we can fully adapt and get closer to modern specialized agriculture in a better economic, ecological and sustainable way.

Agriculture is a specific branch where the agricultural producer must constantly work and self-improve. The work largely depends on many things, and in the case of bad results in many cases, he is not to fault, although he very often takes the fault on himself. For efficient solutions and smoother work for the farmer, the necessity is to correct and reject all the things that inhibit and hinder the work. And in situations that do not depend on us or the farmer, like weather conditions or similar, it is essential to undertake and do everything possible for the farmer's satisfaction. Knowledge always comes first! All excellent results come from learning! General knowledge brings us quality, better, easier and more productive work, better results in every aspect,

Poljoprivredna regija i u kojoj svinjarstvo ima posebno mesto u proizvodnji mesa? Vi dosta koristite moderne tehnologije i načine komuniciranja, kao kompanija, kako se srpski seljak snalazi u tome odnosno koliko je potrebno kompromisa u toj saradnji?

- Poznato je da Srbija ima veliku tradiciju i istoriju u stočarstvu. Srpski seljak je prošao veliki period tranzicije i mnoge stvari su mu bile nepristupačne i nedostupne u poljoprivredi. Mislim da smo sada u situaciji da se u potpunosti prilagodimo i da se približimo modernoj specijalizovanoj poljoprivredi na bolji ekonomski, ekološki, i održiv način.

Poljoprivreda je specifična grana gde proizvođač konstantno mora da radi i unapređuje sebe. Njegov rad u velikoj meri zavisi od mnogih stvari, i pri lošim rezultatima u više slučajeva on nije kriv, mada vrlo često preuzima krivicu na sebe. Da bismo došli do efikasnog rešenja i lakšeg rada za proizvođača, potrebno je korigovati i odbaciti sve stvari koje koče i sputavaju rad. A u situacijama koje ne zavise od nas i proizvođača, vremenski uslovi ili slično, preduzeti i uraditi sve što je moguće da proizvođač bude zadovoljan. Znanje je uvek na prvom mestu! Svi veliki rezultati dolaze od znanja! Znanje nam donosi kvalitet, bolji, lakši i produktivniji rad, bolje rezultate u svakom pogledu i veliki interes!

U svetu su ove decenije ustanovljene mnoge nove činjenice, kako u pogledu ishrane tako isto i nege i odgajivanja životinja, što je uslovalo novu problematiku i tehnologiju u stočarstvu. Ako hoćemo danas da idemo u korak sa svetom u svakom pogledu, moramo da posedujemo znanje. Ne smemo sebi dozvoliti da ostanemo iza vremena. S toga, sa našom kompanijom, mogu slobodno reći proizvođač nije u deficitu sa znanjem.

Koje sve nove mogućnosti u uzgoju svinja nudi kompanija DanVit?

- Mnogo se dobija, pre svega znanje i kvalitet! Kvalitet uz znanje je tačka koja je glavni adut DanVita. Kvalitet se ogleda kroz znanje i iskustvo koje se postiže višegodišnjim radom naših tehnologa obučanih po danskom sistemu funkcionisanja uz primenu svih relevantnih standarda. Naše proizvodnje u Danskoj su sertifikovane prema FAMI-QS standardu koji zahteva detaljan opis svih relevantnih postupaka temeljenih na načelima analize

and great interest!

In this decade, many new facts were established in the world in terms of nutrition and animal care and breeding, which led to new problems and technology in animal husbandry. If we want to keep up with the world today in every aspect, we have to know. In these times, we must not allow ourselves to be left behind. With that, with our company, I can freely say that farmer is not in a knowledge deficit.

What new possibilities in pig farming does the company DanVit offer?

- You get a lot, first of all, knowledge and quality! Quality, along with general knowledge, is the point that is DanVit's the main fact. The reflected quality is in the knowledge and experience achieved through the many years of work of our technologists trained according to the Danish system of functioning with the application of all relevant standards. Our productions in Denmark are certified according to the FAMI-QS standard, which requires a detailed description of all significant procedures based on the principles of hazard analysis and critical control points (HACCP). The goal of the FAMI-QS standard is to provide maximum assurance that we meet the conditions prescribed by the EU on animal feed hygiene, yet at the same time, it is one of the guarantees that our products do not contain harmful substances. The company also has ISO22000 and GMP+ certificates. To mention that a giant system such as Vestjyllands Andel (<https://www.vja.dk/>), to which we belong, is constantly improving and

opasnosti i kritičnih kontrolnih tačaka (HACCP). Cilj Fami-Qa standarda je da pruži maksimalnu sigurnost da ispunjavamo uslove propisane od strane EU o higijeni hrane za životinje i ujedno to je jedna od garancija da naši proizvodi ne sadže štetne supstance. Kompanija poseduje i sertifikate ISO standardizacije ISO22000 i GMP+certificed. Napominjem da veliki sistem kao što je Vestjyllands Andel (<https://www.vja.dk/>), kome mi pripadamo, konstantno unapređuje i dolazi do novih inovativnih rešenja kako u pogledu poljoprivrede tako i u sektoru stočarstva.

Takođe, jedna od ključnih tačaka koja se dobija uz naš sistem rada je ekonomičnost! Ekonomičnost je predračunica krajnjeg rezultata koju svaki proizvođač mora da zna. U velikom broju slučajeva pridaje se malo značaja ovom parametru. Proizvođač je često u situaciji da ne obraća pažnju na ovaj parametar. Ako se zanemari ekonomičnost pri odgajivanju i tovu životinja možemo se dovesti do bespotrebnih gubitaka u proizvodnji i ishrani životinja. Važne stavke u ekonomičnosti kada je u pitanju hrana za životinje su: 1. cena proizvoda, 2. količina potrošenog proizvoda 3. kvalitet proizvoda koja je između ostalog i najvažnija stavka.

Često se dešava da proizvođač - odgajivač utroši previše hrane za kilogram prirasta a a ukoliko je hrana lošijeg kvaliteta to indirektno utiče na brzinu tova i zdravstveno stanje životinje a direktno utiče na krajnji rezultat i sopstvenu zaradu. U ovom slučaju je odgajivač u velikom probl-

coming up with new innovative solutions both in terms of agriculture and in the livestock sector.

Also, one of the main points that comes with our work system is the economy! The economy is an estimate of the result that every farmer must know. In many cases, to this parameter, little importance is assigned. The farmer is frequently in a situation where he forgets to pay attention to this parameter. Ignoring the economics of raising and fattening animals can lead to unnecessary losses in the breeding and feeding of animals. Basic things in the economics of animal feed are 1. price of the product(feed), 2. quantity of the product(feed) consumed, and the most significant element is 3. quality of the product(feed).

It often happens that the producer-farmer uses too much poor-quality feed for a kilogram of growth, and it indirectly affects the rate of fattening and the animal's health condition and directly affects the final result and its earnings. In this case, the farmer is in a big problem just because he attached a lot importance to one item, in this case, the price of feed. It is essential to look at all the parameters. In these situations, DanVit is always by its partner's side and tries to help them assess the actual situation, with a joint effort to make the result as economical and profitable as possible.

Of course, when we round everything up, we will get to the final result! As mentioned, work and working conditions, knowledge, quality and economy are the basic parameters for an excellent outcome. Quality, knowledge, tradition and people are some of the few essentials that a good agricul-

emu samo zato što je pridao veliki značaj jednoj stavci a to je cena hrane. Vrlo je bitno sagledati sve parametre. DanVit je u ovim situacijama uvek uz svog potrošača i trudi se da mu pomogne u sagledavanju pravog stanja i uz zajednički trud da naprave što ekonomičniji i profitabilniji rezultat.

Naravno kad sve zaokružimo doći ćemo do krajnjeg rezultata! Kao što smo napomenuli rad i uslovi rada, znanje i kvalitet i ekonomičnost čine osnovne parametre koji moraju biti ispunjeni za odličan krajni rezultat. Kvalitet, znanje, tradicija i ljudi su nekoliko važnih stavki koje ozbiljan proizvođač mora da poseduje. Ako se ostvari saradnja i sve ovo primeni zajedno sa proizvođačem koji sprovodi u delo, rezultat je ostvaren.

Šta su najveći izazovi u poljoprivrednoj proizvodnji u Srbiji, odnosno u svinjarstvu i govedarstvu? I koji su to mehanizmi koje uzgajivači u saradnji sa DanVitom mogu koristiti? Kako vidite trenutnu situaciju sa pomorom svinja zbog Afričke kuge? Kako će se to odraziti na proizvodnju svinjskog mesa u regionu?

- Za razliku od prethodnog perioda Evropa naravno i

tural producer must have. Accomplishing cooperation and all applied together with the farmer who implements it, achieves the result!

What are the biggest challenges in agricultural production in Serbia, that is, in pig and cattle farming? And what are the mechanisms that growers can use in cooperation with DanVit? How do you see the current situation with swine fever due to African swine fever? How will this affect pork production in the region?

- Unlike the previous period, Europe, of course, and Serbia are faced with a large number of challenges when it comes to animal husbandry. Major political destabilizations had an impact primarily on the marketing of meat and meat products both in the world and in our country. Serbia has always been specific regarding the prices of feed and meat raw materials, so our farmer has always been in a situation where he depends on larger slaughterhouse systems and local traders. In the last three years, it is very noticeable that high fluctuations have forced the closure of many smaller family farms. The current big challenge in the Balkans and Serbia is the African swine fever (ASF), which causes immense

Srbija suočena je sa velikim brojem izazova kada je u pitanju stočarstvo. Velike političke destabilizacije imale su uticaj pre svega na plasman mesa i mesnih proizvoda kako u svetu tako i kod nas. Srbija je uvek bila specifična u pogledu cena sirovina hrane i mesa tako da je naš farmer uvek bio u situaciji da zavisi od većih sistema klaničara i trgovaca sirovinama. Zadnje tri godine to je baš primetno a velike oscilacije su primorale veliki broj manjih porodičnih farmi na zatvaranje. Trenutni veliki izazov na Balkanu i u Srbiji je afrička svinjska kuga (ASF) koja nanosi veliku štetu svinjastvu i gasi veliki broj farmi. Trenutno ne postoji vakcina ni lek za ovu zaraznu bolest svinja. Postoje određene profilaktičke - preventivne mere u vidu dezinfekcije i najviših biosigurnosnih mera. Dolazimo do toga da je veliki izazov i problem sprovesti biosigurnosne preventivne mere na farmama na Balkanu i u Srbiji, jer sama struktura svinjarske proizvodnje i držanje domaćih životinja na niskom nivou i ne podleže svim preventivnim merama. U Srbiji i na Balkanu porodične svinjarske farme su te koje obezbeđuju svinjsko meso kao konačni proizvod. Veličina takvih farmi su manje porodične farme i imaju jednu do dve radne snage koje se bave držanjem svinja po već ustaljenim normama. Porodične farme su najtipičnije farme u Srbiji koje imaju najveći broj odgajivača. Od tih porodičnih farmi možemo slobodno reći veliki broj pripada domaćinstvima do 50 krmača, ta domaćinstva su sa starom opremom u objektima koji ne podležu biosigurnosnim merama, na zapadu se to zovu Hobi farme, i za takav način držanja životinja mora da se dobije specijalna dozvola. Drugi deo farmi kada je u pitanju svinjarska proizvodnja pripada specijalizovanim farmama (krmače-prasad) od 50 do 200 krmača, zatim specijalizovane farme (tov svinja) od 30 do 1.000 tovnih mesta i takozvane zatvorene farme sa 30 do 50 krmača. Veliki broj i tih farmi takođe ne podleže biosigurnosnim merama. Na zapadu pored porodičnih postoje još dve grupe farmi. To su velike farme, sa najmanje 500 pa do više hiljada krmača. Ove farme imaju dosta stručnjaka, visoko profesionalne su, podležu svim biosigurnosnim merama i u situaciji su da sprovedu maksimalne karantinske uslove i da se na najbolji način zaštite od afričke svinjske kuge (ASF). Druga grupa podrazumeva pojedinačno držanje svinja. Jedan od njihovih većih problema ako

damage to the pig farming industry and closes many farms. Currently, there is no vaccine or cure for this infectious swine fever. Some prophylactic-preventive measures in the form of disinfection and the highest biosecurity measures exist. We are getting to the point that it is a big challenge and problem to implement biosecurity preventive measures on farms in the Balkans and Serbia because the very structure of pig farming and the keeping of domestic animals is at a low level and is not subject to all preventive measures. In Serbia and the Balkans, family farms are the ones that provide pork meat as the final product. The size of such farms is smaller family farms, and they have one to two workers engaged in keeping pigs according to already established norms. Family farms are the most typical farms in Serbia, having the highest number of breeders. Of these family farms, we can safely say that most belong to households with up to 50 sows. These households have old equipment in facilities not subjected to biosecurity measures. In the West, they are called hobby farms, and such a way of keeping animals requires a special permit. The second part of farms relating to pig farming production belongs to specialized farms (sows-piglets) from 50 to 200 sows, then specialized farms (pig fattening) from 30 to 1,000 fattening places and so-called closed farms with 30 to 50 sows. A large number of these farms are also not subject to biosecurity measures. In the West, in addition to the family farms, there are two other groups of farms. These are large farms, with at least 500 and up to several thousand sows. These farms have many experts, are highly professional, are subject to all biosecurity measures and are in a situation to implement maximum quarantine conditions and protect themselves from African swine fever (ASF) in the best way. The second group includes individual keeping of pigs. One of their biggest problems is environmental pollution. As a Danish company in Serbia, we are trying to educate and help the farmer in the adequate implementation of biosecurity measures, as of now, the only way for pig farms to survive in the region. We are unsure how it will reflect on the price and the market and cannot give an estimate with certainty. Everything is now in the realm of assumptions.

In terms of environmental protection, how much attention do you give to it, what measures are taken in your company and by which Sustainable Development Goals do you operate?

ne i najveći trenutno, jeste zagađenje životne sredine. Mi, kao danska kompanija u Srbiji se trudimo da edukujemo i pomognemo farmeru u adekvatnom sprovođenju biosigurnosnih mera, to je za sada jedini način da svinjarske farme opstanu u regionu. Nismo sigurni kako će se sve ovo odraziti na cenu i tržište i ne možemo sa sigurnošću da damo procenu...sve je sada u domenu pretpostavke...

Koliko se pažnje posvećuje i mera preduzima u smislu zaštite životne sredine u Vašoj kompaniji i u skladu s kojim Ciljevima održivog razvoja poslujete?

- Bilo da se radi o smanjenju bacanja hrane, robe u vrećicama ili uvozu iz-

vora hraniva, osećamo zajedničku odgovornost da pronađemo potrebna rešenja za klimatski izazov. Zelena tranzicija relevantnija je nego ikad pre, a u mogućnosti smo praktičnim inovativnim pristupom zakoračiti u ulogu u kojoj smo trenutno da zajedno s našim članovima i kolegama iz DanVita budemo jedni od prvih pokretača u stvaranju održivije poljoprivrede. Takoreći edukacija na terenu i dobra ekološka praksa je mnogo više nego slova na papiru... Za sada, dok smo u statusu trgovinskog predstavništva najveću pažnju posvećujemo savetovanju naših klijenata kako da smanje gubitke hrane, kako da postupaju sa ambalažom, kako da racionalizacijom proizvodnje smanje nusprodukte koji su opterećenje za životnu sredinu.

Da li vaši klijenti u proseku proizvodnje koriste obnovljive izvore energije, kakav je tretman otpadnih voda u procesu proizvodnje? Da li skladište biogas? Da li su proizvodi koje plasirate na tržištu i njihovi nusprodukti ekofriendly?

- Pre svega kada govorimo o obnovljivim izvorima

- Whether it's about reducing feed waste, goods in bags or importing feed sources, we feel a shared responsibility to find the necessary solutions to the climate challenge. The green transition is more relevant than ever before, and with a practical, innovative approach, we can step into the role we are currently in to be one of the first movers in creating a more sustainable agriculture together with our members and colleagues from DanVit. As one might say, education in the field and good ecological practice are much more than letters on paper. For now, while we are in the status of a trade representative, we devote the most attention to advising our clients on how to reduce feed losses, how to deal with packaging, and how to decrease by-products by rationalizing production that is a burden on the environment.

Do your clients use renewable energy sources during production, and what is the wastewater treatment in the production process? Do they store biogas? Are the products you market and their by-products eco-friendly?

- First of all, when it comes to agriculture and, we talk about

O KOMPANIJU DanVit/ABOUT DanVit

Kakvi su planovi kompanije DanVit u Srbiji i regionu jugoistočne Evrope?

- Zacrtnali smo ispred sebe Cilj, Viziju i Misiju...

Cilj DanVit-a je biti vrhunski dobavljač, iskren partner i imati zadovoljne potrošače.

Vizija je da budemo najpouzdaniji dobavljač rešenja za hranu sa fokusom na visok kvalitet po konkurentnim cenama.

Misija DanVit-a je da pruži kvalitetne proizvode i savete koji promovišu rast i razvoj. Želimo da nas naši klijenti prepoznaju kao njihovog iskrenog partnera, kako u pogledu isporuke tako i po sastavu hrane za životinje, i savetima. Balkan poseduje velike prirodne kapacitete u poljoprivredi, sami tim poseduje veliki prostor za razvoj i napredak... Mislim da smo napravili odličan potez odabirajući Srbiju kao polaznu stanicu. Poslovanje u Srbiji za sada zasnivamo na uvozu i distribuciji proizvoda iz Danske a naravno i da težimo otvaranju mogućih proizvodnih kapaciteta u Srbiji i Balkanu kako bih prezentovali što bolje sistem rada „Danish know-how” i zajedno sa proizvođačem učestvovali i doprineli u razvoju i unapređenju poljoprivrede.

What are the plans of the company DanVit in Serbia and the Southeast Europe region?

- We have set a goal, a vision and a mission in front of us.

The goal of DanVit is to be a top supplier, an honest partner and to have satisfied consumers.

The vision is to be the most reliable supplier of food solutions, focusing on high quality at competitive prices.

DanVit's mission is to provide quality products and advice that promote growth and development.

We want our clients to recognize us as their reliable partner in terms of delivery, the composition of animal feed, and advice. The Balkans have great natural capacities in agriculture, and the team itself has a large area for development and progress. In my opinion, we made a great move by choosing Serbia as the starting point. For the time being, we base our business in Serbia on the import and distribution of products from Denmark, and of course, we strive to open possible production capacities in Serbia and the Balkans to present the “Danish Know-how” work system as best possible and to participate and contribute to development and improvement together with the agricultural manufacturers.

energije u Srbiji kada je u pitanju poljoprivreda za nas je to uvek asocijacija na biogas. Srpski proizvođači i farme na Balkanu u poslednje vreme sve više interesuje to pitanje. Proizvodnja biogasa, a iz tog procesa i električne energije i toplote, a sve to od otpada sa farme pravi je izazov, jer ljudi nisu sigurni na koji način funkcioniše jedno ovakvo postrojenje i koliko je u stvari bezbedno po okolinu. Svakako ako dobijemo upit za na ovu temu konsultujemo se sa danskim kolegama koji su eksperti vezano za to pitanje. Podsećam da je DanVit članica Danish Pig Academy i u situaciji smo da se povežemo sa našim kolegama koji su za to zaduženi. Svakako manje razvijenim ekološkim sredinama je jedan od težih zadataka da se istovremeno edukuje javnost i donosioci odluka o svim benefitima biogasa, jer biogas od svih ostalih obnovljivih izvora energije najviše doprinosi zaštiti životne sredine.

renewable energy sources in Serbia, it is always associated with biogas. Recently, Serbian producers and farms in the Balkans have been increasingly interested in this issue. The production of biogas, and from that process also electricity and heat, all from the farm's waste, is a real challenge because people are not sure how such a plant works and how safe it is for the environment. Of course, if we receive an inquiry on this topic, we consult with our Danish colleagues and experts in the case. I remind you that DanVit is a member of the Danish Pig Academy, and we are under the condition to connect with our colleagues in charge of it. It is definitely one of the most problematic tasks for less developed ecological environments to simultaneously educate the public and decision-makers about all the benefits of biogas because biogas contributes the most to environmental protection out of all other renewable energy sources.

Seriju razgovora u projektu „Zeleni puls Danske u Srbiji” finansijski je podržala Ambasada Kraljevine Danske u Beogradu.

The series of talks in the project “Green Pulse of Denmark in Serbia” was financially supported by the Embassy of the Kingdom of Denmark in Belgrade.

ZELENI KRUG SARAJEVA

Predstavnice „Zelenog kruga” učestvuju u projektu „Future Western Balkan Leaders”, koji vodi udruženje građana „Ruku na srce” iz Sarajeva. Piše Majda Adlešić

Institut za održivi razvoj i zaštitu životne sredine „Zeleni krug” iz Novog Sada od maja ove godine učestvuje u projektu „Future Western Balkan Leaders”, koji vodi udruženje građana „Ruku na srce” iz Sarajeva. Pored Zelenog kruga i vodeće organizacije, ovim projektom okupile su se nevladine organizacije iz regiona, „Prima” iz Crne Gore, „Youth Can” iz Severne Makedonije, „Beyond Barriers” iz Albanije, „Youth Center Drenas” iz Kosova. Projekt je podržan od strane Swedish Institute Academy for Young Professionals (SAYP), Malmo University. Učesnice iz Srbije su Marija Dobrić, studentkinja sociologije iz Novog Sada i Ana Živković, učenica Gimnazije „Bora Stanković” iz Niša.

S mentorkom, Majdom Adlešić, boravile su u Sarajevu pet dana u okviru studijskog putovanja, svojevrsnog kampa za mlade. Tokom boravka u Sarajevu, učesnici projekta su, pored radionica koje su se održavale u Centru za lično i profesionalno usavršavanje (CLPU), posetili i Vijećnicu, gde ih je primio dogradonačelnik Samir Avdić. Tom prilikom, pored simboličnog poklona, Samiru Avdiću uručili smo i izdanja magazina „Ekolist”. Njihovo iskustvo je obogaćeno posetama Muzeju ratnog djetinjstva i Muzeju iluzija, a imali su priliku i da dožive čari letnje atmosfere u Sarajevu kroz posetu Baščaršiji, vrelu Bosne, te panoramskom vožnjom žičarom do Trebevića. Projekat „Future Western Balkans

Leaders” počeo je u junu implementacijom dvomesečnih online radionica za izabrane učesnike iz zemalja Zapadnog Balkana, a završio se upravo studijskom posetom Sarajevu u trajanju od pet dana. Kroz međusobno upoznavanje i saradnju, te različite vidove neformalnog obrazovanja, učesnici su stekli nova znanja i veštine o prepoznavanju diskriminacije, predrasudama i stereotipima, različitosti, načinima komuniciranja, političkim zagovaranjima, izbornim procesima, transparentnosti i korupciji, mentalnom zdravlju i ljubavi. Radionice su bile interaktivne, na engleskom jeziku tako da su imali priliku da testiraju više svojih veština i znanja. Kroz ovaj projekat imali smo mogućnost pružiti priliku i podržati mlade da se ujedine u svom razvoju kroz neformalnu edukaciju, kako bi unapredili svoje veštine, ostvarili lični rast i razvoj, te kao mladi lideri postali aktivni akteri

u kreiranju bolje budućnosti. Cilj je povezivanjem mladih iz regiona podići svest o značaju međusobne solidarnosti, tolerancije različitosti i saradnje. Iako je Institut za održivi razvoj i zaštitu životne sredine „Zeleni krug” profilisan za potpuno drugačije teme, kroz aktivnosti smo se često osvrtni i na vezu tema demokratije i ljudskih prava i zaštite životne sredine koja su nam zagarantovana Ustavom. Učesnici su upoznati i sa magazinom „Ekolist” i našim nastojanjima da građanima približimo i ovo njihovo ljudsko pravo kroz kvalitetne informacije. Isto tako, sa članovima Udruženja „Ruku na srce” razgovarali smo o dilemama građana Sarajeva vezano za procese reciklaže i drugih ekoloških i komunalnih problema koji muče građane uglavnom velikih gradova na Balkanu. Zapazili smo sličnu praksu kao u nekim krajevima Srbije gde se različite vrste otpada, iako su razvrstane na nivou domaćinstva, zajednički sakupljaju i odlažu na

deponiji. Međutim, u Sarajevu je pokrenut sistem reciklomata, na prometnim mestima, pored tržnih centara ili na primer na ulazu kompleksa izvora reke Bosne ispod Igmana i omiljenog izletišta Sarajlija, vrelo Bosne. Sudeći po „gužvi” oko reciklomata očigledno je ovo jedno od dobrih i prihvaćenih rešenja u Sarajevu koji obilazi veliki broj turista ali ima i intenzivne dnevne migracije. Odlaganjem plastičnih boca građani mogu obezbediti kartu za gradski prevoz ili druge pogodnosti, takođe donirati u različite humanitarne svrhe, a efekat na uredenost grada vremenom će se pokazati. Vrelo Bosne je veoma lep kompleks izvorišta vode i vodozahvata pijaće vode za grad Sarajevo, koje bi mnogi, kako su mi predočili domaćini, na žalost upotreбили za neki turistički resort, ali je sistem zaštite od strane grada i države ipak funkcionalan te je zadnjih godina sačuvano i izuzetno uređeno. Predeo je velikih prirodnih vrednosti, odlično održavan u smislu infrastrukture

(osim parkinga) i uredenosti. Ovo putovanje je svakako bilo veliki izazov za „Zeleni krug”, prilika da se ostvare novi kontakti za buduće projekte i magazin „Ekolist” pređe još jednom granice naše zemlje. Generalni utisak je da su mladi zainteresovani za učenje, da za njih ne postoje barijere opterećenosti prošlosti i istorijom već spremnost da probleme koje uočavaju i koji utiču na njihove živote, zajednički rešavaju otvorenim dijalogom i saradnjom. ■

OSIGURAVAJUĆE KUĆE I DALJE „VOLE” UGALJ

Lloyd's iz Londona, Zurich i Swiss Re među 10 najboljih osiguravajućim kućama najvećih američkih rudnika uglja, otkriva studija

Lloyd's iz Londona i druge velike evropske osiguravajuće kuće preuzimaju gotovo trećinu američke proizvodnje uglja uprkos svojim neto nultim obećanjima, pri čemu se tržište osiguranja Lloydja pojavljuje kao drugi najveći igrač. Izveštaj grupe za kampanju „Insure Our Future” otkrio je da su Lloyd's, Zurich i Swiss Re među deset najboljih osiguravača 25 najvećih američkih rudnika uglja, koji su proizveli više od 60% proizvodnje u zemlji prošle godine. Oni preuzimaju 13 rudnika koji proizvode 30,7% američkog uglja. Ugalj u najvećoj meri doprinosi emisiji ugljen-dioksida, a SAD su četvrti najveći proizvođač uglja u svetu, prošle godine iskopavši približno 595 miliona tona. Iako je 45 velikih globalnih osiguravajućih kuća usvojilo politike ograničavanja osiguranja uglja u poslednjih nekoliko godina, izveštaj je otkrio da neki ipak koriste rupe u zakonima ili krše svoje poslovne politike, kako bi nastavili da osiguravaju rudnike uglja.

AlG je najveći pokrovitelj američkog uglja, osiguravajući sedam rudnika koji su proizveli 167 miliona tona samo u 2022. godini, što je 28,1% nacionalne proizvodnje. Lloyd's iz

Londona je na drugom mestu, a Lloyd's osiguravajuća društva su preuzela deset rudnika koji proizvode 135 miliona tona, odnosno 22,8% proizvodnje.

U većini potvrda o osiguranju koje je analizirala grupa za kampanju, a uključuje i Lloyd, navodi se „Zaštićenici u Lloyd's-u u Londonu” ili „Određeni osiguravači u Lloyd's-u”, bez imenovanja firme. Kao najveće svetsko tržište osiguranja, Lloyd's se obavezao da će dovesti tržište do neto nulte pozicije osiguranja, ali ipak ne obavezuje niti ograničava politiku osiguranja svojih 85 članova tržišta. Kao član „Net Zero Insurance Alliance”, deo Glasgow Financial Alliance for Net Zero (GFANZ) koju je osnovao izaslanik UN-a za klimu Mark Carney, Lloyd's se obavezao da će postati neto nula kao korporacija do 2025. godine, dok će ulaganja iz njegovog Centralni fond od tri milijarde funti biće neto nula do 2050. godine. Podsetimo, Lloyd's je početkom 2018. godine najavio da će početi da isključuje ugalj iz svoje investicione strategije od 1. aprila iste godine. Inga Beale, izvršna direktorka Lloyd's of London, rekla je: „To znači da ćemo u područjima našeg portfolija gde možemo direktno uticati na odluke

o ulaganju - izbegavati ulaganja u kompanije koje se uglavnom bave ugljem.”

Lloyd's ne preuzima poslove direktno, ali formira tržište za skoro 90 drugih osiguravača. Tada se činilo da su počeli da se oslobađaju klijenata vezanih za poslove s ugljem, ali je proces bio sporiji od ostalih osiguravača.

Lloyd's je odbio da posebno komentariše najnoviji izveštaj, ali je rekao da ostaje njegov stav da s obzirom na to da su sva osiguranja na tržištu preuzeli menadžerski agenti, a ne sam Lloyd's, te da je za

pojedinačne kompanije koje posluju na tržištu sasvim normalno da naprave vlastiti posao i donesu strateške odluke. Lloyd's će pružiti smernice i nadzor nad tržištem.

Lindsay Keenan, evropski koordinator iz „Insure Our Future”, rekla je: „Lloyd's je još jednom izložen kao vodeći osiguravač fosilnih goriva koja uzrokuju klimatsku krizu. Ostali članovi, menadžeri, osoblje i investitori Lloydja moraju pojačati napore i zajedno s civilnim društvom, uveriti kolege da se čvrsto obavežu da će prestati da osiguravaju sve eksploatacije uglja u zemljama OECD-a

Iako je 45 velikih globalnih osiguravajućih kuća usvojilo politike ograničavanja osiguranja uglja u poslednjih nekoliko godina, neki ipak koriste rupe u zakonima ili krše svoje poslovne politike, kako bi nastavili da osiguravaju rudnike uglja.

do 2030. i da smanje pokrivenost uglja za 50% do 2025. godine, u skladu s merama koje poredizimaju drugi vodeći osiguravači, prema

uputstvima nauke o klimi.” Prema izveštaju Unfriend Coal Network, globalne koalicije nevladinih organizacija i kampanja uključujući 350.org i Greenpeace, i 15 investicionih kompanija – skoro sve u Evropi – u potpunosti ili delimično prekinulo finansijske veze prodajom udela u kompanijama za ugalj i odbijanjem da osiguraju svoje poslovanje. Najdalje je otišla Engleska crkva, koja se kao investitor povukla iz ulaganja u kompanije koje ostvaruju više od 10% svojih prihoda od termalnog uglja ili nafte iz škriljaca.

The Guardian

„UZMI ILI OSTAVI” SITUACIJA ZA ZELENU TRANZICIJU U EVROPI

Istraživači vide političke rizike za plan dekarbonizacije tokom predstojećih izbora, ali takođe predlažu korake za dobijanje podrške

EU se suočava sa situacijom „uzmi ili ostavi” kada se govori o dekarbonizaciji ukoliko želi da se drži evropskog zelenog dogovora, upozorava novi izvršaj. Usled

krize troškova života, višestrukih izbora i sve većeg političkog „greenlash”-a, odnosno otpora prema „zelenim politikama”. U nedavno sprovedenom istraživanju, Evropsko veće za

spoljne odnose (European Council on Foreign Relations - ECFR) navodi da evropski kreatori politike moraju uveriti glasače da je pridržavanje zelene tranzicije u njihovom interesu – posebno

s obzirom na izbore za Evropski parlament i nekoliko nacionalnih izbora koji će se održati sledeće godine.

Nalazi dolaze nakon nekoliko „zelenih neuspeha” u Evropi. Prvo su se vlade u Švedskoj i Britaniji suočile s teškim kritikama zbog odustajanja od zelenih

obećanja, a u potom je Ursula von der Leyen, predsednica Evropske komisije, pozdravila dogovor vlada EU o razvodnjenju pravila o emisiji izduvnih gasova vozila.

„Evropa se suočava sa trenutkom ‘uzmi ili ostavi’ u smislu da li je spremna da plati troškove – i finansijske i političke – napredovanja sa sledećom fazom dekarbonizacije brzinom i prema modelu koji je postavila u evropski zeleni dogovor”, pišu autori Susi Dennison, viši politički saradnik ECFR-a, i analitičar i pisac Mats Engström.

Kako bi se opravdala dekarbonizacija, izveštaj preporučuje da se kreatori politike fokusiraju na energetske suverenitet i činjenicu da zelena industrijska transformacija može pomoći da njihove zemlje budu ekonomski konkurentnije. Takođe, predlažu fokusiranje na to kako finansijska podrška EU može doprineti pravednoj tranziciji, zajedno s rizicima klimatske krize.

„EU će imati koristi od toga što je globalni zeleni lider, ali mora brzo prilagoditi svoje instrumente politike promenjenim geopolitičkim okolnostima”, dodaje se u izveštaju.

Dok je podrška javnosti za delovanje protiv klimatskih promena i dalje visoka na celom kontinentu, neizvesnost u pogledu cena i snabdevanja energijom znači da se sve više suočava s izazovima troškova i konkurentnosti. Pred izbore za Evropski parlament u junu izbore imaju Poljska,

Slovačka, Holandija i Austrija, kao i potencijalno Hrvatska i Rumunija. U međuvremenu, u izveštaju se upozorava da Italija, Švedska, Finska i Grčka imaju vlade koje uključuju ili zavise od snaga koje „izričito daju prioritet nacionalnim interesima i opreznije su prema onome što percipiraju kao internacionalnu, odnosno evropsku agendu”. Uprkos promenjenom geopolitičkom okruženju od usvajanja strateške agende za Evropski zeleni dogovor 2019. godine, Evropa bi znatno izgubila ako bi razvodnila svoje planove – posebno za SAD i Kinu.

Dennison je rekao da će se u

EU će imati koristi od toga što je globalni zeleni lider, ali mora brzo prilagoditi svoje instrumente politike promenjenim geopolitičkim okolnostima

narednoj godini spojiti tri elementa koji će otežati „nastavak posvećenosti implementaciji Evropskog zelenog dogovora”. To uključuje implementaciju promena u stambenom i transportnom sektoru, gde će troškove direktno osetiti pojedinci, što ga čini „politički težim za prodaju”. Zelena konkurencija, rekla je ona, takođe predstavlja izazov za Evropu, posebno u teškim ekonomskim vremenima. „Vidimo mnoge različite zemlje, ne samo SAD i Kinu, koje osećaju da kako bi njihova preduzeća bila konkurentna

moraju da subvencionišu jače", dodala je ona. „Jesmo li voljni da to učinimo u Evropi?"

EVROPSKI ŠAMPIONI „GREENLASH“-A VELIKA BRITANIJA

Britanski premijer Rishi Sunak rekao je 20. septembra da će odgoditi zabranu prodaje novih automobila na benzin i ciljeve za grejanje domaćinstvima do 2035. kako bi zadržao saglasnost Britanaca u prelasku na „neto nulu“. Sunak je negirao da je ublažavao britanske klimatske ciljeve, ponavljajući ranije komentare da bi Britanija mogla priuštiti sporiji napredak jer je „tako daleko ispred“. Britanski savetnici za klimu izavili su u junu da ova zemlja ipak ne čini dovoljno da bi ispunila svoj cilj. Revizija koju je naručila vlada takođe je otkrila da su se preduzeća žalila na slabosti u britanskom investicionom okruženju, uključujući nedoslednu posvećenost energetske tranziciji. Napredak u vetroelektranama na kopnu i moru ometen je promenama pravila, što je navelo neke investitore da upozore da će im biti teško da ulažu u Britaniju bez boljih podsticajnih mera.

NEMAČKA

Nemačka će na neodređeno vreme zaustaviti planove o strožim standardima građevinske izolacije, rekao je ministar zaštite životne sredine Robert Habeck, nakon pritužbi industrije da su mere preskupe i štete

građevinskom sektoru koji je već u krizi. Donji dom nemačkog parlamenta usvojio je u septembru nacrt zakona o postepenom ukidanju sistema grejanja na naftu i gas, iako su zakon kritikovali konzervativci kao preskup, a ekolozi kao nedovoljno jak. Rasprava oko zakona dovela je vladajuću koaliciju u krizu sve dok nije pristala da ublaži prvobitni zakon. Sukob je pomogao da se krajnje desničarska Alternativa za Nemačku dokopa drugog mesta u anketama, a ova stranka osporava da je ljudska aktivnost uzrok klimatskih promena.

EU će imati koristi od toga što je globalni zeleni lider, ali mora brzo prilagoditi svoje instrumente politike promenjenim geopolitičkim okolnostima

Ljutnja zbog poteza za smanjenje broja automobila takođe je pogodila podršku Zelenima na državnim izborima ove godine, kažu anketari. Predstavnici vazduhoplovne industrije takođe su upozorili da neće biti moguće postići nove ciljeve EU za održivo

vazduhoplovno gorivo (SAF) s trenutnom proizvodnjom.

ITALIJA

Italijanska desničarska vlada sputava niz inicijativa Evropske unije koje imaju za cilj ozelenjavanje ekonomije, tvrdeći da lokalni biznisi mogu loše priuštiti ciljeve tranzicije. Italija je zatražila od EU da ukine direktivu koja za cilj ima poboljšanje energetske efikasnosti zgrada, kao i da prepravi planove za postepeno ukidanje automobila sa motorima sa unutrašnjim sagorevanjem i dovela je u pitanje nameru da se smanje emisije iz

industrije. Prema sadašnjoj politici, Italija kasni u postizanju ciljeva dekarbonizacije za 2030. Istovremeno, Vlada nastavlja sa drugim aspektima zelene agende - pre svega finansijskim. Na primer, u julu su želi da iskoriste novac EU za investicioni program vredan oko 19 milijardi evra za jačanje energetskih i gasnih mreža, te tako učine svoju ekonomiju zelenijom.

HOLANDIJA

Stranka BBB ili BoerBurgerBeweging (Farmersko-građanski pokret), osnovana 2019. godine, u čijoj ke političkoj agendi pro-

tivljenje planovima vlade da se drastično smanji zagađenje azotom na farmama, doživela je meteorski porast anketa. Jašući na talasu protesta protiv vladine politike zaštite životne sredine, neočekivano je pobedila konzervativnu stranku VVD na regionalnim izborima u martu. Uspon BBB-a bio je veliki udarac za najnoviju koalicionu vladu, koja je pala u julu. Anketa Ipsosa uoči parlamentarnih izbora u novembru, stavila je BBB - koji je osvojio jedno mesto u donjem domu 2021. - na četvrto mesto sa 9,5%, skoro 8 procentnih poena iza VVD-a. Ako BBB osvoji više glasova, mogao bi postaviti holandsku politiku o ograničenjima azota na kurs sudara sa EU.

POLJSKA

Poljska vlada, koja je dugo bila konzervativna u politici zaštite životne sredine kod kuće i koja se suočava sa izborima u oktobru, otišla je korak dalje tuživši Brisel zbog zabrane vozila sa unutrašnjim sagorevanjem od 2035. godine u EU. Takođe, bilo je pritužbi i na povećanje cilja bloka za smanjenje emisija, smanjenje besplatnih dozvola za CO2 i onog što je nazvalo mešanjem u nacionalno upravljanje šumama. Suočena s pritiskom rudarskih sindikata, Poljska je takođe odgodila plan da smanji svoje oslanjanje na uglj, tako što je status svoje predstoeće izmene energetske politike smanjila na jednostavno - konsultacije.

Izvori: The Guardian, Reuters

VELIKI KORACI U SMANJENJU EMISIJA, ALI NEDOVOLJNI ZA CILJEVE IZ PARIZA

Izveštaj Global Stocktake, koji su sredinom septembra objavile Ujedinjene nacije, potvrđuje ono što smo već naslućivali: mnoge zemlje ne čine dovoljno kako bi ublažile klimatske promene.

Nedavno objavljeni Global Stocktake, izveštaj UN, kaže da nismo blizu ispunjenja ciljeva Pariskog sporazuma iz 2015. Ali mnogo toga se promenilo u osam godina, i politike borbe protiv klimatskih promena uveliko menjaju svet. Da li i dalje imamo vremena? Izveštaj Global Stocktake (Globalni pregled stanja), koji su sredinom septembra objavile Ujedinjene nacije, potvrđuje ono što smo već naslućivali: mnoge zemlje ne čine dovoljno kako bi ublažile klimatske promene.

„Globalni pregled stanja je uvežbavanje ambicija. To je uvežbavanje odgovornosti. To je uvežbavanje ubrzavanja“, kazao je Sajmon Stil, izvršni sekretar Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama (UNFCCC). „To je uvežbavanje sa ciljem da se svaka strana drži svog dela pogodbe, da zna gde treba da ide nadalje i koliko brzo treba da se kreće da bi ispunila Pariski sporazum.“

Zemlje potpisnice Pariskog sporazuma, što su gotovo sve članice Ujedinjenih nacija, obavezale su se da će nastojati da zaustave porast srednje globalne temperature

znatno ispod 2 °C do kraja veka, a idealno na 1,5 °C, u odnosu na preindustrijsko razdoblje (1850-1900).

GDE SMO BILI PRE PARIZA, GDE SMO SADA I GDE SE KREĆEMO?

Procenjuje se da je svet danas za oko 1,1-1,2 °C topliji nego što je to bio pre nego što je sagorevanje

Od Pariskog sporazuma iz 2015. stvari se jesu pokrenule gotovo svuda i beleži se određeni napredak, ali „sada je na svim frontovima neophodno mnogo više“

prljavih energenata uzelo maha. Od Pariskog sporazuma iz 2015. stvari se jesu pokrenule gotovo svuda i beleži se određeni napredak, ali „sada je na svim frontovima neophodno mnogo više“, stoji u izveštaju Global Stocktake. U proteklom periodu, možda više nego ikada, čovečanstvo je na svojoj koži osetilo hitnost obuzdavanja klimatske krize: iza nas je najtoplije leto u istoriji merenja, a jul i avgust su globalno gledano

– dva najtoplija meseca do sada. I ne samo to, već su sva tri letnja meseca (uključujući i jun) bila za oko 1,5 °C toplija u poređenju sa drugom polovinom devetnaestog veka.

Ovo, međutim, ne znači da je granica iz Pariskog sporazuma već prekoračena – njegovo ispunjenje ili neuspeh procenjuju se na osnovu višegodišnjeg temperaturnog proseka. Ali, privremeno prekoračenje ove granice i te kako treba da nas alarmira i podstakne na delanje.

Neuobičajene vrućine nastavile su se i u septembru, i ova godina pretila da, sa trona najtoplije godine, svrgne dosadašnju rekorderku – 2016.

Jasno je da je aktuelno stanje Zemlje daleko od idealnog i da već plaćamo visoku cenu besomućne eksploatacije fosilnih goriva, ali prognoze koje su prethodile usvajanju Pariskog sporazuma su bile mnogo dramatičnije – očekivalo se da će srednja globalna temperatura porasti za 4 °C u narednim decenijama što bi moglo da ima katastrofalne posledice po život kakav znamo. Upravo je Pariski sporazum rezultovao znatnim smanjenjem očekivanog budućeg zagrevanja.

Photo by <https://www.pxfuel.com>

Ali kako naglašavaju eksperti Ujedinjenih nacija, „svet nije na dobrom putu da ostvari dugoročne ciljeve iz ovog dokumenta“. Na prošlogodišnjoj, dvadeset sedmoj po redu, Konferenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama (COP27) izneta su obećanja koja bi globalni porast srednje temperature mogla da ograniče na između 2,4 i 2,6 °C do 2100. godine. Ako se u obzir uzme i realizacija dugoročnih težnji ka neto nultim emisijama, „skor“ je još bolji: moguće je da globalno zagrevanje dostigne 1,7-2,1 °C, navode autori izveštaja Global Stocktake. Ipak, ne treba da budete vrstan matematičar da primetite da sve trenutno ostvarive brojke premašuju kritični prag od 1,5 °C.

KLJUČNO JE JAČANJE AMBICIJA, POLITIKA I CILJEVA

Ono što može da unapredi situaciju jesu jače politike i ambiciozniji Nacionalno utvrđeni doprinosi (NDC), odnosno ciljevi za smanjenje štetnih emisija koji se na svakih pet godina dostavljaju Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih nacija o klimatskim promenama (UNFCCC). Poslednji rok bio je 2020, zatim slede novi u 2025, 2030, itd. Aktuelni Nacionalno utvrđeni doprinosi jesu omogućili veće ublažavanje porasta temperature u poređenju sa Nameranim nacionalnim utvrđenim doprinosima (INDC) – međutim, kako piše u izveštaju Global Stocktake, čak i uz njih svet se i dalje ne kreće ka zaustavljanju zagrevanja na 1,5 ili 2 °C.

Poruka iza svih iznetih podataka je jasna: nacije su učinile određeni progres, ali za sada nedovoljan za ispunjenje Pariskog sporazuma. Od njih se zahteva da ojačaju svoje ciljeve u Nacionalno utvrđenim doprinosima do kraja decenije. Kada je reč o Srbiji, u septembru prošle godine pomalo stidljivo su se pojavili i naši ažurirani Nacionalno utvrđeni doprinosi – sa dve godine zakašnjenja, i odnose se na period od 2021. do 2030, a izašli su 2022. Naša zemlja teži smanjenju emisija gasova sa efektom staklene bašte za 33,33% u odnosu na nivo iz 1990. što je dosta više u odnosu na prvobitno planiranih 9,8%. Ipak, ostaje pitanje da li je ovo za nas ostvariva meta – pogotovo ako uzmemo u obzir da kasn-

imo čak i samo sa podnošenjem međunarodno bitnih dokumenata. „Globalni pregled stanja biće još jedan izveštaj u nizu ukoliko vlade i oni koje predstavljaju ne mogu da ga pogledaju i da u potpunosti razumeju šta on znači za njih i šta mogu i moraju da urade sledeće“, izjavio je Sajmon Stil.

Možda najbitniji podaci koje nacije treba da prime k znanju jesu proračuni da globalne emisije treba da dostignu vrhunac što pre, a najkasnije 2025. godine, kako bismo u životu održali mogućnost zaustavljanja porasta temperature na 1,5 °C. Prema izveštaju, neke razvijene zemlje i zemlje u razvoju su do te tačke već stigle, ali je na globalnom nivou znatno drugačija priča.

Nakon vrhunca sledi pad: smanjenje u skladu sa 1,5 °C znači da čovečanstvo treba da ispušta

drastično manje gasova staklene bašte: 43% manje do 2030. godine, odnosno 84% manje u 2050. godini, u poređenju sa 2019. Karbonsku neutralnost trebalo bi da ostvarimo sredinom veka na globalnom nivou, dok i ostali gasovi koji zagrevaju atmosferu treba da padnu na nulu početkom sedamdesetih godina ovog veka.

Neizostavni segmenti ovog procesa su klimatska pravda, ali i adaptacija na već izmenjene klimatske uslove. Naposletku, značajno je podsetiti se zašto se uopšte bavimo energetskom tranzicijom: svaki delić stepena bliži zagrevanju od 1,5 °C donosi nove opasnosti i nepredvidiviji život na planeti. A kako bismo to izbegli, treba da delamo – sada.

Pariski sporazum iz 2015. godine potpisalo je skoro 200 država sveta. Od tada se okolnosti menjaju na

bolje – samo u poslednje dve godine svedočili smo donošenju Zelenog dogovora u Evropskoj uniji i američkog Zakona o smanjenju inflacije, kojim se stotine milijardi dolara opredeljuju za čiste tehnologije. U međuvremenu, u Kini obnovljivi izvori doživljavaju procvat.

Danas, osam godina kasnije, potrebno nam je ipak nešto više od toga. Transformacija se ubrzava, a da li ćemo, zahvaljujući tome, na završnu poziciju – u neto nultu budućnost – stići na vreme, ostaje da vidimo.

Jelena Kozbašić

Ovaj tekst donosimo zahvaljujući saradnji s portalom „Klima 101“

<https://klima101.rs>

KLIMA¹⁰¹

KOLIKO JE STARA MIKROPLASTIKA U TIHOM OKEANU?

Poslednjih godina brojni naučnici bavili su se procenama o količini mikroplastike u okeanima, ali koliko su ove sitne čestice zapravo stare?

U akcijama čišćenja naići ćete na plastične predmete čijoj ćete starosti možda lako ući u trag ukoliko logo, podaci o proizvođaču ili rok trajanja u međuvremenu nisu izgledeli. Ipak, utvrđivanje starosti mikroplastike u okeanima zahteva mnogo složenije analize. Poslednjih godina brojni naučnici bavili su se procenama o količini mikroplastike u okeanima, ali koliko su ove sitne čestice zapravo stare?

Odgovor na ovo pitanje donose nam istraživači sa Univerziteta Kjušu iz Japana i iz hemijske korporacije Asahi Kasei. Oni su analizirali nivo oksidacije plastike na severu Tihog okeana, a u kompleksne proračune uključili su i faktore životne sredine kao što su izloženost ultraljubičastim zracima i temperatura.

Došli su do zaključka da se starost mikroplastike u površinskim slojevima vode priobalnih područja kreće od 0 do 5 godina, dok je u nešto udaljenijim regionima mikroplastika stara između 1 i 3 godine. Uzorke su prikupljali na razdaljini od 10 do 80 kilometara od japanske obale, a zatim i sa sredine severnog Pacifika i

Photo by Beth Jnr on Unsplash

Filipinskog mora.

„Pretpostavljamo da razlog za starost priobalne plastike u rasponu od 0 do 5 godina taj što se čestice često spiraju na obalu te tako ‘preživljavaju’ duže“, izjavila je jedna od autora istraživanja, Rie Okubo. Ona je dodala da mikroplastici iz daljih delova okeana treba duže da stigne tamo. „Povrh toga, ona najverovatnije iz površinskih slojeva tone dublje u vodu.“ Potonućem mikroplastike objašnjava se odsustvo starijih mikroplastičnih čestica u zonama koje se nalaze na većoj udaljenosti od priobalja.

Kako se navodi, u vodenim staništima, kako okeanima tako i jezerima, plastika predstavlja najrasprostranjeniji oblik zagađenja. Vremenom se, usled različitih uticaja, ova vrsta otpada raspada na sve sitnije komade, a kada dostigne veličinu od 5 milimetara, klasifikuje se pod mikroplastiku koja postaje

rastući problem planete.

U ranijoj studiji iz 2021. godine, Univerzitet Kjušu procenio je da na površini okeana pluta 24,4 hiljada milijardi komadića mikroplastike. „Međutim, i dalje znamo malo o njenom uticaju na životnu sredinu i živa bića“, kazao je profesor Acuiko Isoba. „Još jedno veliko pitanje jeste koliko dugo mikroplastika plove okeanom.“

Autori naučnog rada, objavljenog u časopisu Marine Pollution Bulletin, se nadaju da će nova metoda pružiti bolje uvide u proizvodnju i širenje mikroplastike, kao i da će poslužiti u razvoju preciznijih simulacija za njeno praćenje u okeanima. Svakako, poprište mikroplastike u savremenom dobu nije samo voda: njene čestice pronađene su i u blizini Mont Everesta, najvišeg planinskog vrha na Zemlji, ali i u krvi i plućima ljudi.

U međuvremenu, problem

plastičnog otpada postaje sve ozbiljniji, prognozira se da će njegove količine da se utrostruče do 2060. godine.

NEGATIVNI EFEKTI PLASTIKE

Za proizvodnju plastike koriste se fosilna goriva, ali njen negativan uticaj na klimu možda tu ne staje: kada se plastika razgradi na sitne komadiće, dolazi i do atmosfere gde bi u slučaju većih koncentracija, prema nedavnim nalazima švajcarskih eksperata sa Univerziteta u Cirihi, mogla da utiče na formaciju oblaka, a dalje i na temperature, padavine i klimatske promene.

Kada pričamo o negativnim efektima plastike, najčešće se fokusiramo na otpad. Međutim, novo istraživanje je pokazalo da je i proces proizvodnje znatno prljaviji u odnosu na prethodne procene. Negativni uticaj plastike na klimu i zdravlje ljudi veći je nego što se do sada verovalo, otkrili su naučnici sa prestižnog švajcarskog univerziteta ETH Zurich. Razlog je mnogo veća upotreba fosilnih goriva, pre svega uglja, tokom proizvodnog procesa – kako kao sirovine za pravljenje plastičnih artikala tako i za snabdevanje fabrika energijom.

Proizvodnja plastike poslednjih godina rapidno raste. A najproblematičnije je to što se proizvodni proces pretežno odvija u državama sa neodrživim energetskim sistemima.

Trećina plastike vodi poreklo iz Kine koja je vodeći svetski proizvođač. S obzirom na to da se njena energetika zasniva na uglju, fabrike plastičnih artikala koriste

ogromne količine „prljave“ toplotne i električne energije koje rezultuju visokim ugljeničnim otiskom i ozbiljnim doprinosom globalnom zagrevanju. Pored plastike koja je Made in China, dobar deo rastuće potrošnje podmiruje se i iz drugih novoindustrijalizovanih zemalja kao što su Indonezija, Indija i Južna Afrika koje su takođe veoma zavisne od uglja u proizvodnji energije.

OD KAMENOG PREKO BRONZANOG DO PLASTIČNOG DOBA

Jeftina, izdržljiva, laka za oblikovanje, korisna... Ovo su neke od dobrih strana plastike koje su joj omogućile da danas bude prisutna na svakom koraku – od ambalaže za hranu preko odeće i igraćaka do delova za automobile. Potražnja za plastikom na svetskom nivou uvećala se 4 puta u poslednjih 40 godina. Ali to što se u ogromnoj meri oslanjamo na plastične proizvode ne potire činjenicu da oni ozbiljno narušavaju našu planetu, pogotovo u slučaju kada su jednokratni.

Plastika predstavlja petrohemijski proizvod koji nastaje pretežno preradom sirove nafte, ali i gasa i uglja. Dakle, proizvodni proces zapravo počinje na nalazištima fosilnih goriva. U švajcarskoj studiji, objavljenoj u naučnom časopisu Nature Sustainability, istraživači su naveli da se globalni ugljenični otisak plastike u periodu od 1995. do 2015. udvostručio i dostigao dve milijarde tona ekvivalenta ugljen-dioksida (CO₂e).

Prema proračunima naučnog tima iz Švajcarske, udeo proizvodnje ovog

materijala u ukupnim emisijama gasova sa efektom staklene bašte iznosio je tada 4,5% što je više nego što se ranije verovalo.

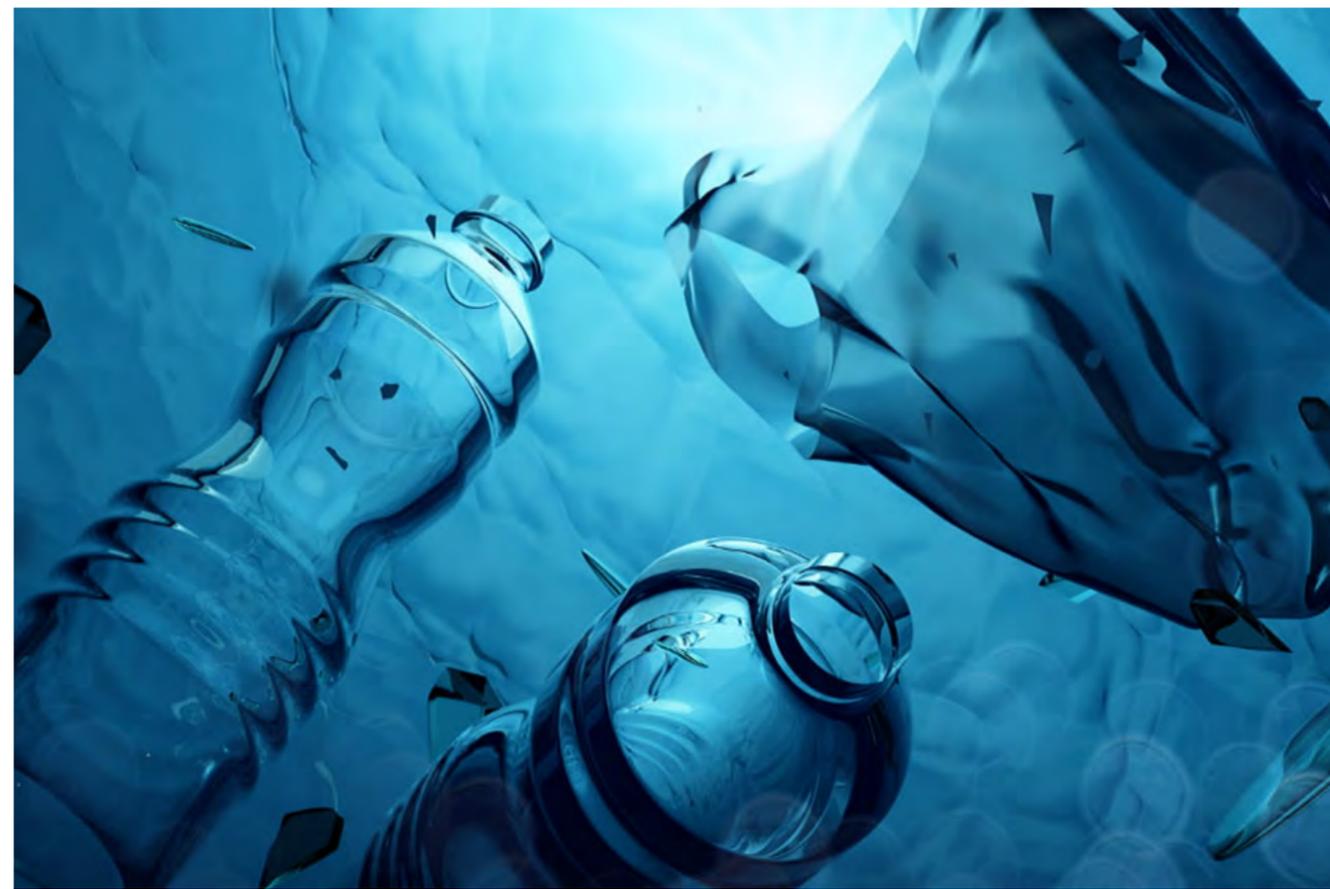
Problem sa prethodnim procenama bio je taj što se pri računanju koristio prosek energetskog miksa u svetu koji je znatno zeleniji u odnosu na sisteme proizvodnje energije u državama iz kojih trenutno potiče najveća količina plastičnih artikala. „Ugljenični otisak plastike sadržane u kineskom transportnom sektoru, indonežanskoj elektronici i indijskom građevinarstvu uvećao se preko 50 puta od 1995“, upozorila je istraživačica Livija Kabernard. Upravo je povećanje proizvodnje u ovim državama odgovorno za veći ugljenični otisak plastike u poređenju sa pređašnjim pretpostavkama.

Autori istraživanja demantovali su i nekadašnje hipoteze da se otprilike jednaka količina fosilnih goriva u plastičnoj industriji iskoristi kao sirovina za proizvodnju samog materijala i za dobijanje energije – oni su utvrdili da se duplo više fosilnih goriva sagoreva tokom proizvodnje plastike nego što se nalazi u njenom sirovinskom sastavu.

UTICAJ PLASTIKE NA ZDRAVLJE LJUDI

Polovina globalnog ugljeničnog otiska plastike nastaje zbog emisija koje dolaze od uglja. Ne samo da se na taj način doprinosi porastu srednje globalne temperature i kviri kvalitet vazduha, već se ugrožava naše zdravlje.

Zbog sagorevanja uglja u vazduhu se gomilaju izuzetno sitne štetne

čestice (PM čestice) koje mogu da izazovu astmu, bronhitis i kardiovaskularna oboljenja. Kako se više i više ovog prljavog energenta koristi za proizvodnju toplotne i električne energije u proizvodnji plastike, negativne zdravstvene posledice takođe se povećavaju.

Tokom posmatrane dve decenije globalni zdravstveni otisak plastike porastao je za 70%, izazvavši kod svetske populacije čak 2,2 miliona godina života sa narušenim zdravljem u 2015. zbog zagađenja vazduha.

Treba uzeti u obzir da se energija u zemljama-proizvođačima, a pre svega Kini, polako menja na bolje u svrhu borbe sa klimatskim promenama, kao i da bi najavljeni projekti izgradnje solarnih elektrana i vetroparkova mogli znatno da

smanje štetne emisije u tamošnjoj proizvodnji plastike.

Ipak, možda je najbolje da se apsolutno rešimo plastičnih proizvoda zato što njihova loša svojstva ne može da anulira ni održiva energija. Svake godine čovečanstvo generiše 380 miliona tona plastičnog otpada koje završava na deponijama i u okeanima. Taloženjem odbačenih ribarskih mreža, bova i flaša u Pacifiku se formirao Veliki tepih smeća, čak 18 puta veći od površine Srbije.

Mikroskopski sitne čestice plastike, manje od zrna pirinča, opažene su i na pčelama, potom u pivu i flaširanoj vodi, kao i u ribi i kuhinjskoj soli. S obzirom na to da je plastika u svojoj najsitnijoj formi prodrla u naš lanac ishrane, ne treba da nas čudi što su je eksperti pronašli i u

izmetu, plućima i krvi ljudi. Plastika je pronađena i na najvišoj i na najdubljoj tački sveta, znači da je ovo izazov koji se prostire od 8440 metara ‘u visinu’ do 10975 metara ‘u dubinu’.

Iako naša svakodnevica umnogome zavisi od plastike, generacije naših baka i deka mogle bi da nam pruže uvid u to kako su njihovi životi izgledali bez nje s obzirom na to da je masovna proizvodnja počela tek sedamdesetih godina 20. veka.

Jelena Kozbašić

Ovaj tekst donosimo zahvaljujući saradnji s portalom „Klima 101“

<https://klima101.rs>

SANJAJU LI ROBOTI ELEKTRIČNE OVCE?

Veštačka inteligencija mogla bi da ponudi rešenja i za klimatske promene, ali je svakako potrebno i daleko više od toga da bi izašli na „zelenu granu”. Piše Marica Puškaš

Korišćenje veštačke inteligencije (Artificial intelligence - AI) za potrebe zaštite životne sredine možda je jedno od najznačajnijih proboja u ovoj oblasti. Čak i AI skeptici,

koji pate od strepnje da će nas neki računar, u nastupu svesnosti, zbrisati s lica zemlje, moraju da priznaju da padaju u vodu svi naši dosadašnji napori da usporimo globalno zagrevanje

i održimo ga na 1,5 oC u odnosu na predindustrijski period. Budući da je civilizacija koja je proizvela „samonadgrađujući entitet” s jednakom rešenošću proizvodila i uzročnike klimatskim promena koji danas razaraju život na Planeti, nije potrebna veštačka inteligencija, ali ni bilo koja druga, da bi se zaključilo da, ukoliko nešto hitno ne učinimo, neumitno jurimo ka kataklizmi. Zbog toga nam je potrebna sva moguća pomoć. Pa čak i ukoliko slamka spasa dolazi od nekog kapricioznog kompjutera, kakve smo upoznali u naučno-fantastičnim filmovima. Artificial intelligence (AI) može da bude od velike koristi da se stvore mehanizmi za usporavanje globalnog zagrevanja, smanjenje zagađenja, pa čak i matrice i protokoli za upravljanje klimatskim krizama. Ta tehnologija može obavljati zadatke koji zahtevaju ljudsku inteligenciju, kao što je prepoznavanje obrazaca, razumevanje različitih jezika, rešavanje problema i učenje iz podataka. Jedna ključna razlika je što to može činiti neverovatno brzo. Takođe, ne može se dogoditi da pogrešno interpretira podatke, da ih previdi, zaboravi ili izgubi. AI može pomoći zaštititi životne sredine na mnoge načine, pre svega analitički kroz procese kao što su: praćenje promena u prirodi, kao što su krčenje šuma, zagađenje, gubitak bioraznolikosti i emisije gasova sa staklenom baštom, pomoću senzora, satelita i modela mašinskog učenja. Tu su i optimizovanje energetske efikas-

nosti, primene obnovljivih izvora energije, upravljanje otpadom i transportnih mreža, korišćenjem analize podataka, predviđanja i automatizacije. Sve to može da dovede do inovacija i novih rešenja za ekološke izazove, kao što su hvatanje ugljenika, čista energija i prilagođavanje klimatskim izazovima.

Korišćenjem AI tehnika, poput obrade prirodnog jezika (Natural language processing - NLP), „computer vision“-a i generativnog dizajna, stvaraju se temelji za sasvim nove mogućnosti u zaštiti životne sredine. Na primer, jezička bari-

Hoće će ljudi u bliskoj budućnosti i dalje obavljati fizičke poslove u fabrikama, dok roboti, vođeni veštačkom inteligencijom, pišu poeziju, komponuju ili kreiraju nameštaj?

jera će potpuno nestati, jer će se globalni podaci obrađivati na svim jezicima, a analizirati kroz algoritme, odnosno jezik računara. Velike grupe naučnika u raznim delovima sveta više neće gubiti dragoceno vreme na istovetna istraživanja, već će se svi podaci slivati na jedno, svima lako dostupno mesto. Istovremeno, prepoznavanjem obrazaca, AI će stečena iskustva iz jedne regije moći da preporučiti regiji na drugom kontinentu... Mogućnosti su neograničene... Međutim, veštačka inteligencija

ipak ima i neka ograničenja, ali i rizike za životnu sredinu, kao što je, pre svega, potrošnja ogromnih količina energije i resursa za napajanje AI sistema i uređaja, što može povećati uticaj AI aplikacija na karbonski otisak. Mnogi strahuju da će se pogoršati već postojeće nejednakosti i pristrasnosti u donošenju odluka i upravljanju životnom sredinom, što može uticati na raspodelu koristi i štete od intervencija veštačke inteligencije. Strah da će mašine zameniti ljude, da će ometati ljudska sredstva za život i ekosisteme zamenom ljudskih radnika ili menjanjem prirodnih procesa, što može imati neželjene društvene i ekološke posledice, sasvim su prirodni i opravdani. Na primer, sasvim je realno očekivati da će vozači u javnom saobraćaju u jednom trenutku postati sasvim izlišni, jer će kroz „computer vision“ veštačka inteligencija naučiti da se neometano snalazi u prostoru, na našim ulicama i autoputevima... Takođe, kroz usavršavanje procesa generativnog dizajna, može se očekivati da bi gomila poslova iz oblasti umetnosti i dizajna mogla da bude izgubljena. Nameće se logično pitanje: da li će ljudi u bliskoj budućnosti i dalje obavljati fizičke poslove u fabrikama, dok roboti, vođeni veštačkom inteligencijom, pišu poeziju, komponuju ili kreiraju nameštaj? Mnogi futurolozi predvideli su scenario da inteligentne mašine zapravo preuzmu proizvodnju – poljoprivredne radove, industriju, analitiku, dok će ljudi i biti kreativni

Ilustracija je za potrebe ilustracije ovog teksta generisana uz pomoć AI Image Generatora „Text to Image Online“ po ključnoj pretrazi „a robot is planting a tree in magical futuristic city“
Foto: www.freepik.com/ai-images-editor

motor unapređenja života na Planeti, te tako dovesti do stvaranja humanijeg društva, zdrave životne sredine i održivog razvoja. Kada smo chatbota pitali može li veštačka inteligencija da reši problem klimatskih promena, dobili smo jasan odgovor: „AI može da pomogne u rešavanju klimatskih promena na različite načine, ali nije savršeno rešenje i zahteva političku akciju.“ Stoga, AI nije „srebrni metak“ koji će ubiti zver klimatskih promena i doneti spas posrnujoj civilizaciji. Takođe, nije ni univerzalni ključ za održivost životne sredine. Veštačka inteligencija je moćan alat koji treba koristiti odgovorno i etički. Na kraju, da otkrijemo i da li roboti sanjaju električne ovce! Na ovo pitanje naš elektronski sagovornik u vidu Bingovog chatbota dao je čak i duhovit odgovor koji je glasio: „Da, to je naslov romana američkog pisca Filipa K. Dika iz 1968. godine koji se bavi pitanjem ljudskosti i identiteta u postapokaliptičnom svetu gde androidi imaju veštačku inteligenciju i emocije“.

Za potrebe prikupljanja podataka o veštačkoj inteligenciji i upotrebi AI zaštitu životne sredine korišćen je chatbot.

Izvori: unep.org; dw.com, geeksforgeeks.org, ecomana.org, earth.org

Foto: Milan Jovanović

PODRŠKA MALIM PRIVREDNICIMA

Cilj kampanje eEkolista jeste združivanje malih proizvođača i preduzetnika u cilju veće vidljivosti...

Bilo da se bavite proizvodnjom ili pružate usluge, jedan od najvažnijih ciljeva vašeg poslovanja jeste bolja vidljivost. Postoji više načina da vaši proizvodi i usluge dođu do većeg broja klijenata... No, krenimo redom!

IMENIK PRIJATELJA

Cilj nam je da napravimo imenik prijatelja eEkolista, svih malih i ne tako malih proizvođača, trgovaca, ugostitelja, zanatlija, poljoprivrednih gazdinstava... Svih onih koji vredno rade i uklapaju se u naš „zeleni“ koncept života. Članstvo u imeniku biće besplatno, a da biste se našli u našoj javno dostupnoj bazi potrebno je da pošaljete: naziv firme, kratak opis delatnosti, kontakt informacije. Ovi podaci biće objavljeni u svakom broju eEkolista, kao i na našoj internet stranici ekolist.org, sa direktnim kontaktom prema vašoj internet

prezentaciji i e-mail adresi.

Svako vaše „pojavljivanje“ na web-u se broji. Čak i kada stranica nije otvorena zbog vaše firme, vaš rejting raste. Na taj način vaša web strana dobija „poene“ i vi se penjete na googlovoj rejting listi. Cilj vam je prva strana pretraživača, a mi vam možemo pomoći u tome.

MEDIJSKO ZADRUGARSTVO

Druga stvar: zajedničko oglašavanje. Reklamiranje nije jeftino, ali udruživanje preduzetnika sa sličnim delatnostima, ili pak onih koji se nadovezuju i potpomažu, ima smisla, jer će za cenu jednog oglašavanja svi oni imati koristi. Marketinško udruživanje nije novost, ali nije popularno kod „velikih medija“ jer se podrazumeva da se za cenu jednog oglašavanja daje prostor nekolicini oglašivača. Mi ne mislimo tako! Mi verujemo da oglašavanje može da bude mnogo jeftinije i prijemčivije oglašivačima ukoliko se oni udruže.

Naime, ukoliko se prijave tri firme, povezane sličnom delatnošću ili interesom, uz simboličnu nadoknadu imaće značajan prostor na našim stranicama.

Glavno je pitanje: kako je moguće da se, na primer, zajedno oglašavaju tri proizvođača vina, a da jedan drugome ne predstavljaju konkurenciju? Jednostavno - vaša priča je slična, ali vi ste jedinstveni: istaknite svoje adute - geografsko poreklo, nagrađivane proizvode, napredne tehnologije proizvodnje... Vaša delatnost treba da se nađe u konkurentnoj okolini gde će samim svojim prisustvom imati važnu referencu kod klijenta.

Sa druge strane, možete se povezati i po ključu zaokruživanja proizvodnog ciklusa. Na primer, pčelar - proizvođač preparata na bazi meda - ekoprodavni- ca. Ukratko: dovedite dva prijatelja i zauzmite jednu stranu našeg magazina i podelite troškove reklamiranja.

POMOĆ PRIJATELJA

Ukoliko se oglašavate u magazinu eEkolist, izrada svih idejnih rešenja reklama je besplatna. Međutim, možemo da vam pomognemo i ako vam je potreban vizuelni identitet (logoji, vizitkarte, memorandumi), web stranica, pres materijal (flajeri, bukleti)...

Za sve informacije

E-mail: ekolist@yahoo.com

Telefon: 065/888-08-57

„Bezdansky Blue“

„Nananin salaš“ je poljoprivredno gazdinstvo koje se bavi proizvodnjom ograničenih količina kozijeg sira sa plemenitim plesnima i ruralnim turizmom. Salaš je smešten u Specijalnom rezervatu prirode Gornje Podunavlje u selu Bezdan. Druženje sa životinjama, gastronomske i muzičke radionice, šetnja po okolini, degustacija ručno pravljenog kozijeg sira „Bezdansky Blue“ jesu ono što posetio- ci mogu da dožive kod nas na salašu. Vlasnici: Blaženka i Goran Beronja.

Smeštaj moguć u šatorima i drvenoj kućici za dve osobe. Salaš je zatvorenog tipa te je dolazak, dogovor gostovanja i degustacija sira moguća isključivo po dogovoru.

Telefon: 063/82-54-937

Facebook: Nananin salaš Bezdan

Kontakt: www.nananinsalas.com

Mi živimo prirodno, salašarski, a to nudimo i vama!

Nataša i Goran Matić
Međunarodni put 312, Čenej
Mobil: +381607308920
+381600377018
E-mail: cenejskisalasi@gmail.com
Web: <http://brkinsalas.rs>

SPOJ PRIRODE I ZNANJA

U prethodnom periodu provodili smo puno vremena u zatvorenom prostoru. Koža kao naš najveći organ koji služi kao odbrambeni mehanizam od negativnih uticaja, najpre je reagovala pokazivanjem znakova dehidracije. Bez obzira na tip kože hidratacija je potrebna, a ona se postiže ne samo pravilnom ishranom i dovoljnim unosom tečnosti već i korišćenjem kozmetičkih preparata.

Rosa Bloom Cream je hidratantna krema koja je formulisana tako da postiže visok stepen hidratacije a sadrži esencije iz laticе cveta divlje ruže. Kožu čini mekom i glatkom, dajući joj sjaj, deluje regenerišući, učestvuje u sintezi kolagena čime deluje protiv bora. Hidratantna krema od smilja, **Yellow Bloom Cream**, osim hidratacije deluje i na sve znakove starenja, tamne kolutove oko očiju

i hiperpigmentacije. **Violet Bloom Cream** je hidratantna krema od lavande koja ima antibakterijsko dejstvo i deluje na lučenje sebuma. Tonici su takođe veoma dobar izbor za hidrataciju kože lica. To je tečni rastvor čija je osnovna uloga da vrati pH vrednost koži koja se gubi nakon pranja i umivanja. Smanjenjem pH vrednosti kože dolazi do upalnih procesa i većeg lučenja sebuma, dok povećanjem pH vrednosti

kože dolazi do suvoće i osetljive kože, perutanja i pojačanom boranju lica. Tonik je sredstvo koje vraća balans koži, uravnotežavajući pH vrednost. U našoj ponudi su tonici 100% prirodni dobijeni destilacijom laticе cveta a ne cele biljke. Oni dodatno hidriraju kožu, razgrađuju nečistoće, pogodni su za sve tipove kože. Nanosi se na predeo kože ne samo lica, već i vrata i dekoltea nakon čišćenja. U pravilnoj nezi kože

preparati za hidrataciju su obavezni bez obzira na tip kože koji imate. Naše ruke su u poslednje vreme izložene povećanim brojem pranja zbog situacije sa pojavom virusa pa i njih treba štiti i vršiti pažljiv odabir preparata za dezinfekciju ruku. U našoj ponudi je preparat za dezinfekciju ruku koji ispunjava preporuku SZO da sadrži sedamdeseto procentni alkohol, koji isušuje ali prisustvom glicerina i kombinacijom etarskih ulja, štiti ruke od isušivanja i pucanja kao i ima dodatni negujući efekat koji pružaju dejstva

Sve naše proizvode možete poručiti preko FB stranice BLOOM COSMETICS www.facebook.com/bloomcarecosmetics ili preko Instagram profila BLOOM.CARE.COSMETICS www.instagram.com/bloom.care.cosmetics

etarskih ulja koji se nalaze u preparatu. Birajte za svoju kožu ono najbolje - iz prirode!

Mr ph. Ana Jezdimirović
BloomCare kozmetika

**ČITAJTE eEKOLIST
I PROSLEDITE GA PRIJATELJIMA.
NOVI BROJ IZLAZI U NOVEMBRU.**

